

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

*«Το Φορολογικό Σύστημα της Ελλάδας και η Φορολογική Συμμόρφωση Φυσικών και Νομικών
Προσώπων»*

«The Greek Tax System and the Tax Compliance of Individuals and Legal Entities»

του

Τσακιρόπουλου Αλέξανδρου

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη Λογιστική
Φορολογία και Χρηματοοικονομική Διοίκηση

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Σαμαρά Αγγελική

Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος 2023

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα διπλωματική εργασία αναλύεται ένα πολύ επίκαιρο θέμα που απασχολεί έντονα της φορολογική αρχή της Ελλάδας αλλά και των υπόλοιπων χωρών. Το πρόβλημα αυτό σχετίζεται με την συνήθεια απόκρυψης φορολογητέας ύλης, κάτι που εμφανίζεται σε όλο και περισσότερες οικονομίες, και κατ' επέκταση με το ζήτημα της φορολογικής και μη συμμόρφωσης στις διατάξεις που επιτάσσει η κάθε οικονομία. Στόχος του παρόντος συγγραφικού έργου είναι η ανάλυση της φορολογικής και μη συμμόρφωσης των Ελλήνων φορολογουμένων, το γενικότερο πλαίσιο που τις διέπει, είτε φορολογικό είτε νομοθετικό, αλλά και τα ποικίλα κίνητρα που συντροφεύουν τις κύριες έννοιες της παρούσας ανάλυσης. Είναι λογικό πως για την τεκμηρίωση ενός τέτοιου ζητήματος είναι απαραίτητη η διεξοδική και στοχευμένη ανάλυση του φορολογικού συστήματος της Ελλάδας, της έννοιας του φόρου αλλά και των διαφόρων κατηγοριοποιήσεων, καθώς έτσι επιτυγχάνεται μεθοδευμένα ο στόχος του παρόντος έργου. Η εργασία περιλαμβάνει δύο κεντρικούς τομείς. Ο πρώτος τομέας παρουσιάζει το θεωρητικό υπόβαθρο του φορολογικού συστήματος, κάνοντας αναφορά τόσο στην έννοια του φόρου όσο και στα διάφορα παρακλάδια του συστήματος, που απασχολούν καθημερινά τόσο τους πολίτες όσο και το κράτος. Από την άλλη, ο δεύτερος και τελευταίος τομέας στοχεύει στην διεξοδική ανάλυση των εννοιών της φορολογικής και μη συμμόρφωσης, αλλά και των διαφόρων μέτρων και κινήτρων που λαμβάνονται υπόψη τόσο από τους φορολογούμενους όσο και από τη φορολογική διοίκηση. Για την συγγραφή της εργασίας λήφθηκε υπόψη ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία, κι επίσης δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην νομοθεσία που έχει εφαρμοσθεί για την υποστήριξη όλων των ανωτέρω εννοιών. Τέλος, παρουσιάζονται ποικίλα παραδείγματα από πραγματικά γεγονότα που έχουν λάβει χώρα τόσο στην υπό εξέταση οικονομία όσο και σε άλλες, για την καλύτερη και ομαλότερη κατανόηση των προαναφερθέντων εννοιών.

Λέξεις - κλειδιά: φορολογική και μη συμμόρφωση, φοροδιαφυγή, παραοικονομία, φόρος, ΦΠΑ, ΕΝΦΙΑ, ΕΦΚΑ, φορολογικός έλεγχος, φορολογητέα ύλη, μη δηλωθέν εισόδημα, απόκρυψη εισοδήματος, ΑΑΔΕ

ABSTRACT

In this thesis is analyzed a very topical issue that is of great concern to the tax authorities of Greece and other countries. This problem is related to the habit of concealment of taxable material, which is occurring in more and more economies, and consequently to the issue of tax and non-compliance with the provisions imposed by each economy. The aim of the present paper is to analyze the tax and non-compliance of Greek taxpayers, the general framework that governs them, whether fiscal or legislative, and the various incentives that accompany the main concepts of this analysis. It is logical that for the documentation of such an issue, a thorough and targeted analysis of the Greek tax system, the concept of tax and the various categorizations is necessary, as this is the methodical way to achieve the objective of this project. The paper includes two main areas. The first section presents the theoretical background of the tax system, making reference to both the concept of tax and the various branches of the system, which concern both citizens and the state on a daily basis. On the other hand, the second and last section aims at a thorough analysis of the concepts of tax and non-compliance, as well as the various measures and incentives taken into account by both taxpayers and tax administrations. For the writing of the paper, Greek and foreign language literature was taken into account, and special emphasis was also placed on the legislation that has been applied to support all the above concepts. Finally, various examples of actual events that have taken place both in the economy under consideration and in other economies are presented for a better and smoother understanding of the above-mentioned terminology.

Key words: tax and non-compliance, tax evasion, shadow economy, tax, VAT, property tax, social insurance, fiscal control, taxable material, undeclared income, concealment of income, IAPR

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη / Abstract.....	ii
Σχήματα / Πίνακες	v
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο - ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	1
1.2 Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα.....	1
1.3 Δομή της Διπλωματικής Εργασίας.....	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο - ΤΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	8
3.1 Η έννοια του φόρου.....	8
3.2 Οι διακρίσεις των φόρων	9
3.3 Γενικά χαρακτηριστικά.....	11
3.4 Φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων..	14
3.5 Φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων	18
3.6 Φόρος ακίνητης περιουσίας	22
3.7 Φόρος Προστιθέμενης Αξίας.	24
3.8 Υποχρεωτικές εισφορές κοινωνικής ασφάλισης ..	25
3.9 Το Νέο Φορολογικό Νομοσχέδιο.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο - ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΜΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ	29
4.1 Βασικές έννοιες.....	29
4.2 Η έννοια της φοροδιαφυγής και του φορολογικού χάσματος.....	31
4.3 Παράγοντες φορολογικής και μη συμμόρφωσης.....	34
4.4 Νομικό πλαίσιο φορολογικής συμμόρφωσης..	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο - ΚΙΝΗΤΡΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ	43
5.1 Κίνητρα για νομικά πρόσωπα / επιτηδευματίες	44
5.2 Κίνητρα για φυσικά πρόσωπα.....	45
5.3 Επιτυχημένα μέτρα φορολογικής συμμόρφωσης.....	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....	52
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	54

Λίστα σχημάτων:

Σχήμα 3.1: Υπολογισμός Φορολογικής Υποχρέωσης

Σχήμα 3.2: Διαχωρισμός Έννοιών Νομικό Πρόσωπο και Νομική Οντότητα

Σχήμα 3.3: Έννοια Επιχειρηματικής Συναλλαγής

Σχήμα 3.4: Διαχρονική Εξέλιξη Συντελεστών ΦΠΑ

Σχήμα 3.5: Διαχρονική Εξέλιξη Ασφαλιστικών Εισφορών

Σχήμα 4.1: Διάκριση Φοροδιαφυγής και Παραοικονομίας

Λίστα πινάκων:

Πίνακας 3.1: Κλίμακα Φορολογίας Ατομικής Επιχείρησης

Πίνακας 3.2: Κλίμακα Φορολογίας Εισοδήματος από Κεφάλαιο

Πίνακας 3.3: Κλίμακα Φορολογίας Εισοδήματος από Ακίνητη Περιουσία

Πίνακας 3.4: Κλίμακα Φορολογίας Εισοδήματος από Υπεραξία

Πίνακας 3.5: Κλίμακα Υπολογισμού Ειδικής Εισφοράς Αλληλεγγύης

Πίνακας 3.6: Φορολογικοί Συντελεστές Νομικών Προσώπων και Οντοτήτων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Αδιαμφισβήτητα, η περιορισμένη φορολογική συμμόρφωση είναι ένα μακροπρόθεσμο ζήτημα υψίστης σημασίας για την εθνική οικονομία. Ο αντίκτυπος της μη φορολογικής συμμόρφωσης στα δημόσια οικονομικά είναι πολύπλευρος και κατέχει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη του γενικότερου πλαισίου της οικονομίας. Ειδικότερα, σε μια οικονομία όπως η Ελλάδα που χαρακτηρίζεται από χρόνια οικονομικά ζητήματα, ο περιορισμός της ευρείας φοροδιαφυγής φαίνεται να είναι επιτακτική ανάγκη για την αύξηση των δημόσιων εσόδων και την αντιμετώπιση των μακροπρόθεσμων δημοσιονομικών ελλειμμάτων.

Η μη φορολογική συμμόρφωση οδηγεί σε καθυστερήσεις στα δημόσια έσοδα, τα οποία με τη σειρά τους περιορίζουν τα κοινωνικά οφέλη των πολιτών και εκτροχιάζουν την εκτέλεση των κρατικών προϋπολογισμών. Η απώλεια φορολογικών εσόδων λόγω φοροδιαφυγής μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένους φόρους επί των δηλωθέντων εισοδημάτων, επιβαρύνει έμμεσα τον κρατικό προϋπολογισμό, καθώς πόροι που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε περισσότερο αναγκαία ζητήματα για την κοινωνία, δαπανώνται στην στελέχωση και ενδυνάμωση της προσπάθειας καταπολέμησης όλων των παραπάνω γεγονότων και συνηθειών (Slemrod, 2004).

Οι στρατηγικές για την αντιμετώπιση των φορολογικών παραβάσεων περιλαμβάνουν ποικίλες μεθόδους, που εστιάζουν κυρίως στην αριθμητική αύξηση των φορολογικών ελέγχων, στη διεύρυνση του πεδίου των φορολογικών ελέγχων και στη διαμόρφωση αυστηρότερων διοικητικών και ποινικών κυρώσεων για φορολογικές παραβάσεις (Alm & McGee, 2006). Όπως είναι ευρέως γνωστό, η διαδικασία φορολογικού ελέγχου θεωρείται η κορωνίδα μεταξύ των υφιστάμενων εργαλείων επιβολής που χρησιμοποιούνται από τις φορολογικές αρχές για την εύρεση και μείωση της φοροδιαφυγής, αλλά και για τη διαπίστωση φορολογικής συμμόρφωσης, κάτι που επιβεβαιώνεται φυσικά μετά το πέρας του ελέγχου, με την εξαγωγή του αποτελέσματος.

1.2 Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα

Σκοπός της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας είναι η ταυτόχρονη παρουσίαση του φορολογικού συστήματος της Ελλάδας και του φαινομένου της φορολογικής ή μη συμμόρφωσης των πολιτών. Απώτερος στόχος είναι να υπάρξει μια αντικειμενική προβολή των αιτιών που οι φορολογούμενοι δεν συμμορφώνονται με τις φορολογικές επιταγές, αλλά επίσης να παρουσιαστούν και τα μέτρα της φορολογικής αρχής για την επίτευξη του στόχου της.

Σε συνέχεια διεξοδικής μελέτης τόσο ελληνικής όσο και ξένης βιβλιογραφίας, προέκυψαν τα ερωτήματα που πρόκειται να απαντηθούν στο κυρίως μέρος της εργασίας:

1. Τι είναι φόρος, και ποιες οι διαφορετικές μορφές που μπορεί να λάβει;
2. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του φορολογικού συστήματος της Ελλάδας, και ποια τα επιπλέον παρακλάδια του;
3. Τι είναι φορολογική ή μη συμμόρφωση;
4. Ποιο είναι το φορολογικό και νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τη φορολογική ή μη συμμόρφωση;
5. Ποια είναι τα κίνητρα φυσικών ή νομικών προσώπων για φορολογική συμμόρφωση; Έχει υπάρξει εξέλιξη έπειτα των διαφόρων νομοθετημάτων;

1.3 Δομή της Διπλωματικής Εργασίας

Με βάση τα παραπάνω ερωτήματα διαμορφώθηκε η διάρθρωση της εργασίας. Ειδικότερα, αποτελείται από την εισαγωγή, πέντε κυρίως κεφάλαια και τα συμπεράσματα, όπου στο πρώτο κεφάλαιο και στην εισαγωγή παρέχονται διάφορες γενικές πληροφορίες με βάση τις βιβλιογραφικές αναφορές του υπό εξέταση θέματος, ενώ στα υπόλοιπα τέσσερα κεφάλαια γίνεται διεξοδική ανάλυση αυτού. Πιο συγκεκριμένα, η εισαγωγή περιέχει εν συντομία το θέμα που εξετάζεται, αναφέρονται τα ερωτήματα της εργασίας, ο σκοπός συγγραφής της και γίνεται παρουσίαση της δομής που θα ακολουθηθεί. Έπειτα στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναλυτική αναφορά στις βιβλιογραφικές πηγές που συντέλεσαν στην στοιχειοθέτηση της εργασίας.

Από το δεύτερο και τρίτο κεφάλαιο προκύπτουν οι πληροφορίες που σχετίζονται με την έννοια και το εύρος του φόρου, αλλά και τη διάρθρωση του φορολογικού συστήματος της Ελλάδας, περιλαμβάνοντας όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για την πληρότητα του ζητήματος.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το θεωρητικό υπόβαθρο της φορολογικής και μη συμμόρφωσης, είτε σχετίζεται με φορολογικό κομμάτι είτε με νομοθετικό, κι επίσης αναφέρονται οι αιτίες που ο εκάστοτε φορολογούμενος συμμορφώνεται ή όχι με τις φορολογικές διατάξεις. Το πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο του κορμού της εργασίας, αναφέρει τα κίνητρα φορολογικής συμμόρφωσης που υφίστανται τόσο για φυσικά πρόσωπα όσο και για νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες. Επίσης, γίνεται λόγος για κάποια από τα μέτρα που έχουν ληφθεί και τον αντίκτυπο που είχαν και έχουν στην οικονομία.

Τέλος, παρουσιάζονται όλα τα σημαντικά σημεία της εργασίας αλλά και τα συμπεράσματα που προέκυψαν πάνω στο συγκεκριμένο αντικείμενο από τις δοθείσες πληροφορίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας έχει μακρά ιστορία, συνεχίζει να εξελίσσεται συνεχώς παρουσιάζοντας έτσι αρκετές βελτιώσεις αλλά και μειονεκτήματα τα οποία θα αναλυθούν τόσο στη συγκεκριμένη ενότητα, όσο και στη συνέχεια της εργασίας.

Σύμφωνα με την διεθνή βιβλιογραφία, η ανασκόπηση και η ανάλυση ενός φορολογικού συστήματος σχετίζεται άμεσα με τον ορισμό και την προσέγγιση που λαμβάνει αυτό από τον εκάστοτε ερευνητή (Ciminelli, G., Ernst, E., Merola, R., & Giuliodori, M., 2019).

Το φορολογικό σύστημα μιας χώρας μπορεί να οριστεί ως το σύνολο των φορολογικών νόμων που ισχύουν σε μια δεδομένη στιγμή. Ωστόσο, το φορολογικό σύστημα δεν είναι ένα τυχαίο σύνολο νόμων όπως υπονοεί ο παραπάνω ορισμός, αλλά μάλλον ακολουθεί τους κανόνες μιας ορισμένης ιδεολογικής και οικονομικής δομής. Το φορολογικό σύστημα μιας χώρας είναι οι διάφοροι φόροι που επιβάλλονται στους φορολογούμενους για να μπορέσουν να συνεισφέρουν στην κάλυψη των εξόδων της χώρας (Mencinger, J., Aristovnik, A., & Verbič, M., 2017). Αν και οι περισσότερες χώρες επιβάλλουν παρόμοιους φόρους, τα φορολογικά συστήματα διαφέρουν από χώρα σε χώρα επειδή αυτά είναι αλληλεξαρτώμενα από διάφορους οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς παράγοντες. Ωστόσο, υπάρχουν σημαντικές διαφορές στη δομή του εκάστοτε φορολογικού συστήματος με ισχυρή οικονομία εν αντίθεση με κάποια άλλη πιο αδύναμη. Μερικές από αυτές τις διαφορές περιλαμβάνουν την οργάνωση των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, τη λογιστική οργάνωση των επιχειρήσεων και την τάση των φορολογουμένων να φοροδιαφεύγουν (Oueslati, W., Zipperer, V., Rousselière, D., & Dimitropoulos, A., 2017).

Σύμφωνα με τους Bunn and Asen (2019) έχει αναπτυχθεί παγκοσμίως μια σειρά από εργαλεία που επιχειρούν να μετρήσουν τον βαθμό ανταγωνιστικότητας και ουδετερότητας του φορολογικού συστήματος μιας χώρας, όπως το International Tax Competitiveness Index (ITCI).

Επιπλέον, ένας μεγάλος αριθμός ακαδημαϊκών δημοσιεύσεων επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο διάφορες φορολογικές μεταρρυθμίσεις επηρεάζουν την οικονομία και τα κρατικά έσοδα υπολογίζοντας τους πολλαπλασιαστές και τις ελαστικότητες διαφόρων φόρων (Čarek, & Crespo Cuaresma, 2018).

Λόγω της ένταξης της Ελλάδας στην ΕΕ γίνονται συνεχώς προσπάθειες για την διατήρηση του κοινωνικοοικονομικού μοντέλου που ορίζει η Ευρώπη, με αποτέλεσμα να επικρατεί ένα αίσθημα πίεσης τόσο προς τα κράτη μέλη όσο και προς τους ίδιους τους πολίτες που βιώνουν ακόμη πιο έντονα τις αλλαγές.

Συγκεκριμένα στην Ελλάδα, από τη μία πλευρά υπάρχει η φορολογική μεταχείριση των φυσικών προσώπων, όπου ο φόρος που αποδίδεται από αυτή την ιδιαίτερη κατηγορία αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της οικονομίας, μιας και απαρτίζει μεγάλο μέρος των δημοσίων εσόδων της. Τα φυσικά πρόσωπα δηλώνουν το σύνολο του εισοδήματός τους (είτε πραγματικό είτε τεκμαρτό) κάθε χρόνο στη φορολογική τους δήλωση, απ' όπου προκύπτει εάν θα πρέπει να καταβάλουν φόρος προς το ελληνικό δημόσιο (Καραγιάννης Δ., 2015). Η φορολόγηση των φυσικών προσώπων πραγματοποιείται κλιμακωτά, ανάλογα δηλαδή με το ύψος του εισοδήματός τους αλλάζει και ο φορολογικός συντελεστής (Ν.4172/2013). Από την άλλη πλευρά έχουμε τη φορολόγηση των νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων, όπου ο τρόπος δήλωσης του εισοδήματος δεν διαφέρει παρασάγγας από αυτόν των φυσικών προσώπων. Τα νομικά πρόσωπα ή οντότητες δηλώνουν ετησίως τον αριθμό των συνολικών τους πωλήσεων και τα συνολικά έξοδα που πραγματοποίησαν για να προκύψει τελικά αν για την εκάστοτε χρήση η επιχείρηση είναι κερδοφόρα ή ζημιογόνα. Στην περίπτωση κέρδους υπολογίζεται πάνω σε αυτό ο φόρος που πρέπει να αποδοθεί στο κράτος. Για τα νομικά πρόσωπα πρέπει να σημειωθεί πως δεν υφίσταται κλιμακωτή φορολόγηση, αλλά αυτή πραγματοποιείται με έναν μόνο συντελεστή, το 22% (Ν.4172/2013, αρ.58).

Εκτός της φορολόγησης φυσικών και νομικών προσώπων, το ελληνικό φορολογικό σύστημα περιλαμβάνει μια πληθώρα φόρων που αναλυτικότερα θα αναφερθούν στην συνέχεια της παρούσας εργασίας. Οι πιο διαδεδομένοι και συχνοί φόροι που συναντώνται στο ελληνικό φορολογικό σύστημα είναι:

- Φόρος Ακίνητης Περιουσίας (Ν.4223/2013)
- Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ) (2859/2000)
- Εισφορές Κοινωνικής Ασφάλισης και Ασφάλισης Υγείας (Ν.4387/2016)

Ένα από τα σημαντικότερα και μελανά σημεία της ελληνικής οικονομίας, αλλά και των οικονομιών παγκοσμίως, αποτελεί το ζήτημα της φορολογικής και μη συμμόρφωσης. Οι αρνητικές επιπτώσεις που υφίστανται οι οικονομίες λόγω της μη φορολογικής συμμόρφωσης αποβαίνουν καθοριστικές για την εξέλιξη της οικονομίας και της ευημερίας των μελών της. Ειδικότερα, σε μια οικονομία που χαρακτηρίζεται από μακροχρόνια εσωτερικά ζητήματα όπως η Ελλάδα, ο περιορισμός της εκτεταμένης φοροδιαφυγής φαίνεται να είναι επιτακτική ανάγκη προκειμένου να αυξηθούν τα δημόσια έσοδα και να αντιμετωπιστούν τα μακροπρόθεσμα δημοσιονομικά ελλείμματα, ενώ παράλληλα να διατεθούν στην αγορά εργασίας εργατικά χέρια. Εν συνεχεία των παραπάνω, τα εργατικά αυτά χέρια θα απαλλαγούν από τη δύναμη του αθέμιτου ανταγωνισμού και θα συμβάλλουν στην ανάκαμψη της εθνικής οικονομίας. Σύμφωνα με τον Μανεσιώτη (1990α), η φοροδιαφυγή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μια εκδήλωση ακραίου αντικοινωνικού χαρακτήρα αλλά και ένας τρόπος παράβλεψης της φορολογικής νομοθεσίας στην Ελλάδα. Είναι λοιπόν σαφές ότι στη

σημερινή, ιδιαίτερα δυσμενή για την ελληνική οικονομία συγκυρία η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής είναι πιο επείγουσα από ποτέ.

Η μη φορολογική συμμόρφωση οδηγεί σε καθυστερήσεις στα δημόσια έσοδα, τα οποία με τη σειρά τους περιορίζουν τα κοινωνικά οφέλη των πολιτών και εκτροχιάζουν την εκτέλεση των κρατικών προϋπολογισμών. Ταυτόχρονα, το φαινόμενο αυτό οδηγεί σε στρεβλώσεις στην εφαρμογή των οικονομικών πολιτικών και στην επίτευξη των δηλωμένων στόχων τους. Επιπλέον, η φοροδιαφυγή επηρεάζει επίσης άμεσα την κατανομή των φορολογικών βαρών μεταξύ έντιμων φορολογουμένων και φοροφυγάδων, προκαλώντας πρόσθετες φορολογικές επιβαρύνσεις στην πρώτη κατηγορία φορολογουμένων. Η απώλεια φορολογικών εσόδων λόγω φοροδιαφυγής μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένους φόρους επί των δηλωθέντων εισοδημάτων για να αντισταθμιστούν αυτές οι ζημιές (Andreoni et al., 1998). Επιπλέον, η φοροδιαφυγή επιβαρύνει έμμεσα τον κρατικό προϋπολογισμό, κάτι που σύμφωνα με τον Slemrod (2004), συνίσταται, μεταξύ άλλων, στο γεγονός ότι μέρος των διαθέσιμων πόρων διατίθεται σε μη παραγωγικές δραστηριότητες, όπως η δημιουργία και η ενίσχυση χρηματοοικονομικών υπηρεσιών για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου.

Οι στρατηγικές για την αντιμετώπιση των φορολογικών παραβάσεων περιλαμβάνουν μια ποικιλία μεθόδων, που εστιάζονται κυρίως στην αύξηση του φορολογικού ελέγχου, στη διεύρυνση του πεδίου των φορολογικών ελέγχων και στη διαμόρφωση αυστηρότερων διοικητικών και ποινικών κυρώσεων για φορολογικές παραβάσεις (Alm & McGee, 2006). Όπως είναι κοινώς αποδεκτό, η διαδικασία φορολογικού ελέγχου θεωρείται η κορωνίδα μεταξύ των υφιστάμενων εργαλείων επιβολής που χρησιμοποιούνται από τις φορολογικές αρχές για τη μείωση της φοροδιαφυγής και τη διαπίστωση της φορολογικής συμμόρφωσης. Φυσικά, η διαπίστωση αυτή εξαρτάται και από την αποτελεσματική λειτουργία συγκεκριμένων εργαλείων υλοποίησης και την επιτυχή εκπλήρωση της αποστολής τους.

Ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία της φορολογικής διοίκησης για την εύρεση αλλά και αντιμετώπιση του φαινομένου της φοροδιαφυγής είναι οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου. Σύμφωνα με τον Biber E. (2010), οι τεχνικές έμμεσου ελέγχου εμφανίστηκαν για να εφαρμόζονται όταν οι άμεσες (παραδοσιακές) μέθοδοι αποτυγχάνουν να επιτύχουν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Πιο συγκεκριμένα, το προαναφερθέν εργαλείο είναι χρήσιμο για τους ελεγκτές της φορολογικής διοίκησης για τον προσδιορισμό του καθαρού φορολογητέου εισοδήματος όταν τα βιβλία και τα στοιχεία μιας επιχείρησης ή φυσικού προσώπου δεν αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα. Μάλιστα, συγκεκριμένες μέθοδοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως μέτρο αξιολόγησης του κινδύνου και της ορθότητας των δηλώσεων των φορολογουμένων (Biber E. 2010).

Ένα πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό της εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου είναι το νομοθετικό πλαίσιο πάνω στο οποίο βασίζονται. Ο Biber E. (2010) πιστεύει ότι οι τεχνικές έμμεσου

ελέγχου δεν προβλέπονται σαφώς στη νομοθεσία για τον έλεγχο φορολογητέας ύλης επιχειρήσεων ή φυσικών προσώπων. Ωστόσο, το νομοθετικό πλαίσιο προβλέπει ότι κάθε επιστημονικά αποδεδειγμένο και εύλογο μέσο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τον προσδιορισμό της εκτίμησης που πρέπει να επιτύχει ο ελεγκτής. Ως εκ τούτου, ο νομοθέτης θεωρεί ότι οι τεχνικές έμμεσου ελέγχου είναι αξιόπιστες, αποδεκτές και δίκαιες κατά τον υπολογισμό της φορολογητέας βάσης της οντότητας ή του φυσικού προσώπου που εξετάζεται. Μάλιστα, αποτελούν πολύτιμη και στέρεη βάση για την επίτευξη των παραπάνω στόχων (Biber E. 2010).

Σε μια μελέτη που διεξήχθη το 2019 (Bucci V., 2019), προτάθηκαν μέθοδοι για τον προσδιορισμό του αδήλωτου εισοδήματος με τη χρήση τεχνικών έμμεσου ελέγχου και τεκμαρτών φορολογικών μεθόδων (presumptive taxation methods). Αυτή η μελέτη εφαρμόζει δεδομένα από ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες οικονομίες για την καλύτερη παρουσίαση και σύγκριση των αποτελεσμάτων. Ο Bucci είπε ότι ενώ η δοκιμή της αποτελεσματικότητας αυτών των μεθόδων είναι ένα κρίσιμο ζήτημα, υπάρχει έλλειψη βιβλιογραφίας και δεδομένων καθώς λαμβάνουμε λίγες πληροφορίες από τις φορολογικές αρχές. Συνοπτικά, με βάση τις περιορισμένες πληροφορίες που παρέχονται, η πιο αποτελεσματική από τις δύο μεθόδους είναι η έμμεση εκτίμηση του μη φορολογηθέντος εισοδήματος μιας οικονομικής οντότητας. Στην πραγματικότητα, καθίσταται σαφές ότι ο προσδιορισμός του αδήλωτου εισοδήματος με βάση μόνο ένα φορολογικό στοιχείο (όπως το δηλωθέν εισόδημα) δεν είναι αποτελεσματικός και ότι οι φορολογικές αρχές σε όλο τον κόσμο θα πρέπει να εντείνουν τις ελεγκτικές τους δραστηριότητες (Bucci V., 2019).

Είναι κατανοητό πως υπό φυσιολογικές συνθήκες δεν θα υπήρχε ανάγκη για όλα τα ανωτέρω, όμως για να φτάσουμε σε ένα ικανοποιητικό σημείο αντιμετώπισης της μη φορολογικής συμμόρφωσης χρειάζεται να δοθούν κίνητρα στους φορολογουμένους, είτε είναι επιχειρήσεις είτε φυσικά πρόσωπα. Το κράτος πρέπει να αναλάβει πρωτοβουλίες για να εδραιώσει την εμπιστοσύνη, την κουλτούρα και να ευθυγραμμίσει αναλόγως τους πολίτες. Περισσότερη εκπαίδευση συνδέεται με υψηλότερο φορολογικό ήθος, συμβάλλοντας στην ενίσχυση του επιχειρήματος για στενότερη σχέση μεταξύ της παροχής δημόσιων υπηρεσιών και της φορολογικής συμμόρφωσης. Έχει παρατηρηθεί ότι σε χώρες με υψηλά επίπεδα συμμόρφωσης, συνάπτεται ένα «κοινωνικό συμβόλαιο» μεταξύ των φορολογουμένων και του κράτους, με το δεύτερο να επιβραβεύει τους πρώτους για συνέπεια (Daude, C., Gutiérrez, H. and Melguizo, Á., 2013).

Ακόμη και στον ιδιωτικό και στον δημόσιο τομέα, η εδραίωση της διαφάνειας είναι μείζον ζήτημα. Η διαφθορά είναι μια εκδήλωση βαθιά ριζωμένων παθολογιών της οικονομίας, του πολιτικού συστήματος αλλά και της κοινωνίας εν γένει, είναι ένα δαπανηρό φαινόμενο: υπονομεύει το κράτος δικαίου και την κοινωνική δικαιοσύνη, προκαλεί σπατάλη δημοσίων πόρων και προκαλεί σοβαρές στρεβλώσεις στο επιχειρηματικό περιβάλλον (Schneider F., 2015). Ακόμη δημιουργούνται

προβλήματα στο ανταγωνισμό, βλάπτοντας την εθνική αξιοπιστία και αποθαρρύνοντας τις επενδύσεις. Καθώς οι διαπλοκές αυξάνονται, οι φορολογούμενοι αναπτύσσουν ανασφάλειες και αποφεύγουν να εκπληρώσουν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις.

Οι νέοι, αν και νοούνται ως φορολογούμενοι του κράτους, αγνοούν την έννοια της φορολογικής συμμόρφωσης και τους γενικούς φορολογικούς κανόνες (Schneider F., 2015). Σε μια εποχή που υπάρχουν αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα, όπως η εισαγωγή νέων τεχνολογιών λόγω των ραγδαίων τεχνολογικών εξελίξεων, η εισαγωγή μαθημάτων για την καλλιέργεια οικολογικής συνείδησης για την προστασία του περιβάλλοντος, η ανάπτυξη της διατροφικής συνείδησης και η προώθηση της σωματικής δραστηριότητας για την προστασία των παιδιών από τα αυξανόμενα ποσοστά παχυσαρκίας και κατά συνέπεια τον αντίκτυπο του διαβήτη, πρέπει να αναπτυχθεί η φορολογική συνείδηση των παιδιών μέσω των σχολικών τάξεων και μέσω της ευρύτερης εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Από όλα τα παραπάνω γίνεται εμφανές πως τα περισσότερα κράτη παγκοσμίως έχουν μια κοινή φορολογική αντιμετώπιση και πολιτική. Όμως η διαφορά έγκειται τόσο στις διαφοροποιήσεις που υφίστανται στο φορολογικό σύστημα της καθεμιάς όσο και στον τρόπο που οι πολίτες το αντιμετωπίζουν. Στην παρούσα διπλωματική εργασία, θα αναλυθεί η έννοια του φόρου, οι διάφορες διακρίσεις και μορφές που υφίστανται, θα γίνει διεξοδική ανάλυση του φορολογικού συστήματος της Ελλάδας, θα παρουσιαστούν οι έννοιες της φορολογικής και μη συμμόρφωσης, οι παράγοντες που οι πολίτες και επιχειρήσεις ακολουθούν ή όχι τη φορολογική συμμόρφωση, αλλά και τα διάφορα κίνητρα που υπάρχουν ώστε οι πολίτες να μην καταφεύγουν στην απόκρυψη φορολογητέας ύλης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΤΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το ελληνικό φορολογικό σύστημα έχει μακροχρόνια ιστορία και μπορεί να χαρακτηριστεί από συχνές και ποικίλες μεταρρυθμίσεις. Περιλαμβάνει θεμελιώδεις έννοιες που έχουν παραμείνει σταθερές με το πέρασμα του χρόνου, αλλά και τροποποιήσεις που προσπαθούν να το κρατήσουν σύγχρονο. Στην παρούσα ενότητα θα γίνει διεξοδική ανάλυση του φορολογικού συστήματος της Ελλάδας, ξεκινώντας από την έννοια και τις διακρίσεις των φόρων, στη συνέχεια θα γίνει αναφορά στους θεμελιώδεις νόμους που το απαρτίζουν και θα ολοκληρωθεί με την πιο πρόσφατη φορολογική μεταρρύθμιση που δεν είναι άλλη από την ψήφιση του νέου φορολογικού νομοσχεδίου.

3.1 Η έννοια του φόρου

Οι φόροι είναι υποχρεωτικές εισφορές προς το δημόσιο, που επιβάλλονται με σκοπό την επίτευξη του κοινού συμφέροντος χωρίς κάποιο συγκεκριμένο αντίκρισμα (S Spilker B., Ayers B., Robinson J., Outslay E., Worsham R., Barrick J. & Weaver C., 2015). Η φορολογία είναι μια σημαντική δραστηριότητα για τα δημόσια ιδρύματα σε όλο τον κόσμο, αφού σε ορισμένες περιπτώσεις αποτελεί την πηγή του μεγαλύτερου μέρους των δημοσίων εσόδων της οικονομίας. Επομένως, δεν είναι μόνο ζήτημα συζήτησης για την οικονομική επιστήμη, αλλά και ένα ιδιαίτερα σημαντικό ερευνητικό θέμα που εμπλέκεται σε άλλες επιστήμες όπως το δίκαιο, η πολιτική επιστήμη και η διοικητική επιστήμη.

Συνεπώς, ο φόρος παρέχεται μονομερώς και υποχρεωτικά στο δημόσιο από φυσικά ή νομικά πρόσωπα, και δεν αντιστοιχεί σε συγκεκριμένη και άμεση οικονομική βοήθεια από το δημόσιο προς τους φορολογούμενους (Spilker-Ayers-Robinson-Outslay-Worsham-Barrick-Weaver, 2015).

Οι φόροι μπορούν να επιβάλλονται με βάση τα διαφορετικά χαρακτηριστικά των φορολογουμένων. Τα πιο ουσιαστικά στοιχεία της φορολογίας είναι το φορολογικό αντικείμενο, το υποκείμενο και ο φορολογικός συντελεστής. Το αντικείμενο της φορολογίας, η φορολογική βάση δηλαδή, είναι το μέγεθος στο οποίο υπολογίζεται το ποσό του φόρου που υποχρεούνται να πληρώσουν οι φορολογούμενοι (Krygman-Wells, 2015).

Η σημερινή φορολογική βάση αποτελείται κυρίως από τα έσοδα/εισόδημα, την περιουσία και τα έξοδα/δαπάνες ενός φορολογούμενου. Το πρόσωπο για το οποίο χρησιμοποιούνται τα οικονομικά στοιχεία ως βάση για τον υπολογισμό του φόρου, ονομάζεται υποκείμενο του φόρου ή φορολογική μονάδα (Pratt & Kulsrud, 2016). Υποκείμενα στον φόρο είναι τόσο τα φυσικά όσο και τα νομικά πρόσωπα, κι επίσης αυτές οι δύο κατηγορίες καλούνται να αποδώσουν τα ποσά των φόρων στο

δημόσιο. Το ποσό του φόρου που εκφράζεται ως ποσοστό που αντιστοιχεί σε κάθε μονάδα φορολογικής βάσης ονομάζεται φορολογικός συντελεστής.

3.2 Οι διακρίσεις των φόρων

Η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος και η ποικιλομορφία της φορολογικής επιβολής απαιτούν μια συστηματική ταξινόμηση των φόρων σύμφωνα με διαφορετικά κριτήρια. Η πρώτη φορολογική διάκριση είναι μεταξύ άμεσων και έμμεσων φόρων (Τάτσος Ν., 2012). Ο άμεσος φόρος αναφέρεται σε φόρο για τον οποίο ο υπεύθυνος και ο κομιστής είναι ο ίδιος σύμφωνα με το νόμο, δηλαδή ο φόρος που βαρύνει τον ίδιο τον φορολογούμενο (Φόρος Εισοδήματος). Οι έμμεσοι φόροι αναφέρονται σε φόρους για τους οποίους η οικονομική επιβάρυνση μετακυλιέται σε διαφορετικό άτομο από αυτό που τους αποδίδει. Δηλαδή φόρους που καταβάλλονται στα δημόσια ταμεία από άλλους, οι οποίοι τελικά είναι διαφορετικοί από αυτούς που πράγματι τους επιβαρύνονται (Φόρος Προστιθέμενης Αξίας, δασμοί, τέλη χαρτοσήμου) (Yogi, 2014).

Πιο συγκεκριμένα, τα διάφορα είδη φόρων που επιβάλλονται διακρίνονται με βάση τα ακόλουθα χαρακτηριστικά α) φορολογική βάση, β) μέθοδο προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης, γ) με βάση τη μέθοδο υπολογισμού τους, δ) σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες του εκάστοτε φορολογικού συντελεστή και ε) με βάση την αναλογικότητα τους ή μη (Τάτσος Ν., 2012). Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα είδη των φόρων αναφορικά με τις παραπάνω διακρίσεις.

Η ανάλυση ξεκινά με την διάκριση των φόρων σύμφωνα με τη **φορολογική βάση**. Η διάκριση αυτή βασίζεται στο αν λαμβάνονται υπόψη μόνο οικονομικοί παράγοντες για τον καθορισμό της φορολογικής βάσης ή εάν λαμβάνονται επίσης υπόψη οι προσωπικές συνθήκες του φορολογούμενου. Επομένως, σε συνέχεια των παραπάνω προκύπτει πως υφίστανται πραγματικοί και προσωπικοί φόροι (Θεοχαρόπουλος Λ., 2002).

Οι πραγματικοί φόροι επιβάλλονται σε ορισμένα οικονομικά στοιχεία ή ενέργειες ενός φορολογούμενου χωρίς να προσμετράται η προσωπική του κατάσταση, η οικονομική ευρωστία και άλλοι παρόμοιοι παράγοντες (Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος, 2013). Παραδείγματα τέτοιων φόρων είναι οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης και οι φόροι μεταβίβασης ακινήτων.

Ο υπολογισμός των προσωπικών φόρων φυσικών προσώπων λαμβάνει υπόψη παράγοντες της προσωπικής κατάστασης του ατόμου, όπως η οικογενειακή κατάσταση, τα απαραίτητα έξοδα και η συγγένεια (σε περίπτωση κληρονομιάς) (Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος, 2013). Τυπικά παραδείγματα τέτοιων φόρων είναι ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων, ο φόρος δωρεάς και ο φόρος κληρονομιάς.

Σύμφωνα με τη **μέθοδο προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης**, οι φόροι διακρίνονται σε φόρο εισοδήματος, φόρο κατανάλωσης και φόρους ακίνητης περιουσίας (Αντωνόπουλο Δ.,

Σταματόπουλος Δ., Τζίμης Γ. & Χατζάκης Γ., 2011). Ο φόρος εισοδήματος είναι ο φόρος που επιβάλλεται στα εισοδήματα που λαμβάνουν φυσικά και νομικά πρόσωπα εντός ορισμένης χρονικής περιόδου. Ο ειδικός φόρος κατανάλωσης είναι ένας φόρος που κοστίζει στους καταναλωτές χρήματα για την αγορά αγαθών ή υπηρεσιών. Τέλος, ο φόρος ως προς την ακίνητη περιουσία είναι ένας φόρος που επιβάλλεται στην κατοχή ή τη μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων.

Η επόμενη κατά σειρά διάκριση των φόρων σχετίζεται με τη **μέθοδο υπολογισμού τους**. Στην παρούσα κατηγορία εμπίπτουν οι φόροι επί της αξίας και οι ειδικευμένοι φόροι (Τάτσος Ν., 2012). Οι φόροι επί της αξίας είναι φόροι των οποίων η αξία υπολογίζεται πραγματικά ή τεκμαρτά σε νομισματικούς όρους, όπως φόρος εισοδήματος, φόρος δωρεάς, φόρος προστιθέμενης αξίας. Αντίθετα, ειδικευμένος φόρος είναι αυτός του οποίου η βάση καθορίζεται ποσοτικά, όπως κατά μονάδα βάρους και όγκου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ειδικευμένου φόρου είναι ο τρόπος φορολόγησης του οινοπνεύματος.

Ανάλογα με τη φύση των **κατά περίπτωση συντελεστών**, οι φόροι διακρίνονται σε αναλογικούς και προοδευτικούς φόρους. Αναλογικός φόρος είναι ο φόρος στον οποίο ο φορολογικός συντελεστής παραμένει ο ίδιος ανεξάρτητα από την ποσότητα και την αξία του φορολογητέου εισοδήματος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο φόρος εισοδήματος εταιρειών και ο φόρος προστιθέμενης αξίας. Αντίθετα, ο προοδευτικός φόρος είναι ένας φόρος στον οποίο ο συντελεστής αυξάνεται σταδιακά καθώς αυξάνεται η φορολογητέα ύλη, όπως ο φόρος που προκύπτει για τα φυσικά πρόσωπα. Τέλος, αντίστροφα προοδευτικός φόρος είναι ένας φόρος στον οποίο η φορολογική βάση αυξάνεται και ο φορολογικός συντελεστής μειώνεται. Τέτοιοι φόροι γενικά δεν συναντώνται στο φορολογικό σύστημα της χώρας μας, και αναφέρεται καθαρά για ερευνητικούς λόγους (Υογι, 2014).

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η παροχή δημόσιων αγαθών και η λειτουργία της δημόσιας διοίκησης δεν θα ήταν αποτελεσματικές χωρίς φορολογικά έσοδα (Γεωργακόπουλου Θ. & Πατσουράτης Β., 1994). Οι φόροι συμβάλλουν έτσι στη διόρθωση των αρνητικών εξωτερικών επιπτώσεων που προκύπτουν από την παραγωγή ή την κατανάλωση συγκεκριμένων αγαθών και υπηρεσιών. Ένα αποτελεσματικό φορολογικό σύστημα από τη φύση του μπορεί και αποφέρει επαρκή έσοδα, ελαχιστοποιώντας παράλληλα τις στρεβλώσεις στην κατανομή των πόρων και τη δίκαιη κατανομή του εισοδήματος εντός και εκτός του νοικοκυριού. Δεδομένου ότι οι φόροι επηρεάζουν την οικονομική δραστηριότητα και τη διανομή εισοδήματος, το φορολογικό σύστημα μπορεί να αξιολογηθεί με βάση τα ακόλουθα κριτήρια (Ράπανος Β. & Καπλάνογλου Γ., 2014):

- α) ο βαθμός στον οποίο μειώνει την οικονομική αποτελεσματικότητα δεδομένου του αναμενόμενου επιπέδου εισοδήματος
- β) η ένταση μέσω της οποίας προωθείται η ισότητα και η οικονομική δικαιοσύνη

- γ) το επίπεδο απλότητας και διαφάνειας που υφίσταται
- δ) διοικητικές δαπάνες υλοποίησης και δαπάνες για τους φορολογούμενους για τη συμμόρφωση με τις φορολογικές προτροπές
- ε) το ύψος ευελιξίας και σταθερότητας

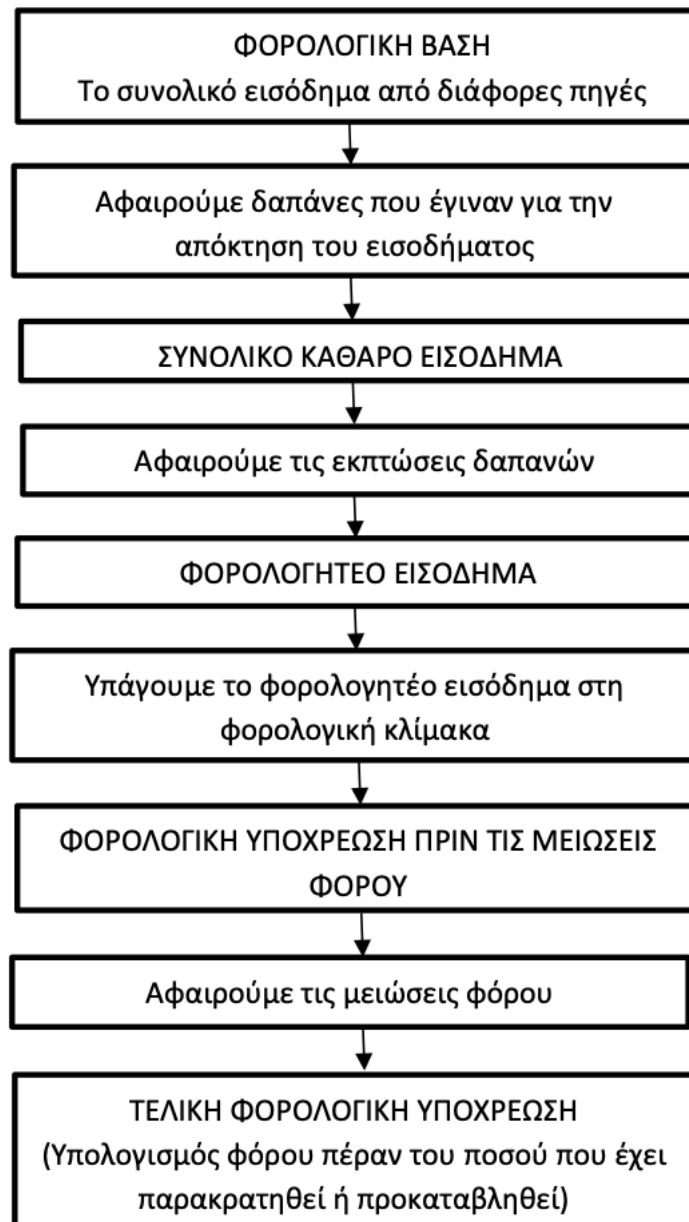
3.3 Τα χαρακτηριστικά του φορολογικού συστήματος στην Ελλάδα

Ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων είναι το κύριο συστατικό του φορολογικού συστήματος σε όλες τις ανεπτυγμένες χώρες. Το ελληνικό φορολογικό σύστημα καθιερώθηκε το 1955 ως προοδευτικός φόρος φυσικών προσώπων και καθιερώθηκε το ίδιο έτος μέσω του Ν.Δ. 3323/1955 αντικαθιστώντας τον Ν. 1640 του 1919 «Περί Φορολογίας Εισοδήματος Καθαρών Προσόδων». Έκτοτε, το φορολογικό σύστημα έχει υποστεί πολλές αλλαγές και τροποποιήσεις. Υπολογίζεται ότι από το 1960 ψηφίζονται κατά μέσο όρο τρεις με τέσσερις φορολογικοί νόμοι ετησίως. Το 1994 ο νόμος 2238 ενοποίησε σε ένα κείμενο όλες τις διατάξεις που αφορούν τη φορολογία εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων. Ο νόμος αυτός αποτελεί τον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ΚΦΕ) που ισχύει σήμερα, έχοντας δεχθεί βέβαια ποικίλες τροποποιήσεις και βελτιώσεις.

Οι Έλληνες πολίτες υποχρεούνται να υποβάλλουν κάθε χρόνο φορολογική δήλωση που να απεικονίζει το εισόδημά τους για το προηγούμενο φορολογικό έτος. Με βάση τη δήλωση αυτή καθορίζεται και υπολογίζεται ο φόρος που πρέπει να καταβληθεί, με περίοδο υποβολής το διάστημα από τον Μάρτιο μέχρι τον Ιούνιο του κάθε έτους (Ν.4172/2013). Ο υπολογισμός του φόρου αποτελείται από μια σειρά πράξεων, όπως φαίνεται στο σχήμα 3.1. Το πρώτο βήμα είναι ο υπολογισμός του συνολικού εισοδήματος από διάφορες πηγές (ακίνητα, κινητές αξίες, εμπορική δραστηριότητα, αγροτικές επιχειρήσεις, μισθωτή απασχόληση, εισόδημα ελεύθερων επαγγελματιών). Στη συνέχεια αφαιρούνται τα έξοδα που πραγματοποιήθηκαν για την απόκτηση του ακαθάριστου εισοδήματος, για να προκύψει τελικά το καθαρό ποσό εσόδων της εκάστοτε χρήσης (Ν.4172/2013).

Όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα, δεν φορολογείται το συνολικό καθαρό εισόδημα αλλά μετατρέπεται σε φορολογητέο εισόδημα, το οποίο είναι το ποσό όπου υπολογίζεται ο φόρος που πρέπει να αποδοθεί. Αυτό υπολογίζεται αφαιρώντας τις εκπτώσεις δαπανών από το καθαρό εισόδημα. Εν συνεχεία γίνεται ο υπολογισμός του κύριου φόρου με την χρήση του φορολογικού συντελεστή στο φορολογητέο εισόδημα. Ο πίνακας της φορολογικής κλίμακας δείχνει τη φορολογική υποχρέωση που αντιστοιχεί σε κάθε κατηγορία φορολογητέου εισοδήματος. Τέλος, αφαιρείται η μείωση φόρου για να καθοριστεί το τελικό ποσό που πρέπει να καταβληθεί. Σε ένα μεγάλο μέρος των φορολογούμενων (κυρίως μισθωτοί και συνταξιούχοι), υφίσταται παρακράτηση

φόρου κατά τη διάρκεια του χρόνου από τις μηνιαίες βεβαιώσεις αποδοχών τους. Το τελικό ποσό που θα καταβληθεί είναι η διαφορά της φορολογικής υποχρέωσης από τον παρακρατηθέντα φόρο που έχει υπολογιστεί (Καραγιάννης Δ., 2015). Εάν το ποσό του παρακρατηθέντος φόρου είναι μεγαλύτερο από το οφειλόμενο ποσό, ο φορολογούμενος δικαιούται επιστροφή.

Σχήμα 3.1: Υπολογισμός Φορολογικής Υποχρέωσης

Οι εταιρείες με έδρα την Ελλάδα υπόκεινται σε φόρο εισοδήματος για το παγκόσμιο εισόδημά τους. Από την άλλη, οι εταιρείες που δεν είναι φορολογικοί κάτοικοι Ελλάδας υπόκεινται σε φόρο εισοδήματος για τα εισοδήματα που προκύπτουν από δραστηριότητες στην Ελλάδα. Ωστόσο, εάν πληρώσουν φόρο στο εξωτερικό, αυτός θα συμψηφιστεί με το αντίστοιχο ποσό φόρου που βεβαιώθηκε στην Ελλάδα (Τότσης Χ., 2012). Για να υπολογιστούν τα κέρδη της επιχείρησης αφαιρούνται τα κάτωθι δεδομένα από τα έσοδα:

1. Έξοδα που πραγματοποιήθηκαν για σκοπούς άσκησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας
2. Δαπάνες επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας (κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις, προσαυξάνουν τα έξοδα κατά 30%)
3. Αποσβέσεις
4. Κόστος πωληθέντων ή προϊόντων (αφού ολοκληρωθεί η αποτίμηση)
5. Δυσμενείς απαιτήσεις (υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, μπορούν να λογιστούν ως έξοδα)
6. Οι μεταφερόμενες ζημίες για τα επόμενα 5 χρόνια με σκοπό να συμψηφιστούν με τα κέρδη

Ένα ακόμη σημαντικό χαρακτηριστικό του φορολογικού συστήματος της Ελλάδας, αποτελεί ο ορισμός της φορολογικής κατοικίας (Ν.4172/2013). Φορολογικός κάτοικος Ελλάδας θεωρείται το άτομο που έχει την κύρια και μόνιμη κατοικία του στην Ελλάδα, κι επίσης ασκεί την επαγγελματική του δραστηριότητα στην ίδια χώρα, ή είναι προξενικός, διπλωματικός ή δημόσιος υπάλληλος που διαμένει στο εξωτερικό έχοντας την ελληνική ιθαγένεια. Σε κάθε άλλη περίπτωση, φορολογικός κάτοικος Ελλάδας είναι κάθε φυσικό πρόσωπο που δραστηριοποιείται στην Ελλάδα για περίοδο άνω των 183 ημερών το χρόνο συνολικά. Εξαιρέση αποτελούν τα φυσικά πρόσωπα που διαμένουν στην Ελλάδα για περισσότερες από 365 ημέρες αποκλειστικά για τουριστικούς, θεραπευτικούς ή παρόμοιους ιδιωτικούς σκοπούς.

Στην περίπτωση νομικών προσώπων ή νομικών οντοτήτων, θεωρούνται φορολογικοί κάτοικοι Ελλάδας μόνο εάν έχουν συσταθεί σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο και δραστηριοποιούνται σε αυτή (Ν.4172/2013). Επιπλέον, ο τόπος για τη λήψη στρατηγικών αποφάσεων, η ετήσια γενική συνέλευση των μετόχων και η σύγκληση του διοικητικού συμβουλίου θα πρέπει να πραγματοποιούνται στην Ελλάδα. Μεταξύ άλλων, είναι σημαντικό η διαχείριση των βιβλίων και των αρχείων της οντότητας να γίνεται στο εσωτερικό της φορολογικής κατοικίας. Τέλος, η κατοικία των μελών του ΔΣ και όποιου άλλου μέλους της διοίκησης πρέπει να είναι στην Ελλάδα (Ν.4172/2013).

3.4 Φορολογία Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων

Πρωταρχική ενέργεια για να φορολογηθεί το εισόδημα ενός φυσικού προσώπου, είναι ο προσδιορισμός του. Σύμφωνα με τον Ν. **2238/1994** αλλά και τον πιο πρόσφατο Ν. **4172/2013** διακρίνονται έξι διαφορετικές πηγές εισοδήματος φυσικών προσώπων, οι οποίες αναλυτικότερα είναι:

1. Εισόδημα από ακίνητη περιουσία
2. Εισόδημα από κινητές αξίες
3. Εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις
4. Εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις
5. Εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες
6. Εισόδημα από υπηρεσίες ελεύθερων επαγγελματιών και από κάθε άλλη πηγή

Αντικείμενο του φόρου είναι κάθε φυσικό πρόσωπο που πληροί τις βασικές προϋποθέσεις φορολογικής κατοικίας στην Ελλάδα. Αντίθετα, τα φυσικά πρόσωπα που είναι φορολογικοί κάτοικοι κάποιου άλλου κράτους θα πρέπει να φορολογηθούν μόνο για το φορολογητέο εισόδημα που προέρχεται από δραστηριότητες στην Ελλάδα. Όπως προαναφέρθηκε, η φορολογία ατομικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα είναι διαβαθμισμένη και οι συντελεστές έχουν ως εξής σύμφωνα με τον Ν. **4172/2013**:

Πίνακας 3.1: Κλίμακα Φορολογίας Ατομικής Επιχείρησης

ΕΙΣΟΔΗΜΑ	ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ	ΦΟΡΟΣ	ΕΙΣΟΔΗΜΑ	ΦΟΡΟΣ
Έως 10.000€	9%	900 €	10.000 €	900 €
Επόμενα 10.000€	22%	2.200 €	20.000 €	3.100 €
Επόμενα 10.000€	28%	2.800 €	30.000 €	5.900 €
Επόμενα 10.000€	36%	3.600 €	40.000 €	9.500 €
>40.000€	44%			

Σύμφωνα με τον Ν.4172/2013, ο φόρος μπορεί να μειωθεί κατά 777,00€ για φορολογούμενους χωρίς εξαρτώμενα μέλη, και έως 1.340,00€ για 4 εξαρτημένα μέλη. Για κάθε επιπλέον εξαρτώμενο μέλος, η έκπτωση φόρου αυξάνεται κατά 220,00 €. Εάν το ποσό του φόρου είναι χαμηλότερο από αυτά τα ποσά, η μείωση φόρου περιορίζεται στο αντίστοιχο ποσό φόρου που αναλογεί. Για εισόδημα από μισθούς και συντάξεις που υπερβαίνουν τις 12.000,00 €, η μείωση είναι 20,00 € για κάθε 1.000,00 €. Επιπλέον, οι φορολογούμενοι πρέπει να χρησιμοποιούν ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής για να καλύψουν τουλάχιστον το 30% του δηλωθέντος εισοδήματός τους. Η μη τήρηση του νόμου αυτού

θα επιβάλλει προσαύξηση 22% στη θετική διαφορά μεταξύ του ποσού της δαπάνης που πραγματοποιήθηκε πραγματικά με ηλεκτρονικά μέσα και του ποσού της απαιτούμενης δαπάνης. Αυτό συμβαίνει σε πολλές χώρες όπου τα ποσοστά φοροδιαφυγής είναι σχετικά υψηλά και οι φορολογικές αρχές δεν είναι επαρκώς οργανωμένες για να ελέγχουν αποτελεσματικά το φορολογητέο εισόδημα.

Η ελληνική νομοθεσία προβλέπει αυτοτελή φορολόγηση ορισμένων εισοδημάτων που δεν προστίθενται στο συνολικό εισόδημα του φορολογούμενου πολίτη για τη συμμόρφωση με τους προαναφερθέντες συντελεστές (Τότσης Χ., 2012). Αυτό σημαίνει ότι ο φόρος έχει παρακρατηθεί στην πηγή και η φορολογική υποχρέωση για τα εισοδήματα αυτά έχει εξαντληθεί. Επομένως, για κάθε επίπεδο αυτών των εισοδημάτων υφίσταται φορολόγηση με σταθερό συντελεστή, ως εξής:

1. Μερίσματα

Στην Ελλάδα, το εισόδημα από μερίσματα δεν υπόκειται σε φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων. Αυτό συμβαίνει επειδή τα κέρδη της νομικής οντότητας από την οποία προέρχονται τα μερίσματα υπόκεινται ήδη σε φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων. Επομένως, τα μερίσματα θα υφίσταντο διπλή φορολογία, από τη μια σε εταιρικό επίπεδο και από την άλλη σε ατομικό. Η συγκεκριμένη νομοθεσία διήρκεσε έως την 1η Ιανουαρίου 2009, όπου εισήχθησαν φορολογικές μεταρρυθμίσεις που κατέληξαν στην ανεξάρτητη φορολόγηση του εισοδήματος από μερίσματα με συντελεστή 10% (Ν.4172/2013), ενώ τέτοιου είδους εισοδήματα που αποκτήθηκαν από την 1η Ιανουαρίου 2020 και μετά θα φορολογούνται με 5% (Ε.2012/2020) (Πίνακας 3.2). Παρατηρείται ότι ο συντελεστής αυτός είναι χαμηλότερος από τον συντελεστή που ισχύει για τα εισοδήματα στο πλαίσιο της φορολογίας των φυσικών προσώπων, αλλά ακόμα και στη φορολογία των μερισμάτων ο συντελεστής αυτός τώρα πια αποτελεί έναν από τους χαμηλότερους συντελεστές φορολόγησης στην Ευρώπη.

2. Υπεραξία Κεφαλαίου

Ένα άλλο είδος εισοδήματος που δεν εμπίπτει στη βάση του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων είναι η υπεραξία που προκύπτει από την πώληση ακινήτων ή μετοχών. Για τον υπολογισμό λαμβάνουμε υπόψη ως φορολογική βάση τη διαφορά τιμής κτήσης και τιμής πώλησης ακινήτων, με φορολογικό συντελεστή το 15% (Ν.4172/2013). Σημαντική σημείωση, αποτελεί το γεγονός πως σε περίπτωση απώλειας υπεραξίας του ακινήτου δεν υφίσταται αντιστάθμιση με κέρδη από υπεραξία σε άλλο ακίνητο του ίδιου πωλητή. Στην Ελλάδα, από την 1η Ιανουαρίου 2015 έως τις 31 Δεκεμβρίου 2024, αναστάλθηκε η εφαρμογή του άρθρου 41 του Κώδικα Φορολογίας, που αφορά την επιβολή φόρου υπεραξίας στις μεταβιβάσεις ακινήτων με συντελεστή 15% (Πίνακας 3.4).

3. Εργοδοτικές Εισφορές σε Συνταξιοδοτικά Προγράμματα

Οι εργοδοτικές εισφορές στα συνταξιοδοτικά ταμεία των εργαζομένων δεν φορολογούνται, ενώ το εισόδημα από συντάξεις φορολογείται γενικά σύμφωνα με το ισχύον φορολογικό κλίμακιο. Από την άλλη πλευρά, το εφάπαξ δεν φορολογείται βάσει της ισχύουσας φορολογικής κλίμακας, αλλά φορολογείται αυτοτελώς με φορολογικό συντελεστή 20% (Ν.4172/2013).

4. Δαπάνες απόκτησης εισοδήματος από ακίνητα, επιχειρήσεις και ελεύθερα επαγγέλματα

Εάν ένας φορολογούμενος αντλεί μέρος του εισοδήματός του από επιχείρηση ή ακίνητη περιουσία, το κόστος απόκτησης αυτού του εισοδήματος δεν αποτελεί μέρος του συνολικού καθαρού εισοδήματος (Κακαγιάννης Δ., 2015). Από τα ακαθάριστα έσοδα της ακίνητης περιουσίας αφαιρείται ένα ορισμένο ποσοστό αποσβέσεων, ασφάλιστρων, εξόδων επισκευής ή συντήρησης κ.λπ., έτσι ώστε τελικά να προκύψει το καθαρό εισόδημα πάνω στο οποίο θα προκύψει ο εκάστοτε φόρος (Πίνακας 3.3).

5. Δωρεές και κληρονομίες

Παρότι οι δωρεές και οι κληρονομίες αυξάνουν την μελλοντική κατανάλωση των δωρεοδόχων/κληρονόμων, αυτές οι πηγές δεν υπόκεινται σε φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων (Ν.4172/2013). Αντίθετα, υπάρχουν ειδικά φορολογικά καθεστάτα που προβλέπουν τους τρόπους αντιμετώπισης των δωρεών και γονικών παροχών. Σε αυτές τις περιπτώσεις, πρέπει να συμπληρωθούν τα έντυπα Κ1 (δήλωση φόρου κληρονομιάς) και Δ1 (δήλωση δωρεών ή γονικών παροχών).

Πίνακας 3.2: Κλίμακα Φορολογίας Εισοδήματος από Κεφάλαιο

Εισοδήματα από κεφάλαιο	Φορολογικός συντελεστής
Μερίσματα	5%
Τόκοι	15%
Δικαιώματα	20%

Πηγή: Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος (Νόμος 4172/2013, άρθρο 40)

Πίνακας 3.3: Κλίμακα Φορολογίας Εισοδήματος από Ακίνητη Περιουσία

Εισόδημα από ακίνητη περιουσία	Φορολογικός συντελεστής
0-12.000€	15%
12.001-35.000€	35%
>35.001	45%

Πηγή: Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος (Νόμος 4172/2013, άρθρο 40)

Εισόδημα από υπεραξία	Φορολογικός συντελεστής
Εισόδημα από υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου	15%

Πηγή: Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος (Νόμος 4172/2013, άρθρο 40)

Πίνακας 3.4: Κλίμακα Φορολογίας Εισοδήματος από Υπεραξία

Πέραν του φόρου εισοδήματος, συγκεκριμένες κατηγορίες φυσικών προσώπων υπόκεινται σε ειδική εισφορά αλληλεγγύης στο συνολικό τους εισόδημα, όπως αυτό προκύπτει από το συνολικό εισόδημα που αποκτάται ως φυσικό πρόσωπο με βάση τη μισθωτή απασχόληση και συντάξεις, επιτήδευμα, από κεφάλαιο, από κέρδη μεταβίβασης κεφαλαίου, φορολογητέα ή απαλλασσόμενα, πραγματικά ή τεκμαρτά και εφόσον υπερβαίνουν τις 12.000 € και υπολογίζονται σύμφωνα με την ακόλουθη κλίμακα:

Συνολικό εισόδημα (€)	Συντελεστής
0-12.000€	0%
12.001-20.000€	2,2%
20.001-30.000€	5%
30.001-40.000€	6,5%
40.001-65.000€	7,5%
65.001-220.000€	9%
>220.000€	10%

Πηγή: Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος (Νόμος 4172/2013, άρθρο 43Α)

Πίνακας 3.5: Κλίμακα Υπολογισμού Ειδικής Εισφοράς Αλληλεγγύης

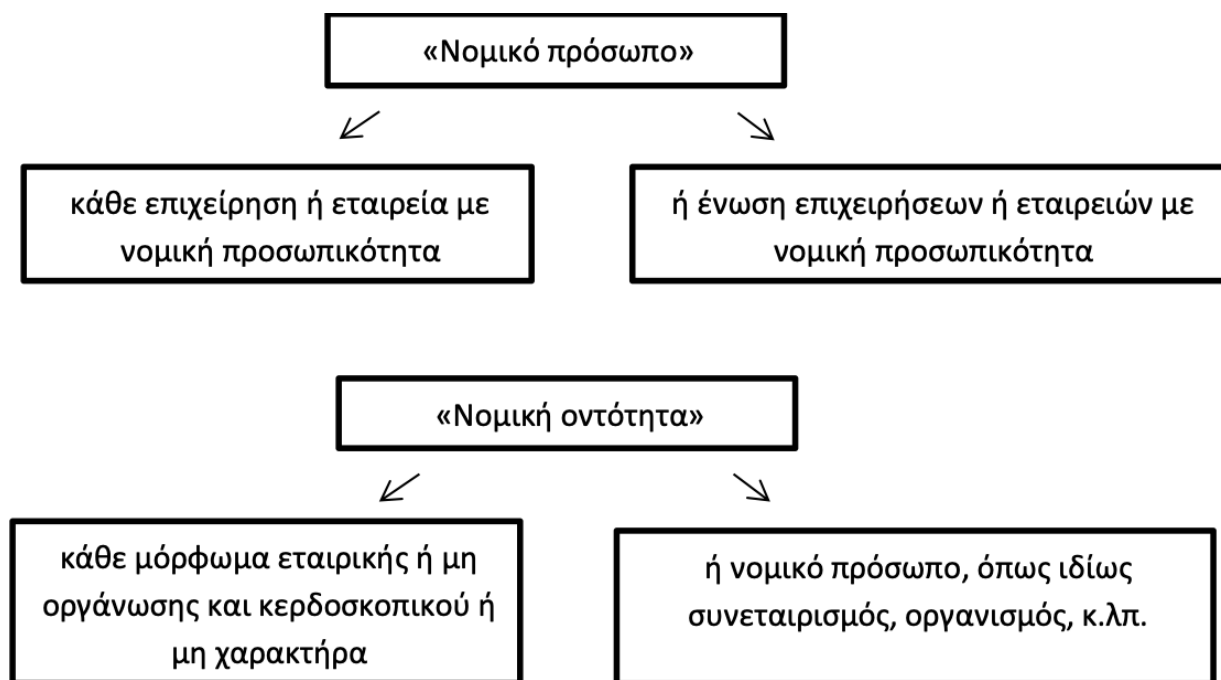
Όλα τα παραπάνω πλέον έχουν πάψει να ισχύουν, μιας και σύμφωνα με διάταξη του 2021 (Ε.2125/2021, αρ. 121) η εισφορά αλληλεγγύης εφαρμοζόταν μόνο στους δημόσιους υπαλλήλους και τους συνταξιούχους. Μάλιστα από το 2023 και έπειτα η εισφορά αλληλεγγύης καταργείται για όλες τις κατηγορίες φυσικών προσώπων (άρθρο 177 Ν. 4972/2022), και παύει να υφίσταται.

Όταν ένας φορολογούμενος εισέρχεται σε υψηλότερο οριακό φορολογικό κλιμάκιο, το εισοδηματικό κλιμάκιο του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων δεν προσαρμόζεται ανάλογα και ο πληθωρισμός σε συνδυασμό με την προοδευτικότητα του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων οδηγεί σε αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης (Καραγιάννης Δ., 2015). Πολλές χώρες, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, το Βέλγιο και ο Καναδάς, προσαρμόζουν κάθε χρόνο τα ελάχιστα αφορολόγητα ποσά, τις εκπτώσεις εισοδήματος, τα ανώτερα και κατώτερα κλιμάκια φόρων για να εξαλείψουν τις επιπτώσεις του πληθωρισμού. Ο σκοπός αυτής της διαδικασίας είναι να αναπροσαρμόσει τους φόρους, δηλαδή να αφαιρέσει αυτόματα τις επιπτώσεις του πληθωρισμού από την πραγματική φορολογική υποχρέωση. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η αλληλεπίδραση της φορολογίας και του πληθωρισμού δημιουργεί σοβαρές στρεβλώσεις, επομένως αυτές οι χώρες καταφεύγουν σε τιμαριθμική αναπροσαρμογή ορισμένων τμημάτων του φορολογικού κώδικα (Burke-Friel, 2016). Αυτό όμως δεν ισχύει για την Ελλάδα, παρά μόνο μετά από πολιτική απόφαση.

3.5 Φορολογία Εισοδήματος Νομικών Προσώπων

Στο φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων στην Ελλάδα υπάγονται όλες οι εταιρίες για το παγκόσμιο εισόδημά τους από όποια πηγή κι αν προέρχεται (Φινοκαλιώτης, Κ., 2014). Στις περισσότερες περιπτώσεις νομικών προσώπων οι μέτοχοι ή εταίροι έχουν περιορισμένη ευθύνη για τις πράξεις του νομικού προσώπου. Αυτό σημαίνει ότι η ευθύνη τους απέναντι στους πιστωτές της εταιρίας περιορίζεται στο ποσό που έχουν επενδύσει. Ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων όπως και όλοι οι άμεσοι φόροι έγκειται στη δικαιοδοσία των κρατών - μελών της Ε.Ε. Επομένως τα κράτη - μέλη είναι ελεύθερα να καθορίσουν όλες τις παραμέτρους του συστήματος φορολογίας των επιχειρήσεων που βρίσκονται υπό τον έλεγχο τους (Φινοκαλιώτης, Κ., 2014). Ωστόσο, οι φορολογικοί νόμοι πρέπει να σέβονται τις τέσσερις βασικές ελευθερίες της συνθήκης της Ε.Ε., οι οποίες ειδικότερα είναι ελεύθερη διακίνηση αγαθών, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίου. Οι πολυεθνικές εταιρίες που δραστηριοποιούνται στην ΕΕ μπορεί να βρίσκονται αντιμέτωπες με 27 διαφορετικά φορολογικά συστήματα (Arnold B. J., Ault H. J., & Cooper G. (Eds.), 2019). Τα νομικά

πρόσωπα θεωρούνται φορολογικοί κάτοικοι εάν έχουν συσταθεί στην Ελλάδα (η έδρα είναι στην Ελλάδα) ή έχουν την έδρα διαχείρισης τους στην Ελλάδα (Ν.4172/2013).

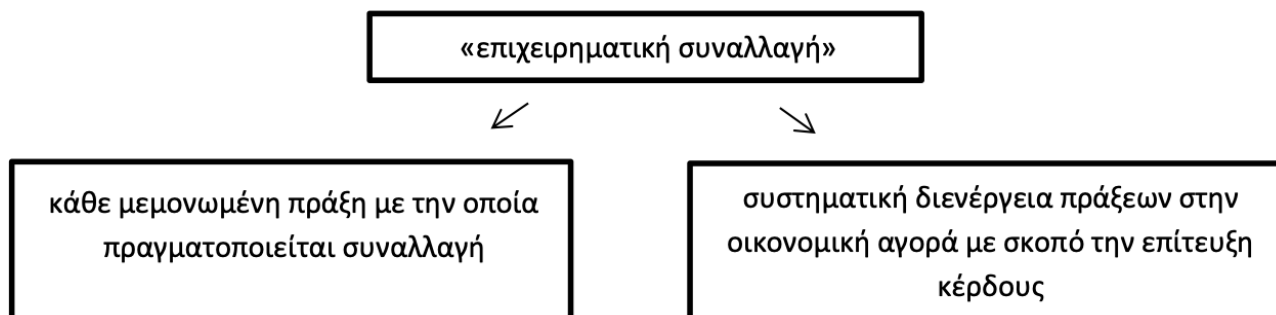
Σχήμα 3.2: Διαχωρισμός Εννοιών Νομικό Πρόσωπο και Νομική Οντότητα

Με βάση τη φορολογική νομοθεσία (Ν.4172/2013) των νομικών προσώπων ή οντοτήτων, στον συγκεκριμένο φόρο εισοδήματος εντάσσονται:

- α. Κεφαλαιουχικές εταιρείες είτε φορολογικοί κάτοικοι Ελλάδας είτε έχοντας συσταθεί στο εξωτερικό
- β. Προσωπικές εταιρείες που η σύστασή τους πραγματοποιήθηκε είτε στην Ελλάδα είτε σε κάποια χώρα του εξωτερικού
- γ. Νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου που έχουν συσταθεί είτε στο εσωτερικό της χώρας είτε στο εξωτερικό, συμπεριλαμβανομένων όλων των ειδών σωματεία και ιδρύματα. Στα ανωτέρω νομικά πρόσωπα δεν λαμβάνονται υπόψη στον υπολογισμό του φόρου, κάθε είδους έσοδα που πραγματοποιούνται για την εκπλήρωση του σκοπού τους
- δ. Συνεταιρισμοί και ενώσεις αυτών
- ε. Αστικές κερδοσκοπικές ή μη κερδοσκοπικές εταιρείες, νομικά πρόσωπα κοινωνικού αστικού δικαίου, κοινοπραξίες, συμμετοχικές ή αφανείς εφόσον ασκούν επιχείρηση ή επάγγελμα

Έχοντας ορίσει τις θεμελιώδεις βάσεις σχετικά με το θεωρητικό υπόβαθρο των νομικών προσώπων και οντοτήτων, απαιτείται να αναλυθεί ο τρόπος υπολογισμού του φόρου εισοδήματος. Σύμφωνα με τον Ν. 4172/2013 και το άρθρο 21, ως κέρδος θεωρείται το σύνολο των εσόδων από επιχειρηματικές συναλλαγές αφού αφαιρεθούν τα επιχειρηματικά έξοδα, οι αποσβέσεις και οι

προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις. Τα έσοδα από επιχειρηματικές συναλλαγές περιλαμβάνουν έσοδα από πώληση περιουσιακών στοιχείων της εταιρείας κατά τη διάρκεια του φορολογικού έτους και έσοδα από εκκαθάριση. Τα κέρδη από επιχειρηματικές δραστηριότητες για κάθε φορολογικό έτος προσδιορίζονται με βάση την κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης, η οποία καταρτίζεται σύμφωνα με τα λογιστικά πρότυπα που ορίζει η ελληνική νομοθεσία. Εάν η εταιρεία υιοθετήσει διεθνή λογιστικά πρότυπα (ΔΛΠ), τα κέρδη προσδιορίζονται αποκλειστικά με βάση τον πίνακα φορολογικών αποτελεσμάτων για το συγκεκριμένο έτος (Νεγκάκης Χ, 2016).

Σχήμα 3.3: Έννοια Επιχειρηματικής Συναλλαγής

Τα νομικά πρόσωπα ή οντότητες (Α.Ε., Ε.Π.Ε., Ι.Κ.Ε., μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, κοινοπραξίες) φορολογούνται με 22% επί των κερδών από επιχειρηματικές δραστηριότητες (Ν.4172/2013, αρ.58). Τα πιστωτικά ιδρύματα φορολογούνται με συντελεστή 29%, εφόσον συμμετέχουν στο σύστημα επιλεκτικής μετατροπής των αναβαλλόμενων φορολογικών απαιτήσεων για προσωρινές διαφορές σε οριστικές και διακανονιστικές απαιτήσεις έναντι του ελληνικού δημοσίου (Ν.4172/2013, αρ.58). Τέλος, υφίστανται κέρδη που προέρχονται από εμπορικές δραστηριότητες αγροτικών συνεταιρισμών του Ν. 4384/2016 και νομικών προσώπων που αναγνωρίζονται από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων ως ομάδες και οργανώσεις παραγωγών του άρθρου 27 του Κανονισμού 1305/2013 και εντάσσονται στο Μητρώο Οργανώσεων Παραγωγών και Ομάδων (ΜΟΠΟ). Τα ανωτέρω κέρδη σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ. 1 της υπ' αριθμ. 18235/2017 (Β' 601) απόφασης φορολογούνται με συντελεστή 10%.

Νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες	22%
Πιστωτικά ιδρύματα	29%
Αγροτικοί συνεταιρισμοί	10%

Πηγή: Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος (Νόμος 4172/2013, άρθρο 58)

Πίνακας 3.6: Φορολογικοί Συντελεστές Νομικών Προσώπων και Οντοτήτων

Αν και από νομική άποψη μια νομική οντότητα αποτελείται από φυσικά πρόσωπα, από την αντίστοιχη οικονομική η συγκεκριμένη άποψη δεν έχει λογική βάση (Φινοκαλιώτης Κ., 2014). Είναι λογικό να επιβάλλεται ειδικός φόρος στα επιχειρηματικά κέρδη των νομικών προσώπων, αφού δεν αρκεί η φορολόγηση του εισοδήματος των ιδιοκτητών τους μέσω του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων. Υποθέτοντας πως το εκάστοτε νομικό πρόσωπο ή οντότητα έχει φορολογική κατοικία στην Ελλάδα, φορολογείται για το σύνολο του εισοδήματός του λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη τυχόν φόρο που μπορεί να έχει καταβληθεί στο εξωτερικό. Εάν η έδρα φορολογικά είναι εκτός Ελλάδας, υπόκειται μόνο σε ελληνικούς εισαγωγικούς φόρους. Τα έσοδα από την Ελλάδα περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, έσοδα από ακίνητα, εγχώριες εκδόσεις εταιρικών τίτλων κ.α.. Επιπλέον, περιλαμβάνονται τα κέρδη από επιχειρηματικές δραστηριότητες με μόνιμη παρουσία στην Ελλάδα (Brealey R.A., Myers S.C. & Allen F., 2016). Για την καλύτερη τεκμηρίωση των παραπάνω, υπάρχουν ποικίλοι λόγοι που δικαιολογούν τη χωριστή φορολόγηση των νομικών προσώπων:

Πρώτον, οι μεγάλες ανώνυμες εταιρείες έχουν μια πλειάδα μετόχων και διευθυντών, όπου οι πρώτοι έχουν ελάχιστο ή καθόλου έλεγχο στους δεύτερους. Ο δεύτερος λόγος για τη φορολόγηση των νομικών προσώπων είναι ότι απολαμβάνουν ορισμένα προνόμια της κοινωνίας, με κυριότερο, την περιορισμένη ευθύνη των μετόχων σε πολλές μορφές εταιρειών. Τέλος, ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων προστατεύει την ακεραιότητα του φόρου εισοδήματος των φυσικών.

Όταν μια νομική οντότητα δανείζεται χρήματα, οι τόκοι που καταβάλλει στον δανειστή αφαιρούνται κατά τον προσδιορισμό του καθαρού εισοδήματος (Παύλου Χ. - Γκούρλιας Κ., 2022). Ωστόσο, όταν μια εταιρεία χρηματοδοτεί τις δραστηριότητές της εκδίδοντας μετοχές, τα μερίσματα δεν αφαιρούνται από τα έσοδα της εταιρείας. Κατά συνέπεια, εάν το εισόδημα ενός νομικού προσώπου είναι αφορολόγητο, δημιουργείται ευκαιρία για φοροαποφυγή του φόρου εισοδήματος της νομικής οντότητας. Αντίθετα, οι ειδικοί φόροι στα νομικά πρόσωπα δεν είναι ο μόνος τρόπος φορολόγησης του εισοδήματος που δημιουργείται σε αυτά.

Όσον αφορά τα νομικά πρόσωπα, εκτός του φόρου εισοδήματος έχουν επιπλέον δύο υποχρεώσεις κατά την υποβολή της φορολογικής δήλωσης της εταιρεία. Πρώτη υποχρέωση είναι η προκαταβολή φόρου, η οποία ανέρχεται στο 80% του φόρου εισοδήματος, ενώ για νεοσύστατα νομικά πρόσωπα το ποσό αυτό μειώνεται στο ήμισυ σύμφωνα με τροποποίηση που δέχθηκε ο Ν.4172/2013 κατά το 2021. Δεύτερη υποχρέωση, αποτελεί το τέλος επιτηδεύματος που ανέρχεται σε 1.000,00€ ετησίως (Ν.4172/2013). Συνεπώς, το νομικό πρόσωπο επιβαρύνεται τελικά με το άθροισμα του φόρου εισοδήματος, της προκαταβολής φόρου και του τέλους επιτηδεύματος. Από το ποσό αυτό πιθανόν να αφαιρεθούν παρακρατήσεις φόρου που έγιναν κατά τη διάρκεια της εκάστοτε χρήσης, αλλά και προκαταβολή φόρου προηγούμενου φορολογικού έτους.

3.6 Φόρος Ακίνητης Περιουσίας

Σύμφωνα με τον νόμο 4223/2013 (κωδικοποιημένος με τον Ν.5045/2023) οι ιδιοκτήτες ακίνητης περιουσίας (φυσικά ή νομικά πρόσωπα) υποχρεούνται να πληρώνουν ετησίως φόρο ακινήτων. Ο συγκεκριμένος φόρος διαχωρίζεται σε δύο μέρη, στον κύριο φόρο γης και σε έναν επιπρόσθετο φόρο. Αναλυτικότερα, ο υπολογισμός του κύριου φόρου εξαρτάται από το μέγεθος, την τοποθεσία, το έτος κατασκευής, τη χρήση, την τιμή ζώνης και άλλα χαρακτηριστικά του ακινήτου. Επιπλέον, ο κύριος φόρος συνήθως λαμβάνει τιμή από 2€ έως 13€ ανά τετραγωνικό μέτρο. Για ακίνητα που ανήκουν σε νομικά πρόσωπα, ο πρόσθετος φόρος επιβάλλεται στη συνολική αξία του ακινήτου με συντελεστή 0,55% επί της συνολικής αξίας. Τέλος, ο πρόσθετος φόρος επιβάλλεται στα φυσικά πρόσωπα μόνο όταν κατέχουν ακίνητη περιουσία μεγαλύτερη των 250.000 ευρώ, και σε αυτή την περίπτωση οι συντελεστές υπολογισμού αυτού του φόρου βρίσκονται στο διάστημα 0% - 1,15% (Ν.4223/2013). Στο παρόν φορολογικό πλαίσιο που περιβάλλει την αγοροπωλησία ακινήτων στην Ελλάδα, εμφανίζονται πέντε διαφορετικά είδη φόρων που παρουσιάζονται αναλυτικά στην συνέχεια:

1. ΦΠΑ

Σύμφωνα με σχετικές διατάξεις, η καταβολή του ΦΠΑ απαιτείται μόνο κατά την πώληση νεόδμητων ακινήτων. Ο ΦΠΑ με συντελεστή 24% επιβλήθηκε στην αγορά ακινήτων το 2006 και ισχύει για ακίνητα με πολεοδομική άδεια από την 01/01/2006 και έπειτα, εκτός από την αγορά πρώτης κατοικίας (Ν.2859/2000). Το 2019 η κυβέρνηση αποφάσισε να αναστείλει την είσπραξη του ΦΠΑ (Ν.4646/2019) από την 1η Ιανουαρίου 2020 έως 31 Δεκεμβρίου 2024, συμπεριλαμβανομένης της περίπτωσης νέων αλλά και παλαιών αδειών που εκδόθηκαν από την 1η Ιανουαρίου 2006.

2. Φόρος Μεταβίβασης

Κάθε φυσικό πρόσωπο που προχωρά σε αγορά πρώτης κατοικίας υποχρεούται να αποδώσει φόρο μεταβίβασης, κάτι που χρονολογικά συμβαίνει πριν την σύνταξη του συμβολαίου της αγοραπωλησίας (Ν.1587/1950). Όσον αφορά το ποσό πληρωμής, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι εάν το ακίνητο είτε έχει ήδη χρησιμοποιηθεί ή μεταβιβαστεί ξανά, ο αγοραστής είναι αυτός που καρπώνεται την υποχρέωση απόδοσης φόρο μεταβίβασης, ο οποίος είναι ίσος με το 3% της αντικειμενικής αξίας του ακινήτου (Ν.1587/1950). Επιπρόσθετα, ο αγοραστής οφείλει να τακτοποιήσει οικονομικά και δημοτικά τέλη που ανέρχονται στο 3% του φόρου μεταβίβασης. Ωστόσο, υπάρχουν κάποια αφορολόγητα όρια κατά την αγορά πρώτης κατοικίας (Ν.1078/1980), λαμβάνοντας υπόψη τα ακόλουθα:

- Η αντικειμενική αξία έως 200.000 € όταν ο αγοραστής είναι άγαμος
- Η αντικειμενική αξία έως 250.000€ όταν ο αγοραστής είναι παντρεμένος ή έχει σύμφωνο συμβίωσης, αλλά όχι παιδιά

Εάν υπάρχουν έως δύο παιδιά στην οικογένεια, ο αγοραστής μπορεί να επωφεληθεί 25.000 ευρώ ανά παιδί, ενώ για τρία και περισσότερα παιδιά, το όριο αυξάνεται κατά 30.000 € για κάθε επιπλέον τέκνο (Ν.1078/1980).

3. ΕΝΦΙΑ

Ο Ενιαίος Φόρος Ακίνητης Περιουσίας θεσπίστηκε με τον Ν.4223/2013, με σκοπό την επιβολή φόρου ακίνητης περιουσίας σε όλα τα ακίνητα και κατ' επέκταση ένα σταθερό πρόγραμμα κρατικών εσόδων. Τον συγκεκριμένο φόρο τον αποδίδουν στο κράτος οι ιδιοκτήτες κάθε είδους ακίνητης περιουσίας (σπίτια, γη, οικόπεδα κλπ.). Ο ΕΝΦΙΑ επιβάλλεται ετησίως και η φορολογική αρχή, προς διευκόλυνση των φορολογουμένων, ζητά την καταβολή του σε ισόποσες μηνιαίες δόσεις. Το ποσό αυτού του φόρου καθορίζεται με βάση διάφορους παράγοντες, όπως τα τετραγωνικά μέτρα, τον όροφο (εάν είναι κατοικία), το έτος δημιουργίας, τιμή ζώνης κ.α.. Με βάση τα δεδομένα που έχουν δημοσιοποιηθεί, δεν είναι τυχαίο ότι τα μεγαλύτερα φορολογικά έσοδα της Ελλάδας προέρχονται από τον ΕΝΦΙΑ. Ο υπολογισμός του ΕΝΦΙΑ πραγματοποιείται κατά την άθροιση του κύριου φόρου για κάθε ακίνητο και του επιπρόσθετου φόρου επί συνόλου των δικαιωμάτων που κατέχει ο εκάστοτε ιδιοκτήτης στα ακίνητα του (Ν.4223/2013). Οι βασικοί φορολογικοί συντελεστές κυμαίνονται από 2 € έως 16,20 €/m².

4. Τέλος Ακίνητης Περιουσίας (ΤΑΠ)

Το τέλος ακίνητης περιουσίας (ΤΑΠ) είναι ένας επιπλέον φόρος που επιβάλλεται με πολύ χαμηλό συντελεστή 0,025% έως 0,035% της αντικειμενικής αξίας του ακινήτου (Ν.2130/1993). Αποδίδεται από τους ιδιοκτήτες ακινήτων και αποτελεί έσοδο για δήμους και κοινότητες, ενώ καταβάλλεται στους ΟΤΑ μέσω του λογαριασμού ρεύματος (Ν.2130/1993).

5. Ειδικός Φόρος Ακινήτων

Ο ειδικός φόρος ακίνητης περιουσίας δεν ισχύει για φυσικά πρόσωπα, αλλά μόνο για νομικά. Τα νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες που έχουν πλήρη ή ψιλή κυριότητα ή επικαρπία ακινήτου που βρίσκεται εντός Ελλάδας, πρέπει να καταβάλλουν ειδικό ετήσιο φόρο 15% επί της αξίας της περιουσίας τους (Ν.3091/2002, αρ.15). Ωστόσο, υπάρχουν εξαιρέσεις ανάλογα με το είδος της εταιρείας και το καταστατικό της.

3.7 Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ)

Ο φόρος προστιθέμενης αξίας είναι ο πιο συνηθισμένος γενικός φόρος κατανάλωσης και ο πιο βασικός έμμεσος φόρος σε περισσότερες από 130 χώρες, συμπεριλαμβανομένων 29 από τις 30 χώρες του ΟΟΣΑ και μεγάλες χώρες εκτός ΟΟΣΑ όπως η Βραζιλία, η Κίνα, η Ινδία, η Ρωσία και η Νότια Αφρική. Ο ΦΠΑ καλύπτει πολλαπλά στάδια παραγωγής και επιβάλλεται στην προστιθέμενη αξία από κάθε εταιρεία (Ν.2859/2000). Η προστιθέμενη αξία σε κάθε στάδιο της παραγωγής είναι η διαφορά μεταξύ των πωλήσεων της εταιρείας και των αγορασθέντων υλικών που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή. Επομένως, η προστιθέμενη αξία υπολογίζεται αφαιρώντας τις αγορές από τις πωλήσεις και δεν είναι τίποτα άλλο από το ποσοστό του ΦΠΑ που επιβάλλεται σε κάθε στάδιο της παραγωγής. Ο ΦΠΑ επιβάλλεται για την πώληση αγαθών και την παροχή υπηρεσιών με τον κανονικό συντελεστή 24%, ο οποίος ισχύει για τα περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες, με μειωμένο συντελεστή 13% ή 6% που ισχύει μόνο για ορισμένες κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών (Ν.2859/2000). Μειώνεται κατά 30% ο συντελεστής ΦΠΑ στις παραπάνω τιμές για την πώληση αγαθών και την παροχή υπηρεσιών σε συγκεκριμένα και απομακρυσμένα νησιά του Αιγαίου πελάγους, που ειδικότερα είναι 17%, 9% και 4% στη Λέρο, Λέσβο, Χίο, Κω και Σάμο (Ν.2859/2000). Από νομική άποψη, υποκείμενη στο φόρο είναι η εταιρεία στην οποία επιβάλλεται ο φόρος. Υποχρεούται να υποβάλλει δηλώσεις και να πληρώνει φόρους για την εκπλήρωση των φορολογικών της υποχρεώσεων. Ο ΦΠΑ είναι ένας έμμεσος φόρος, ο οποίος ορίζεται με το Ν. 2859/2000 (ΦΕΚ Α' 248/07-11-2000) και με τον κωδικοποιημένο Ν.5045/2023, που επιβάλλεται σε συναλλαγές σε όλη την Ελλάδα. Η προηγούμενη διάταξη δεν ισχύει μόνο για την περιοχή του Αγίου Όρους.

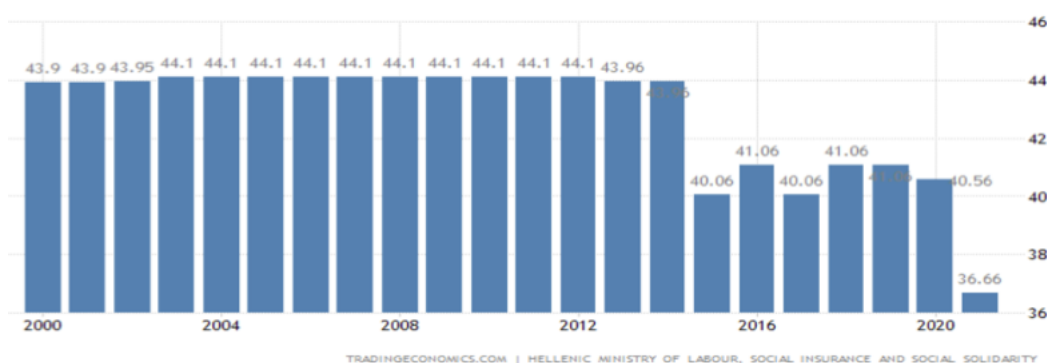

Πηγή: Trading economics.com

Σχήμα 3.4: Διαχρονική Εξέλιξη Συντελεστών ΦΠΑ

3.8 Εισφορές Κοινωνικής Ασφάλισης και Ασφάλισης Υγείας

Οι εργαζόμενοι στην Ελλάδα δικαιούνται παροχές κοινωνικής ασφάλισης ανεξάρτητα από το αν είναι Έλληνες πολίτες ή όχι και το ίδιο ισχύει και για τα εξαρτώμενα μέλη των εργαζομένων (Ν.4387/2016). Δεν υπάρχει ενιαίο νομοθετικό πλαίσιο που να διέπει όλους τους ασφαλιστικούς φορείς στην Ελλάδα, πράγμα που σημαίνει ότι οι παροχές, οι προϋποθέσεις και τα δικαιολογητικά διαφέρουν για κάθε φορέα. Ο ΕΦΚΑ είναι ο μεγαλύτερος φορέας κοινωνικής ασφάλισης εργαζομένων στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα να παρέχει κάλυψη σε εργαζόμενους του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα που δεν είναι ασφαλισμένοι σε άλλα ασφαλιστικά συστήματα (Ν.4387/2016). Οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης καταβάλλονται από μισθωτούς και εργοδότες σε ποσοστό 14,12% και 22,54% αντίστοιχα (Ν.4387/2016). Ως προς το ποσό της εισφοράς του εργαζομένου, αυτό ισοδυναμεί με ένα ορισμένο ποσοστό του συνολικού μισθού, το οποίο παρακρατείται από τον εργοδότη και αποτελεί πρόσθετο ποσό των δαπανών μισθοδοσίας του εργοδότη (Ν.4387/2016). Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η εξέλιξη του συνόλου των ασφαλιστικών εισφορών στην Ελλάδα για το διάστημα 2000 - 2021:

Πηγή: Trading Economics.com

Σχήμα 3.5: Διαχρονική Εξέλιξη Ασφαλιστικών Εισφορών

3.9 Το Νέο Φορολογικό Νομοσχέδιο

Η πιο πρόσφατη και επιτακτική κίνηση της κυβέρνησης για πάταξη του φαινομένου της φοροδιαφυγής και του μαύρου χρήματος αποτελεί η δημοσίευση και κατ' επέκταση υπερψήφιση του νέου φορολογικού νομοσχεδίου (Ν.5073/2023). Το νέο αυτό νομοσχέδιο δεν είναι ένας καθολικά νέος νόμος, αλλά ουσιαστικά μεταρρυθμίσεις ήδη υπάρχοντων. Οι σημαντικότερες αλλαγές αφορούν τον τρόπο φορολόγησης των επιτηδευματιών και των ασκούντων ελευθέρια επαγγέλματα, και οι μεταβολές στη φορολογία των ακινήτων βραχυχρόνιας μίσθωσης. Εκτός αυτών γίνονται αναφορές στη διεύρυνση χρήσης των ηλεκτρονικών τρόπων πληρωμής, στην ηλεκτρονική διαβίβαση

παραστατικών εσόδων και εξόδων από τις επιχειρήσεις, μεταβολές στην τελωνειακή φορολογία και νομοθεσία, και κάποιες πιο ειδικές φορολογικές διατάξεις.

Μείζων ζήτημα στη συζήτηση αυτή αποτελεί ο τρόπος φορολόγησης των επιτηδευματιών και των ασκούντων ελευθέρια επαγγέλματα. Ειδικότερα, οι παραπάνω φορολογούμενοι που δεν έχουν ως φορολογικό αποτέλεσμα ένα συγκεκριμένο επίπεδο κερδοφορίας, θεσπίζεται να φορολογούνται με το λεγόμενο τεκμαρτό εισόδημα. Το εισόδημα αυτό υπολογίζεται με βάση οικονομικά στοιχεία που έχουν να κάνουν με τον κλάδο που εντάσσεται η κάθε επιχείρηση, τα χρόνια δραστηριοποίησης, τον τζίρο της κάθε χρονιάς αλλά και το ετήσιο κόστος της μισθοδοσίας. Βάζοντας όλα τα παραπάνω στη συνάρτηση, προκύπτει το επίπεδο κερδοφορίας για το οποίο θα φορολογηθούν οι επιτηδευματίες. Σε περίπτωση που κάποιος επαγγελματίας διαφωνεί με το αποτέλεσμα του παραπάνω υπολογισμού, και πράγματι υποστηρίζει το οικονομικό αποτέλεσμα της επιχείρησης του, μπορεί να το αμφισβητήσει με την προϋπόθεση ότι θα δεχθεί τον απαιτούμενο έλεγχο από τη φορολογική διοίκηση.

Φυσικά, υπάρχουν και συγκεκριμένες κατηγορίες επιτηδευματιών που απαλλάσσονται είτε ολικώς είτε μερικώς από τα παραπάνω. Πλήρης απαλλαγή υφίσταται στους επαγγελματίες που έχουν κάποια μορφή αναπηρίας με ποσοστό ίσο ή μεγαλύτερο του 80%, αλλά και στους νέους επιχειρηματίες για τα τρία πρώτα χρόνια λειτουργίας της επιχείρησης. Οι επιχειρήσεις αυτές για τον τέταρτο χρόνο έχουν απαλλαγή ύψους 67% ενώ για τον πέμπτο χρόνο το ποσοστό αυτό μειώνεται στο 33%. Από την άλλη, μείωση του τεκμαρτού εισοδήματος κατά 50% λαμβάνουν οι επιτηδευματίες με ποσοστό αναπηρίας 67-79%, οι μονογονεϊκές οικογένειες με ανήλικα τέκνα, οι γονείς τέκνου ΑΜΕΑ με ποσοστό αναπηρίας μεγαλύτερου ή ίσου του 67%, αλλά και οι πολύτεκνοι. Μάλιστα, ειδική μεταχείριση λαμβάνει χώρα για τις επιχειρήσεις αυτές που δεν λειτουργούν όλους τους μήνες του χρόνου, αλλά είναι εποχιακές (π.χ. κυλικεία). Στην περίπτωση αυτή, υπολογίζεται τεκμαρτό εισόδημα αναλογικά για τους μήνες πραγματικής λειτουργίας της επιχείρησης.

Επίσης, το επίπεδο τεκμαρτού εισοδήματος καθίσταται μαχητό και σε κάποια από τις ακόλουθες περιπτώσεις:

- Στρατιωτική θητεία
- Φυλάκιση
- Νοσηλεία σε νοσοκομείο ή κλινική
- Αδυναμία άσκησης επιτηδεύματος λόγω εγκυμοσύνης ή λοχειάς
- Εκτεταμένες φυσικές καταστροφές
- Ανάκληση άδειας λειτουργίας
- Απαγόρευση λειτουργίας του εκάστοτε καταστήματος

- Άλλοι λόγοι που καθίστανται αποτρεπτικοί για την άσκηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας

Μια ακόμα αρκετά σημαντική μεταρρύθμιση αφορά την επανεξέταση του ύψους του τέλους επιτηδεύματος. Πιο συγκεκριμένα, υφίσταται μείωση κατά 50% για του επιτηδευματίες και τους ασκούντες ελευθέριο επάγγελμα, τόσο για τα κεντρικά καταστήματα όσο και για το κάθε επιπλέον υποκατάστημα (μείωση δηλαδή στα 325€ και 300€ αντίστοιχα). Σύμφωνα με το νέο φορολογικό νομοσχέδιο, απώτερος στόχος είναι η πλήρης κατάργηση του τέλους επιτηδεύματος μέσα στα επόμενα 2 χρόνια.

Επιπρόσθετα, αλλαγές παρατηρούνται στους ασκούντες επιτήδευμα αλλά ταυτόχρονα είναι είτε μισθωτοί είτε συνταξιούχοι. Και στις δύο αυτές κατηγορίες ο υπολογισμός του τεκμηρίου θα λαμβάνει υπόψη το επιπλέον εισόδημα που προκύπτει από άλλες πηγές, και θα προσαρμόζεται ανάλογα. Αν για παράδειγμα το τεκμαρτό εισόδημα για έναν επιτηδευματία ορίζεται στα 12.000,00€ αλλά έχει ετήσιο εισόδημα από μισθούς 7.000,00€, τότε το τεκμαρτό εισόδημα θα προσαρμοστεί ανάλογα ώστε να λαμβάνει υπόψη και το επιπλέον εισόδημα. Μάλιστα, για τους συνταξιούχους που ασκούν και επιτήδευμα θα υπάρξει από το 2024 η κατάργηση της παρακράτησης του 30% που υφίσταντο μέχρι και σήμερα.

Κάποιες επιπλέον αλλαγές για την αντιμετώπιση του φαινομένου της μη φορολογικής συμμόρφωσης σχετίζονται με την ηλεκτρονική διαβίβαση παραστατικών εσόδων και εξόδων στην ηλεκτρονική πλατφόρμα myDATA, η αγοραπωλησία ακινήτων με μετρητά, και η χρήση μετρητών σε συναλλαγές μεγαλύτερες των 500€. Από το νέο έτος καθίσταται υποχρεωτική η διαβίβαση όλων των φορολογικών παραστατικών στην πλατφόρμα ηλεκτρονικής τιμολόγησης, ειδάλως έχει δημοσιευτεί σχετική ανακοίνωση με τις κυρώσεις και τα πρόστιμα που επιφέρει η μη διαβίβαση αυτών. Μάλιστα, θεσπίζεται το ηλεκτρονικό δελτίο αποστολής αλλά και η υποχρεωτική διαβίβαση των εξόδων για να μπορέσουν να εκπέσουν οι δαπάνες. Από την άλλη, απαγορεύεται επίσημα η χρήση μετρητών σε αγορά ή πώληση ακινήτου, και θεσπίζεται η χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής. Τέλος, σύμφωνα με πρότερη φορολογική νομοθεσία (Ν.3842/2010) οι συναλλαγές με μετρητά για αγορές άνω των 500€ είχαν ως πρόστιμο 100€. Σε συνέχεια του νέου φορολογικού νόμου, το πρόστιμο θα ανέρχεται στο διπλάσιο της συναλλαγής, κάτι που όπως γίνεται αντιληπτό αποτελεί σημαντικό κίνητρο για τήρηση του μέτρου.

Τελευταίο αρκετά σημαντικό μέρος του νέου σχεδίου είναι η αλλαγή στον τρόπο διαχείρισης των μισθώσεων ακινήτων βραχυχρόνιας διαμονής από 01/01/2024, όπου παρατηρούνται τρεις σημαντικές μεταρρυθμίσεις. Η πρώτη αλλαγή σχετίζεται με την επιβολή Φόρου Προστιθέμενης Αξίας, όπου οι επιτηδευματίες με τρία (3) ή περισσότερα ακίνητα υποχρεούνται στην προσθήκη ΦΠΑ 13% στα έσοδα τους. Η δεύτερη μεταρρύθμιση έγκειται στην εμφάνιση τέλους διαμονής παρεπιδημούντων σε αυτού του είδους τις επιχειρήσεις, που μέχρι πρότινος υφίσταντο μόνο στις

ξενοδοχειακές. Το τέλος διαμονής που καλούνται να εισπράττουν οι επιχειρηματίες από τους πελάτες τους και στη συνέχεια να αποδίδουν στο κράτος, υπολογίζεται ως το 0,5% επί των ακαθάριστων εσόδων τους. Στην τρίτη και τελευταία τροποποίηση του φορολογικού νόμου για τις βραχυχρόνιες μισθώσεις, καταργείται ο γνωστός φόρος διαμονής και δημιουργείται ένα νέο είδος τέλους, το ονομαζόμενο τέλος ανθεκτικότητας στην κλιματική κρίση. Το τέλος αυτό δεν επηρεάζει μόνο τις βραχυχρόνιες μισθώσεις αλλά και τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις αφού αλλάζουν οι χρεώσεις. Ειδικότερα, οι ιδιοκτήτες ακινήτων βραχυχρόνιας μισθώσεις θα πρέπει να χρεώνουν τους πελάτες τους 1,5€ ημερησίως ανά δωμάτιο/διαμέρισμα, όπου τα ποσά αυτά θα πρέπει να αποδοθούν στο κράτος. Οι ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις όμως έχουν πιο ευρεία κλίμακα χρεώσεων καθώς αυτές ποικίλουν ανάλογα με την κατηγορία που εντάσσεται το κάθε ξενοδοχείο.

Γίνεται εμφανές, από όλες τις παραπάνω αλλαγές στο φορολογικό σύστημα της Ελλάδας, πως η κυβέρνηση σε συνεργασία με τη φορολογική διοίκηση λαμβάνουν έκτακτα μέτρα με άμεση εφαρμογή για την πάταξη του φαινομένου της φοροδιαφυγής και προσπάθεια κατεύθυνσης των φορολογουμένων προς τη φορολογική συμμόρφωση, αλλά και σημαντική προσπάθεια αύξησης των εσόδων στα δημόσια ταμεία. Το μόνο που μένει είναι η εφαρμογή αυτών των μέτρων και η εξέταση, έπειτα ενός εύλογου και ασφαλούς χρονικού ορίζοντα, τόσο της αποτελεσματικότητας τους όσο και του επιπέδου φορολογικής συμμόρφωσης που κατάφερε να επιτευχθεί.

Στο συγκεκριμένο σημείο ολοκληρώνεται η παρουσίαση του φορολογικού συστήματος της Ελλάδας, όπου αναφέρθηκαν πληροφορίες, νομοθεσίες και διατάξεις που πρέπει να ληφθούν υπόψη στην παρακάτω ανάλυση του κυρίου θέματος της διπλωματικής εργασίας, που δεν είναι άλλο από τη φορολογική ή μη συμμόρφωση των Ελλήνων πολιτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΜΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η περιορισμένη φορολογική συμμόρφωση είναι ένα μακροχρόνιο ζήτημα υψίστης σημασίας για την εθνική οικονομία. Ο αντίκτυπος της μη φορολογικής συμμόρφωσης στα δημόσια οικονομικά είναι πολύπλευρος και παίζει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη ολόκληρης της οικονομίας (Τάτσος, Ν., Χριστόπουλος, Δ., Τραγάκη, Α., Μανίκα, Β., Γκάνος, Ι., 2001). Ειδικότερα, σε μια οικονομία που χαρακτηρίζεται από χρόνια εσωτερικά εμπόδια όπως η Ελλάδα, ο περιορισμός της εκτεταμένης φοροδιαφυγής φαίνεται να είναι επιτακτική ανάγκη προκειμένου να αυξηθούν τα δημόσια έσοδα και να αντιμετωπιστούν τα μακροπρόθεσμα δημοσιονομικά ελλείμματα, ενώ παράλληλα να απελευθερωθεί το ικανό εργατικό δυναμικό της χώρας. Το παραπάνω γεγονός θα πραγματοποιηθεί μόνο αν εξαλειφθεί ο αθέμιτος ανταγωνισμός με στόχο την πλήρη αναδιοργάνωση της οικονομίας. Είναι λοιπόν σαφές ότι στη σημερινή, ιδιαίτερα δυσμενή για την ελληνική οικονομία συγκυρία, η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής είναι πιο επείγουσα από ποτέ (Schneider F.2015).

4.1 Βασικές έννοιες

Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι βασικές έννοιες της συγκεκριμένης ενότητας, που είναι η φορολογική και μη συμμόρφωση (Βασαρδάνη Μ., 2011). Η έννοια της φορολογικής συμμόρφωσης αναφέρεται βασικά σε όλους τους φόρους που καταβάλλονται οικειοθελώς από έναν φορολογούμενο κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης φορολογικής περιόδου (οικονομικό έτος). Εφόσον οι φορολογούμενοι τακτοποιούν οικονομικά τις παραπάνω φορολογικές τους υποχρεώσεις με τη θέληση τους, βασιζόμενοι στην υποβολή φορολογικών δηλώσεων, η φορολογική συμμόρφωση χαρακτηρίζεται και ως εκούσια συμμόρφωση. Ειδικότερα, η εκούσια συμμόρφωση ως μαθηματικό μέγεθος μπορεί να παρουσιαστεί ποσοστιαία και ονομάζεται βαθμός εκούσιας συμμόρφωσης (Βασαρδάνη Μ., 2011). Το πιο πάνω μέγεθος μαθηματικά εκφράζεται με τον παρακάτω τύπο:

$$\text{Φορολογική Συμμόρφωση \%} = [\text{Φόροι δήλωσης} / (\text{Φόροι δήλωσης} + \text{Φόροι φορολογικού ελέγχου})] \times 100$$

Σύμφωνα με την Υπηρεσία Εσωτερικών Εσόδων (IRS) των Ηνωμένων Πολιτειών, η εκούσια συμμόρφωση (VCR) ορίζεται ως το ποσό των φόρων που καταβάλλονται οικειοθελώς και εγκαίρως κατά τη διάρκεια ενός δεδομένου οικονομικού έτους, εκφρασμένο ως ποσοστό του αντίστοιχου

ποσού φόρου, το οποίο θα πρέπει να τακτοποιείται οικονομικά με βάση τις εκτιμήσεις της IRS (IRS, 2007). Θεωρητικά, το ποσοστό αυτό ισούται με 100% όταν δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ του φόρου που καταβλήθηκε οικειοθελώς και του πραγματικού πληρωτέου φόρου. Αντίθετα, όταν δεν καταβάλλεται καθόλου φόρος επί του πραγματικού συνολικού οφειλόμενου φόρου, το ποσοστό είναι μηδενικό. Κατ' επέκταση, όσο υψηλότερο είναι το ποσοστό του δείκτη, τόσο μεγαλύτερη είναι η φορολογική συμμόρφωση, και αντίστροφα όσο χαμηλότερο είναι το ποσοστό του δείκτη, η φορολογική συμμόρφωση περιορίζεται και η μη φορολογική συμμόρφωση αυξάνεται. Επομένως, είναι σαφές ότι η μη συμμόρφωση με τους φορολογικούς κανονισμούς είναι μια από τις μορφές που μπορεί να πάρει το φαινόμενο της φοροδιαφυγής (Κανελλόπουλος, 2002). Επομένως, το ποσοστό μη φορολογικής συμμόρφωσης ορίζεται μαθηματικά από τους ακόλουθους τύπους:

Μη Φορολογική Συμμόρφωση % = [Φόροι φορολογικού ελέγχου / (Φόροι δήλωσης + Φόροι φορολογικού ελέγχου)] X 100

ή

Μη Φορολογική Συμμόρφωση % = 100% - Φορολογική Συμμόρφωση %

Το φορολογικό σύστημα των ΗΠΑ, όπως και σχεδόν όλων των ανεπτυγμένων χωρών, βασίζεται στην εκούσια συμμόρφωση (IRS, 2007). Με βάση αυτή την έννοια, ο φορολογικός κώδικας της IRS επιβάλλει τρεις κύριες υποχρεώσεις στους φορολογούμενους: α) να υποβάλλουν έγκαιρα τις φορολογικές δηλώσεις, β) να κοινοποιούν με ειλικρίνεια και ακρίβεια τα στοιχεία των υποβληθέντων φορολογικών δηλώσεων και γ) να πληρώνουν έγκαιρα και οικειοθελώς τους φόρους που προκύπτουν (Brown and Mazur, 2003). Οι φορολογούμενοι συμμορφώνονται όταν ικανοποιούνται οι προαναφερθείσες υποχρεώσεις. Αντίθετα, η μη καταβολή φόρου σηματοδοτεί μη εκπλήρωση των φορολογικών του υποχρεώσεων και κατ' επέκταση μη φορολογική συμμόρφωση.

Οι φορολογικές υποχρεώσεις που πρέπει να εκπληρώσουν οι φορολογούμενοι καθορίζονται από τη φορολογική νομοθεσία. Ωστόσο, οι αποφάσεις των διοικητικών δικαστηρίων συχνά οδηγούν σε αλλαγές στις διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας. Επομένως, ο αντίκτυπος της εκάστοτε φορολογικής νομολογίας μπορεί να διευρύνει τον ορισμό της φορολογικής συμμόρφωσης. Σύμφωνα με τους Roth et al. (1989a) φορολογική συμμόρφωση σημαίνει ότι η φορολογική υποχρέωση του φορολογούμενου προσαρμόζεται πλήρως στις διατάξεις του νόμου και στις αποφάσεις των φορολογικών δικαστηρίων εντός τακτικών προθεσμιών. Επομένως, η έννοια της μη φορολογικής συμμόρφωσης χαρακτηρίζεται από αποκλίσεις από τον παραπάνω ορισμό.

4.2 Η έννοια της φοροδιαφυγής και του φορολογικού χάσματος

Βασική και άρρηκτα συνδεδεμένη έννοια στην ανάλυση της φορολογικής και μη συμμόρφωσης αποτελεί το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Η φοροδιαφυγή είναι ένα πρόβλημα που ταλανίζει τις οικονομίες αρκετά χρόνια τώρα και φανερώνει σημάδια έξαρσης και όχι περιορισμού, παρά τις έντονες προσπάθειες των φορολογικών αρχών παγκοσμίως (Βασαρδάνης Μ., 2011).

Είναι γνωστό ότι στόχος της φορολογικής διοίκησης είναι η εφαρμογή δημοσιονομικών μέτρων που εδραιώνουν την οικονομία, εφαρμογή που δυσχεραίνεται από το φαινόμενο της φοροδιαφυγής (Βασαρδάνη Μ., 2011). Η φοροδιαφυγή ορίζεται ως η σκόπιμη απόκρυψη φορολογητέου εισοδήματος (συμπεριλαμβανομένων φορολογητέων εισοδημάτων και άλλων φορολογητέων στοιχείων) από κρατικές αρχές με σκοπό την παράνομη μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης και ως εκ τούτου την αδυναμία καταβολής του αναλογούν φόρου εισοδήματος στο δημόσιο ταμείο.

Σύμφωνα με τον Ν. 4174/2013 αρ.66, κάθε φορολογούμενος που παραλείπει να πληρώσει φόρους που οφείλονται στο Δημόσιο (φόρος εισοδήματος, ΦΠΑ, τέλη ή εισφορές κ.λπ.), αποκρύπτει φορολογητέο εισόδημα ή φορολογητέα στοιχεία ή πραγματοποιεί ανακριβή καταβολή μέρους του οφειλόμενου φόρου στη φορολογική αρχή, διαπράττει έγκλημα φοροδιαφυγής. Φοροδιαφυγή, επιπρόσθετα, θεωρείται η δημοσίευση ψευδών ή εικονικών φορολογικών στοιχείων καθώς και η αποδοχή τους. Μάλιστα, στον όρο φοροδιαφυγή περιλαμβάνεται και το λαθρεμπόριο, αφού είναι πράξη που πραγματοποιείται χωρίς την άδεια των τελωνειακών αρχών και χωρίς την οικονομική εκκαθάριση δασμών και φόρων που σχετίζονται με την πράξη αυτή (Ν. 2960/2001, αρ.155). Όλα τα προαναφερόμενα αδικήματα συνεπάγονται κυρώσεις, από πρόστιμα έως φυλάκιση (Ν.4174/2013, αρ.66).

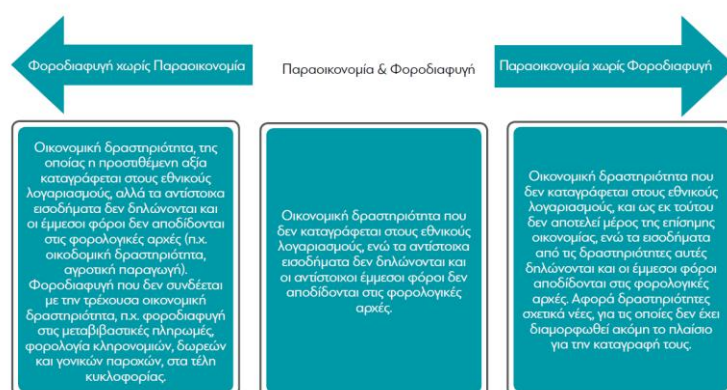
Εκτός από τις κυρώσεις που επιβάλλονται σε όσους χρησιμοποιούν τέτοιες πρακτικές, υπάρχουν και έμμεσες κυρώσεις που επιβάλλονται στους πολίτες της εκάστοτε χώρας και στην ίδια την οικονομία. Πιο συγκεκριμένα, η φοροδιαφυγή περιορίζει την αναδιανεμητική λειτουργία της προοδευτικής φορολογίας από τις πλουσιότερες προς τις φτωχότερες κοινωνικές τάξεις. Δηλαδή, τα νοικοκυριά που δεν ακολουθούν αυτήν την προσέγγιση θα φέρουν μεγαλύτερη φορολογική επιβάρυνση, η οποία είναι άδικη για πολίτες με παρόμοια ή υψηλότερα εισοδήματα. Από την άλλη πλευρά, αποδέκτης αυτών των στρατηγικών είναι η ίδια η οικονομία, η οποία λόγω της φοροδιαφυγής αυξάνει την ανάγκη δανείων για την αποπληρωμή τυχόν χρέους, οδηγώντας σε μείωση των δημοσίων πόρων με στόχο την αδιάλειπτη παροχή δημοσίων αγαθών στους πολίτες. Σαφώς, όλα αυτά θα έχουν σοβαρές συνέπειες για το κράτος πρόνοιας, επιδεινώνοντας την κοινωνική ανισότητα και

δημιουργώντας μακροπρόθεσμα προβλήματα στους νόμους της προσφοράς και της ζήτησης (Βασαρδάνη Μ., 2011).

Συχνά η έννοια της φοροδιαφυγής συγχέεται με τις έννοιες της φοροαποφυγής και της παραοικονομίας, κάτι που φυσικά είναι λάθος γιατί είναι διαφορετικές τόσο εννοιολογικά όσο και πρακτικά. Ειδικότερα, η φοροδιαφυγή χαρακτηρίζεται από την αποφυγή νόμιμων διαδικασιών πληρωμής φόρων, η οποία προκύπτει από προσεκτικά σχεδιασμένες λογιστικές πρακτικές που είναι πάντα σύμφωνες με την ισχύουσα νομοθεσία και φορολογική πρακτική (Βασαρδάνη Μ., 2011 & Ν.4174/2013, αρ.38). Όπως πολύ εύστοχα αναφέρεται στη βιβλιογραφία, η φοροαποφυγή εκμεταλλεύεται νομοθετικά κενά για την επίτευξη των στόχων της και δεν παραβιάζει τον ίδιο τον νόμο (diaNEOsis, 2016).

Η παραοικονομία, από την άλλη πλευρά, ορίζεται ως όλες οι οικονομικές δραστηριότητες που πρέπει να αντικατοπτρίζονται στους εθνικούς λογαριασμούς αλλά δεν υπάρχουν στην πραγματικότητα. Δηλαδή, μέσα στην έννοια της παραοικονομίας βρίσκουμε τόσο νόμιμες δραστηριότητες (μη δήλωση μέρους μισθωτής απασχόλησης σε νόμιμες δραστηριότητες) όσο και παράνομες (παράνομες/μαύρες αγορές, λαθρεμπόριο) από φυσικά πρόσωπα που αποσκοπούν στην φοροδιαφυγή. Είναι συνεπώς εμφανές, πως η φοροδιαφυγή δεν σχετίζεται με την παραοικονομία σε όλες τις περιπτώσεις, αν και σύμφωνα με την Βασαρδάνη Μ. (2011), ένα κομμάτι της φοροδιαφυγής μπορεί και να σχετίζεται με την παραοικονομία.

Είναι σαφές από τα παραπάνω ότι η μέτρηση του φαινομένου της φοροδιαφυγής είναι μια αρκετά δύσκολη διαδικασία, λόγω της πολυπλοκότητας της ίδιας της έννοιας, των διαφόρων μορφών που μπορεί να λάβει στην οικονομία και των θεμελίων πάνω στα οποία έχει εδραιωθεί το φορολογικό σύστημα (άμεσοι/έμμεσοι φόροι, επαγγελματικές ομάδες κ.λπ.). Ως εκ τούτου, λόγω των δυσκολιών που αναφέρθηκαν, η μέτρησή του γίνεται με διάφορες a priori παραδοχές, αφού δεν είναι δυνατό να καλυφθούν όλες οι νόμιμες και παράνομες δραστηριότητες με παραδοσιακές μεθόδους, αφού οι τελευταίες ποικίλλουν σε μορφή και χαρακτηριστικά (diaNEOsis, 2016).

Σχήμα 4.1: Διάκριση Φοροδιαφυγής και Παραοικονομίας (Προσαρμοσμένο από Βασαρδάνη Μ. (Ιούνιος 2011), Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Μια Γενική Επισκόπηση, Οικονομικό Δελτίο Τεύχος 35, Τράπεζα της Ελλάδος.)

Σε συνέχεια της παραπάνω ανάλυσης του φαινομένου της φοροδιαφυγής, κρίνεται συνετό να γίνει αναφορά και στο φαινόμενο του φορολογικού χάσματος ή κενού. Ειδικότερα, ως φορολογικό χάσμα ορίζεται ουσιαστικά η έννοια της φοροδιαφυγής που εκφράζεται με απόλυτους όρους στη διεθνή βιβλιογραφία. Ουσιαστικά, το φορολογικό κενό αναφέρεται στη διαφορά μεταξύ του συνολικού ποσού των φόρων που είναι ανάλογο του πραγματικού φορολογητέου εισοδήματος και του πραγματικού ποσού των φόρων σε ένα οικονομικό έτος, σύμφωνα με τη φορολογική νομοθεσία. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Κανελλόπουλο (2002), το φορολογικό κενό είναι η πλήρης διαφορά ανάμεσα στο ποσό της φορολογικής υποχρέωσης που αναφέρεται στις φορολογικές αρχές και του ποσού του φόρου που έπρεπε να έχει δηλωθεί. Ουσιαστικά πρόκειται για πρόσθετο πληρωτέο φόρο. Σύμφωνα με την Υπηρεσία Εσωτερικών Εσόδων (IRS, 2007), το φορολογικό κενό ορίζεται ως η συνολική πραγματική φορολογική υποχρέωση που καθορίζεται από τη φορολογική νομοθεσία για ένα συγκεκριμένο οικονομικό έτος που δεν καταβάλλεται οικειοθελώς και εγκαίρως.

Για διάφορους λόγους, οι φορολογικοί έλεγχοι δεν αποκαλύπτουν πάντα το πραγματικό μέγεθος του φορολογικού κενού. Το φορολογικό χάσμα που προσδιορίζεται από φορολογικό έλεγχο είναι υποσύνολο του πραγματικού συνολικού φορολογικού κενού. Οι φορολογικές αρχές χρησιμοποιούν επίσης μερικές φορές διάφορες μεθόδους για να εκτιμήσουν το πραγματικό μέγεθος (ΟΟΣΑ, 2004β). Με αυτή την έννοια, ο Feinstein (2004) διεύρυνε τον ορισμό του φορολογικού χάσματος, ορίζοντας τον ως εξής:

Φορολογικό Χάσμα = Ποσό εντοπισμένης φοροδιαφυγής + Εκτίμηση του ποσού της μη εντοπισμένης φοροδιαφυγής

Η πραγματική φορολογική υποχρέωση κάθε φορολογούμενου αφορά το ποσό του φόρου που προκύπτει από την πλήρη εφαρμογή όλων των σχετικών διατάξεων της ισχύουσας φορολογικής νομοθεσίας που ισχύει για την οικονομική κατάσταση του συγκεκριμένου φορολογούμενου. Για διάφορους λόγους, το ποσό αυτό συχνά μπορεί να διαφέρει από το ποσό του φόρου που αντιστοιχεί στο εισόδημα που αναφέρει ο φορολογούμενος στη φορολογική του δήλωση. Οι φορολογούμενοι μπορεί να κατανοήσουν και να εφαρμόσουν εσφαλμένα τη φορολογική νομοθεσία, να κάνουν λάθη ακούσια ή να αποκρύψουν εσκεμμένα φορολογητέες πληροφορίες και να ωφεληθούν του φόρου που τελικά δεν θα αποδώσουν στο κράτος, μέσω απόκρυψης της φορολογητέας ύλης τους. Φυσικά, η τελευταία περίπτωση είναι και η πιο συνηθισμένη, αλλά και κατακριτέα (ΟΟΣΑ, 2004β).

Φαίνεται ότι η Ελλάδα έχει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά φοροδιαφυγής και παραοικονομίας στην Ευρώπη. Μάλιστα, αναφέρεται ότι εάν η αποτελεσματικότητα εισπραξης του ΦΠΑ, του φόρου εισοδήματος και των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης φτάσει στο μέσο επίπεδο των χωρών του ΟΟΣΑ, τα φορολογικά έσοδα της χώρας θα αυξηθούν κατά περίπου 5% του ΑΕΠ (ΟΟΣΑ, 2011). Από την προηγούμενη φράση αναδεικνύονται οι κρατικοί τομείς όπου εμφανίζεται κυρίως η φοροδιαφυγή (Βασαρδάνη Μ., 2011).

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, υπάρχει υψηλή συχνότητα φοροδιαφυγής στην Ελλάδα, κάτι που φαίνεται από το γεγονός ότι η Ελλάδα είναι ένα από τα ευρωπαϊκά κράτη μέλη με υψηλό ποσοστό μη εισπραξης ΦΠΑ (κενό ΦΠΑ/VAT Gap). Ουσιαστικά, το έλλειμμα ΦΠΑ είναι ένας δείκτης της αποτελεσματικότητας της εφαρμογής του τρέχοντος συστήματος ΦΠΑ μιας χώρας, που ορίζεται ως η διαφορά μεταξύ των εσόδων ΦΠΑ που επιτυγχάνονται βάσει του τρέχοντος φορολογικού συστήματος και της συνολικής νομοθετικής φορολογικής επιβάρυνσης ΦΠΑ (diaNeosis, 2016).

Ο φόρος που παρουσίασε αισθητή μείωση είναι ο φόρος μεταβίβασης ακινήτων (ΦΜΑ). Ως εκ τούτου, η οικονομική κρίση σε συνδυασμό με την επιβολή υψηλού ΕΝΦΙΑ οδήγησαν σε μείωση των κρατικών εσόδων που προέρχονται από τον φόρο μεταβίβασης ακινήτων, γεγονός που οδήγησε στην κατάρρευση αυτής της αγοράς (diaNEOsis, 2016).

Εκτός από τις επιβαρύνσεις ανά φορολογικό τομέα, είναι σημαντικό να γίνει διάκριση των φορολογικών επιβαρύνσεων ανά κατηγορία φυσικών προσώπων, και ειδικότερα μεταξύ μισθωτών/συνταξιούχων και αυτοαπασχολούμενων. Το 2009 το 52,59% της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης βαρύνει μισθωτούς και συνταξιούχους, το 30,79% νομικά πρόσωπα και το υπόλοιπο μέρος άλλα φυσικά πρόσωπα (Βασαρδάνη Μ., 2011). Μάλιστα, μελέτες έχουν δείξει ότι το ποσοστό των αυτοαπασχολούμενων που αποκρύπτουν φορολογητέο εισόδημα είναι περίπου 58%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των μισθωτών εργαζομένων είναι 0,5-1%, δείχνοντας ότι είναι πολύ πιο δύσκολο να κρύψει κανείς φορολογητέο εισόδημα από μια συγκεκριμένη μερίδα πολιτών (Matsaganis M. and Flevotomou M., 2010).

4.3 Παράγοντες φορολογικής και μη συμμόρφωσης

Οι παράγοντες της φορολογικής και μη συμμόρφωσης είναι παρόμοιοι σε όλο τον κόσμο, γιατί οι συγκεκριμένες αυτές συμπεριφορές δεν ταλανίζουν μόνο τη χώρα μας. Είναι επίσης σαφές ότι η απόκρυψη εισοδήματος είναι ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες μη φορολογικής συμμόρφωσης, καθώς η ανάγκη των ατόμων για περισσότερο εισόδημα έχει ενταθεί μετά την κρίση του 2009. Μπορούμε να αναφέρουμε ότι οι αιτίες της φορολογικής και μη συμμόρφωσης χωρίζονται σε δύο κατηγορίες (diaNEOsis, 2016): i) η προσωπική συμπεριφορά του ατόμου - η ψυχολογική

πλευρά, ii) στη συμπεριφορά του ατόμου που επηρεάζεται από κυβερνητικές και διοικητικές αποφάσεις.

Σύμφωνα με τις μελέτες που έγιναν, ο σημαντικότερος παράγοντας φορολογικής συμμόρφωσης είναι η δυνατότητα ταυτοποίησης ενός ατόμου από τις φορολογικές αρχές, δεδομένου ότι η φορολογική συμμόρφωση βασίζεται στη συμπεριφορική ψυχολογία του ατόμου (diaNEOsis, 2016). Πιο συγκεκριμένα, οι φορολογούμενοι δεν θα επιλέξουν τη φοροδιαφυγή όταν γνωρίζουν ότι θα τους εντοπίσουν και θα τους επιβληθούν κυρώσεις (Πρόγραμμα GIZ Τομέα Δημόσιων Οικονομικών).

Επιγραμματικά, τα άτομα που φοροδιαφεύγουν μπορούν να εντοπιστούν με βάση τις ακόλουθες καταστάσεις (Φινοκαλιώτης Κ., 2014):

- 1) Πιθανό έλεγχο που μπορεί να δεχθεί ο φορολογούμενος
- 2) Ο παραπάνω έλεγχος να έχει ως αποτέλεσμα φορολογικές παραβάσεις

Στην πρώτη περίπτωση, η πιθανότητα διεξαγωγής ελέγχου εξαρτάται από τα κριτήρια επιλογής του υπό έλεγχο δείγματος και από τη γενικότερη φορολογική πολιτική. Στη δεύτερη περίπτωση, η πιθανότητα εντοπισμού φορολογικών παραβάσεων εξαρτάται από ποικίλους παράγοντες, όπως ο τρόπος διεξαγωγής του ελέγχου, η οργάνωση του ελέγχου κ.λπ. Όσο αυξάνονται οι πιθανότητες εντοπισμού φορολογικής παράβασης, ειδικά όταν συνδυάζονται με κυρώσεις, τόσο θα αυξάνει και το επίπεδο φορολογικής συμμόρφωσης.

Όπως δείχνει μια πρόσφατη μελέτη του ΣΕΒ, τα αντανακλαστικά των κρατικών λειτουργιών για εκδίκαση υποθέσεων που σχετίζονται με φορολογικές παραβάσεις είναι εξαιρετικά αργά. Ειδικότερα, υπάρχουν 400.000 τέτοιες υποθέσεις σε εκκρεμότητα με το μεγαλύτερο μέρος τους να μην έχουν προωθηθεί για δίκη. Άλλο ένα τρανταχτό παράδειγμα είναι πως ο μέσος χρόνος αναμονής για υποθέσεις ΦΠΑ έφτασε τα 9,3 έτη, ενώ ο μέσος χρόνος αναμονής για φορολογικές υποθέσεις έφτασε τα 5,3 έτη. Γεγονότα που δίνουν στους φορολογούμενους την αίσθηση πως μπορούν να λειτουργούν χωρίς φορολογική συμμόρφωση.

Μπορούμε να αποδώσουμε μεγάλο μέρος αυτής της ανασφάλειας στο περίπλοκο φορολογικό μας σύστημα, το οποίο δημιουργεί πολλά κενά στην ερμηνεία και οδηγεί σε σημεία τριβής μεταξύ φορολογικών αρχών και φορολογούμενων λόγω της αυθαιρεσίας των φορολογικών αρχών (Τάτσος Ν., 2012). Πολλές φορές τα αποτελέσματα του ελέγχου και τα ποσά των προστίμων είναι τόσο καταστροφικά που απειλούν τη βιωσιμότητα της επιχείρησης, ενώ κλονίζουν αφάνταστα το κλίμα εμπιστοσύνης που θα έπρεπε να υπάρχει μεταξύ της φορολογικής αρχής και των φορολογουμένων.

Το μεγαλύτερο ζήτημα που αντιμετωπίζουν οι Έλληνες σήμερα είναι η φορολογία, δηλαδή το μεγαλύτερο μέλημά τους και αυτό που επηρεάζει περισσότερο τον τρόπο που βλέπουν τον ρόλο του κράτους και τα οικονομικά ζητήματα (Γαρνέλης Δ., 2020). Το 2017, το 42% των πολιτών

θεώρησε τη φορολογική μεταρρύθμιση ως «άμεση προτεραιότητα», με ποσοστό που δεν μπορούσε να συναγωνιστεί τα αντίστοιχα των εναλλακτικών μεταρρυθμίσεων. Το 2018, το 41% των πολιτών πίστευε ότι «η φοροδιαφυγή είναι μια νόμιμη άμυνα έναντι της υπέρμετρης φορολογίας». Το 37% των ανθρώπων πιστεύει ότι ο κύριος λόγος φοροδιαφυγής είναι οι «υψηλοί φορολογικοί συντελεστές». Το 86% υποστηρίζει ότι «η μείωση των φόρων θα βοηθήσει στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων». Μάλιστα, πρόσφατα δεδομένα έδειξαν πως το 64% είναι της άποψης ότι «οι φόροι θα πρέπει να είναι χαμηλότεροι ακόμη και με λιγότερη κρατική μέριμνα» (από 46% το 2015) (Γαρνέλης Δ., 2020).

Από τα παραπάνω είναι πρόδηλο πως από τη μια οι κρατικοί λειτουργοί δεν εφαρμόζουν τον νόμο όπως θα έπρεπε, για να υπάρχει ισορροπία στην οικονομία. Και από την άλλη οι φορολογούμενοι, έχοντας ως πρόσχημα την ανικανότητα του κράτους, καταφεύγουν σε τέτοιες πρακτικές εκμεταλλευόμενοι τα παραθυράκια της νομοθεσίας και των διατάξεων (Γαρνέλης Δ., 2020).

Ένας ακόμη παράγοντας φορολογικής συμμόρφωσης είναι η προσωπική και ατομική συνείδηση του κάθε πολίτη απέναντι σε τέτοια ζητήματα (Διακομιχάλης Μ., 2019). Η φορολογική συμμόρφωση εξαρτάται από την κουλτούρα των πολιτών. Είναι γενικά αποδεκτό ότι η συμπεριφορά των φορολογουμένων επηρεάζεται από την συμπεριφορά του περίγυρου τους. Έχει παρατηρηθεί ότι σε χώρες όπου υπάρχει φοροδιαφυγή στο κοινωνικό περιβάλλον, οι πολίτες δεν παραμένουν συνεπείς με τις υποχρεώσεις που τους ορίζει η φορολογική διοίκηση γιατί επηρεάζονται από τις κοινωνικές συμπεριφορές που αντιμετωπίζουν καθημερινά.

Η σχέση μεταξύ φορολογικού ηθικού και φορολογικής συμμόρφωσης είναι πιο περίπλοκη στην Ελλάδα από ό,τι σε άλλες προηγμένες οικονομίες (Καλπάνογλου Ρ., 2014). Το χαμηλό φορολογικό ηθικό, λόγω της δυσπιστίας προς την κυβέρνηση και τους κρατικούς θεσμούς, καθώς και σε άλλους φορολογούμενους, παραμένει ο κύριος λόγος για τον οποίο οι φορολογικές αρχές αδυνατούν να επιτύχουν τους προβλεπόμενους στόχους εσόδων. Το επίπεδο φορολογικής συνείδησης στη χώρα μας είναι χαμηλό για λόγους όπως η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος, οι υψηλοί και αυξανόμενοι φόροι, η δομή της ελληνικής οικονομίας, η γενική πίστη των πολιτών στη φορολογική συνέπεια.

Η επίλυση μακροχρόνιων διαπεριφερειακών προβλημάτων όπως η φοροδιαφυγή, η φοροαποφυγή και η παραοικονομία απαιτεί τη δημιουργία ενός φορολογικού συστήματος που να ακολουθεί τις αρχές της διαφάνειας, της ουδετερότητας, της απλότητας, της σταθερότητας, της λειτουργικότητας, της ισορροπίας και της ισότητας (Διακομιχάλης Μ., 2019). Εφαρμογή πολιτικών με στόχο τη σταδιακή μείωση των φορολογικών συντελεστών και των ασφαλιστικών εισφορών, είτε σχετίζονται με φυσικά πρόσωπα είτε με επιχειρήσεις, καθιέρωση απλοποιημένου και σταθερού

(τουλάχιστον πέντε ετών) φορολογικού συστήματος, ενίσχυση των κατευθυντήριων γραμμών φορολογικού ελέγχου και ανάλυσης κινδύνου, εκπαίδευση ελεγκτών με χρήση πραγματικών δεδομένων και καθολική χρήση ηλεκτρονικών συναλλαγών. Για παράδειγμα, εάν η Ελλάδα είχε φτάσει τον μέσο όρο της ΕΕ για τη χρήση τραπεζικών καρτών το 2017, τα ετήσια έσοδα από τον ΦΠΑ θα ήταν 21% υψηλότερα, σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του IOBE.

Η ηθική των φορολογουμένων είναι μία από τις βασικές μεταβλητές για την παρατήρηση του επιπέδου φορολογικής συμμόρφωσης. Είναι ένας μη χρηματικός παράγοντας που ορίζεται ως το έμφυτο κίνητρο για την πληρωμή φόρων. Σε ορισμένες μελέτες, η φορολογική ηθική αντιμετωπίζεται ως εξωγενές χαρακτηριστικό των ατόμων. Μπορεί να θεωρηθεί ως ηθική υποχρέωση για φορολογική συμμόρφωση ή να δικαιολογηθεί από ένα θετικό αίσθημα ανταπόδοσης στην κοινωνία. Ακόμη και η φορολογική ηθική φαίνεται να σχετίζεται θετικά με το παρατηρούμενο γεγονός (Filippin, A., Fiorio C., & Viviano, E., 2013).

Η διαδικασία επιβολής κάθε είδους φόρου είναι ένα άλλο στοιχείο της φορολογικής ηθικής και είναι ένας εξαιρετικά σημαντικός καθοριστικός παράγοντας της φορολογικής συμμόρφωσης (Διακομιχάλης Μ., 2019). Η φορολογική ηθική σχετίζεται θετικά με την εξουσία επιβολής του φόρου, κι επίσης η φορολογική επιβολή έχει έμμεσο αντίκτυπο στη συμμόρφωση μέσω των επιπτώσεων στη φορολογική δεοντολογία. Όταν το επίπεδο φορολογικής ηθικής είναι χαμηλό, ο αντίκτυπος των φορολογικών ελέγχων και του κοινωνικού περιβάλλοντος είναι μεγαλύτερος.

Επομένως, μια καλά δομημένη οικονομία με διαφάνεια και αποτελεσματικότητα διευκολύνει τους πολίτες της να αποδέχονται και να εφαρμόζουν την ηθική φορολογία, να καταβάλουν φόρους λόγω πεποίθησης και όχι λόγω φόβου τιμωρίας, με απώτερο στόχο την προώθηση της γενικότερης διαφάνειας και την απομάκρυνση από τη φοροδιαφυγή και γενικότερα τον κόσμου του μαύρου χρήματος (diaNEOsis, 2016).

4.4 Νομοθετικό πλαίσιο

Το ελληνικό νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο περιέχει αναμφίβολα ορισμένες δυσκολίες, κενά ή στρεβλώσεις που παραβιάζουν άμεσα τις φορολογικές αρχές και δημιουργούν την κατάλληλη βάση για φοροδιαφυγή ή φοροαποφυγή, αν και αυτό δεν συνιστά μη συμμόρφωση αλλά εγείρει ηθικά ερωτήματα (Διακομιχάλης Μ., 2019). Παρά τις προσπάθειες, ιδιαίτερα στα πρώτα χρόνια της μεγάλης κρίσης, η ελληνική φορολογική νομοθεσία εξακολουθεί να απαιτεί περαιτέρω κωδικοποίηση, καθώς το ευρύτερο πλαίσιο θεωρείται δαιδαλώδες και, ελλείψει σειράς ερμηνευτικών διατάξεων ή νόμων, η εφαρμογή του θεωρείται απαιτητική.

Οι ιδιάζουσες συνθήκες του φορολογικού περιβάλλοντος καθιστούν μη πραγματικό ένα πιο ευέλικτο πλαίσιο που επιτρέπει στους φορολογούμενους να επιλέξουν ένα ευρύ φάσμα φορολογικών

στρατηγικών χωρίς αυτό να γίνεται απειλώντας εκούσια τη φορολογική συμμόρφωση. Επομένως υπάρχουν συγκεκριμένοι νόμοι, εγκύκλιοι, κανονισμοί, οδηγίες κ.λπ. που καλύπτουν το σύνολο τους φάσματος των φορολογικών δραστηριοτήτων όπως επίσης και τις ποικίλες εξαιρέσεις και υποκατηγορίες (Διακομιχάλης Μ., 2019).

Για να λειτουργήσει πιο αποτελεσματικά ο φορολογικός μηχανισμός κρίνεται απαραίτητη η ύπαρξη κωδικοποιημένης νομοθεσίας (Γαρνέλης Δ., 2020). Η κωδικοποίηση θα βοηθήσει στην αποκάλυψη πτυχών του φορολογικού συστήματος που μπορεί να μην είναι ορατές και να έχουν σημαντικό αντίκτυπο στη λειτουργία του, αλλά από την άλλη πλευρά επηρεάζουν επίσης τη στάση των φορολογουμένων απέναντί του. Τέτοιες κωδικοποιήσεις πρέπει να είναι διαθέσιμες σε όποιον χρειάζεται να τις συμβουλευτεί. Πολλές φορές, ο νόμος εφαρμόζεται λανθασμένα όχι λόγω απάτης, αλλά λόγω ανεπαρκούς ενημέρωσης. Επομένως, όταν το φορολογικό σύστημα είναι ασαφές, οι φορολογούμενοι αισθάνονται ανασφαλείς εάν κατανοούν και εφαρμόζουν σωστά τη νομοθεσία (Commission of the European Communities, 2009).

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και άλλοι φορείς και υπηρεσίες έχουν την εξουσία να εκδίδουν νομοθετικές πράξεις για την επίτευξη των στόχων που ορίζονται στις Συνθήκες της ΕΕ, όπου κάποιες είναι δεσμευτικές ως προς την τήρησή τους, ενώ άλλες όχι (Γαρνέλης Δ., 2020). Επιπλέον, δεν υπάρχει αρμονική συνέχεια σχετικά με τις νομοθετικές πράξεις που εφαρμόζονται σε όλες τις χώρες της ΕΕ. Οι πράξεις αυτές του νομοθετικού και κανονιστικού πλαισίου είναι κανονισμοί, οδηγίες, αποφάσεις, συστάσεις και γνωμοδοτήσεις. Το εταιρικό δίκαιο και η φορολογία έχουν κοινούς κανόνες που έχουν σχεδιαστεί για να επιτρέπουν στις επιχειρήσεις και τα άτομα να μεγιστοποιούν τα οφέλη από τα ανοιχτά σύνορα. Αυτοί οι κανόνες έχουν ευεργετικά αποτελέσματα, ιδίως όσον αφορά τη μείωση του κόστους συμμόρφωσης και την ενθάρρυνση των διασυνοριακών επενδύσεων. Η κοινοτική νομοθεσία παρέχει στα κράτη μέλη σημαντική ελευθερία να σχεδιάζουν τα συστήματα άμεσης φορολογίας τους κατά τρόπο που να ταιριάζει καλύτερα στους στόχους και τις ανάγκες της εσωτερικής πολιτικής τους (Schneider F., 2015).

Σε προηγούμενα σημεία της ανάλυσης έγινε αναφορά την ανάγκη συνεργασίας και εμπιστοσύνης μεταξύ φορολογουμένων και κράτους προκειμένου οι πρώτοι να συμμορφώνονται οικειοθελώς στις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Η αμοιβαία εμπιστοσύνη είναι το κλειδί για τη συμμόρφωση και για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής, εξαλείφοντας φυσικά όλες τις αρνητικές συνέπειες αυτής (Διακομιχάλης Μ., 2019). Από όσα έχουν λεχθεί, όλα τα παραπάνω γεγονότα συσχετίζονται μεταξύ τους. Δηλαδή, η φορολογική συμμόρφωση ωφελεί την εθνική οικονομία και στη συνέχεια το κράτος επιβραβεύει τους φορολογούμενους μέσω κινήτρων και κοινωνικών/δημόσιων δαπανών και αντίστροφα.

Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, το κράτος έχει αναπτύξει ένα θεσμικό πλαίσιο που περιλαμβάνει φορολογικές (πρόστιμα, επιπλέον φόροι, προσαυξήσεις, χρηματικά και μη πρόστιμα) και ποινικές κυρώσεις, δηλαδή τη λήψη μέτρων καταναγκασμού και μη συνεργασίας, κάτι που προκύπτει ως απάντηση στο εκτεταμένο φαινόμενο της φοροδιαφυγής αλλά και της μη συμμόρφωσης με το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας (Γαρνέλης Δ., 2020).

Μια από τις βασικότερες νομοθετικές διατάξεις του φορολογικού συστήματος σχετικά με τη φοροδιαφυγή ή αλλιώς τη φορολογική ή μη συμμόρφωση, αποτελεί ο Ν.1882/1990, που για πολλά χρόνια θεμελιώνει το νομοθετικό πλαίσιο του υπό εξέταση θέματος. Σύμφωνα με τον νόμο αυτό, το άρθρο 25 (*Ποινικό Αδίκημα Μη Καταβολής Χρεών Προς Το Δημόσιο*) ορίζει με σαφήνεια τις συνθήκες οφειλής προς το Δημόσιο και τρίτους κάτι που αντιμετωπίζει ως έγκλημα. Σύμφωνα με την επεξηγηματική σημείωση του νόμου, δεδομένου ότι ο ζημιογόνος φορολογικός ανταγωνισμός έχει χαρακτηριστεί ως παγκόσμιο πρόβλημα, κάτι που συχνά παρατηρείται και στην Ελλάδα όπου η πάταξη της φοροδιαφυγής και η ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών έχει γίνει σημαντικό μέρος των εθνικών πολιτικών σε επίπεδο ΟΟΣΑ και ΕΕ. Από το 2009, τα περισσότερα κράτη έχουν υιοθετήσει ολοκληρωμένα μέτρα για την αντιμετώπιση του περίπλοκου φαινομένου της φοροδιαφυγής, αναγνωρίζοντας ιδίως ότι η ανάγκη για ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών δεν πρέπει να περιορίζεται σε υποθέσεις σαν τις ανωτέρω, αλλά να επεκταθεί σε ολόκληρο το φάσμα. Ο κυβερνητικός σχεδιασμός δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο συνδυασμό κατάλληλων θεσμικών και διοικητικών εργαλείων ως αφετηρία για ουσιαστικότερες αλλαγές, που σηματοδοτούν την προσπάθεια καταπολέμησης της φοροδιαφυγής με όποιον τρόπο κι αν διεξάγεται.

Μάλιστα, στο προαναφερθέν άρθρο του Ν.1882/1990 γίνεται η ακόλουθη ρητή αναφορά:

« 1. Οποιος δεν καταβάλλει τα βεβαιωμένα στη Φορολογική Διοίκηση χρέη προς το Δημόσιο, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς του ευρύτερου δημόσιου τομέα για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τεσσάρων (4) μηνών τιμωρείται με ποινή φυλάκισης: α) Ενός (1) τουλάχιστον έτους, εφόσον το συνολικό χρέος από κάθε αιτία, συμπεριλαμβανομένων των κάθε είδους τόκων ή προσαυξήσεων και λοιπών επιβαρύνσεων μέχρι την ημερομηνία σύνταξης του πίνακα χρεών, υπερβαίνει το ποσό "των εκατό χιλιάδων (100.000) ευρώ". β) Τριών (3) τουλάχιστον ετών, εφόσον το συνολικό χρέος, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην ανωτέρω περίπτωση α, υπερβαίνει το ποσό "των διακοσίων χιλιάδων (200.000) ευρώ".

Η ποινική δίωξη ασκείται ύστερα από αίτηση του Προϊσταμένου της Δ.Ο.Υ. ή των Ελεγκτικών Κέντρων ή του Τελωνείου προς τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών της έδρας τους, που συνοδεύεται υποχρεωτικά από πίνακα χρεών, συμπεριλαμβανομένων των κάθε είδους τόκων ή προσαυξήσεων και λοιπών επιβαρύνσεων. «Στην αίτηση και στον πίνακα χρεών που υποβάλλονται σύμφωνα με το προηγούμενο εδάφιο δεν συμπεριλαμβάνονται και δεν υπολογίζονται για τον προσδιορισμό της ευθύνης του

προσώπου, τα χρέη που προέρχονται από τη μη εκτέλεση χρηματικών ποινών που επιβλήθηκαν από ποινικό δικαστήριο και οι σχετικές με αυτά προσαυξήσεις, τόκοι και λοιπές επιβαρύνσεις καθώς και τα χρέη από τα αδικήματα που τυποποιούνται στο άρθρο 66 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας μαζί με τις σχετικές με αυτά προσαυξήσεις, τόκους και λοιπές επιβαρύνσεις.»

Το παραπάνω άρθρο δέχθηκε αρκετές τροποποιήσεις, όπως είναι λογικό, και εφαρμόζεται μέχρι και τις μέρες μας. Μάλιστα, η τελευταία βαρύνουσα μεταρρύθμιση πραγματοποιήθηκε με την εισαγωγή του Νέου Ποινικού Κωδικού, και ειδικότερα με τη μεταβατική διάταξη του άρθρου 469 (Νόμος 4619/2019 - ΦΕΚ 95/Α/11-6-2019).

Ο Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας (ΚΦΔ) ή αλλιώς Ν.4174/2013 κυριολεκτικά μετέβαλε το τοπίο των φορολογικών υποθέσεων που αφορούν τους φόρους στο πεδίο εφαρμογής του από την ημέρα ψήφισής, ακόμη και πριν από την έναρξη ισχύος του. Εκτός από τη διόρθωση του συστήματος, πραγματοποίησε επίσης καινοτομίες και σημαντικές αλλαγές σε ορισμένα σημαντικά θέματα όπως η φορολογική διαχείριση, οι φορολογικοί έλεγχοι, οι τρόποι προσδιορισμού των φόρων και οι φορολογικές διοικητικές κυρώσεις.

Ως εκ τούτου, επιχειρείται η δημιουργία ενός ανεξαρτητοποιημένου κανονιστικού πλαισίου που θα διέπει, αφενός, τις φορολογικές υποχρεώσεις των ατόμων που αναφέρονται στη φορολογική νομοθεσία και, αφετέρου, τα διάφορα στάδια της φορολογικής διαδικασίας, όπως αυτά που σχετίζονται με τη διαδικασία είσπραξης των δημοσίων εσόδων από φόρους και τέλη. Στην ίδια νομοθεσία εντάχθηκαν για πρώτη φορά διατάξεις για φόρο εισοδήματος και φόρο προστιθέμενης αξίας, Βιβλία και Στοιχεία, το Κ.Ε.Δ.Ε., Έλεγχος, και Οργανωτικά Θέματα. Ο νόμος ενοποιεί και απλοποιεί τις διάσπαρτες διατάξεις που σχετίζονται με την πρωτογενή και δευτερογενή νομοθεσία των φορολογικών διαδικασιών, τη σχέση μεταξύ φορολογουμένων και φορολογικών διοικήσεων και τις διαδικασίες είσπραξης φόρων. Εισάγει νέες και σύγχρονες μεθόδους καθορισμού φόρων, επαναξιολογεί τα προνόμια του κράτους και επιδιώκει να αποκαταστήσει τη σχέση μεταξύ φορολογουμένων και φορολογικής διοίκησης, θεμελιώνοντας πιο πρόσφορες και αποτελεσματικές βάσεις.

Το άρθρο 66 του Ν.4174/2013 είναι το βασικό μέσο για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής από το κράτος. Πρώτον, η ύπαρξη του άρθρου 55 και πριν από την τροποποίησή του σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 4 και το άρθρο 7 παρ. 9 του Ν. 4337/2015 ΦΕΚ Α 129/17.10.2015, παρουσιάζει την έννοια της φοροδιαφυγής:

« α) Στην απόκρυψη καθαρών εισοδημάτων από οποιαδήποτε πηγή με μη υποβολή δήλωσης ή με υποβολή ανακριβούς δήλωσης και με σκοπό τη μη πληρωμή φόρου εισοδήματος. Β) Στη μη απόδοση, ανακριβή απόδοση, συμψηφισμό, έκπτωση ή διακράτηση φόρου προστιθέμενης αξίας και παρακρατούμενων και επιρριπτόμενων φόρων, τελών ή εισφορών. Γ) Στην είσπραξη επιστροφής των

φόρων από τη Φορολογική Διοίκηση μετά από παραπλάνηση της Φορολογικής Διοίκησης με την παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών ή με αθέμιτη παρασιώπηση ή απόκρυψη αληθινών γεγονότων. Δ) Στην έκδοση πλαστών φορολογικών στοιχείων, καθώς και η νόθευση φορολογικών στοιχείων. Ε) Στην έκδοση εικονικών φορολογικών στοιχείων και η αποδοχή αυτών ΣΤ) η μη έκδοση ή ανακριβής έκδοση παραστατικών στοιχείων, εφόσον η συνολική αποκρυβείσα αξία ανέρχεται τουλάχιστον σε πέντε χιλιάδες (5.000,00) ευρώ, Ζ) η απόκρυψη στοιχείων που αποτελούν αντικείμενο ή συνθέτουν το αντικείμενο του ενιαίου φόρου ιδιοκτησίας ακινήτων με μη υποβολή δήλωσης ή με υποβολή ανακριβούς δήλωσης και με σκοπό τη μη πληρωμή του ενιαίου φόρου ιδιοκτησίας ακινήτων. Για την εφαρμογή της παρούσας περίπτωσης, ως απόκρυψη θεωρείται η μη απόδοση για κάθε φορολογικό έτος ποσού φόρου τουλάχιστον πέντε χιλιάδων (5.000,00) ευρώ, Η) η απόκρυψη στοιχείων που αποτελούν αντικείμενο ή συνθέτουν το αντικείμενο του ειδικού φόρου ακινήτων (ν. 3091/2002) με μη υποβολή δήλωσης ή με υποβολή ανακριβούς δήλωσης και με σκοπό τη μη πληρωμή του ειδικού φόρου ακινήτων, Θ) η απόκρυψη οποιασδήποτε φορολογητέας ύλης με μη υποβολή δήλωσης ή με υποβολή ανακριβούς δήλωσης και με σκοπό τη μη πληρωμή οποιουδήποτε άλλου φόρου εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Κώδικα. Για την εφαρμογή της παρούσας περίπτωσης, ως απόκρυψη θεωρείται η μη απόδοση για κάθε φορολογικό έτος ή κάθε φορολογική υπόθεση ποσού φόρου τουλάχιστον πέντε χιλιάδων (5.000,00) ευρώ.»

Ως συνέχεια του Ν.4174/2013, ο Ν.4337/2015 αλλάζει ριζικά τις διατάξεις σχετικά με τις διοικητικές κυρώσεις και κατά μία έννοια φαίνεται να ευνοεί περισσότερο την επιβολή ποινικών κυρώσεων, ποινικοποιώντας έτσι τα φορολογικά αδικήματα. Ο προαναφερόμενος νόμος, γνωστός και ως Μνημόνιο ΙΙΙ, επιφέρει τις απαραίτητες τροποποιήσεις στους Κ.Φ.Ε. και Κ.Φ.Δ., διατηρώντας ορισμένες από τις διοικητικές κυρώσεις που προέβλεπε ο παλαιός Κ.Φ.Δ. α.55, που ορίζει το αδίκημα της φοροδιαφυγής, και αντικατοπτρίζεται μέχρι τώρα στον Ν.4174/2013 (Κ.Φ.Δ.). Ο ανανεωμένος νόμος διατηρεί ορισμένα από τα πρόστιμα του παλιού σχετικά με αδικήματα που διαπράχθηκαν πριν από τη δημοσίευση του νόμου αυτού και εισάγει σημαντικές διατάξεις για παραβάσεις ΦΠΑ στον φορολογικό κώδικα.

Τα παραπάνω γίνονται εμφανή λόγω της κατάργησης του άρθρου 55 του Φορολογικού Κώδικα, που αποτελεί τη κεντρική νομική βάση για την τιμωρία της φοροδιαφυγής, αφού όπως αναφέρθηκε παραπάνω δίνει τον βασικό ορισμό της. Τώρα όμως, το άρθρο 66 του νέου ΚΦΔ, με τίτλο «Εγκλήματα Φοροδιαφυγής», δίνει τον ορισμό που αναφέρθηκε παραπάνω.

Εκτός από τον επανακαθορισμό των προϋποθέσεων για τον εντοπισμό εγκλημάτων φοροδιαφυγής, οι νέες ρυθμίσεις στο άρθρο 66 (Ν.4174/2013) περιλαμβάνουν επίσης τις ακόλουθες καινοτομίες: α) αύξηση του ποσοτικού ορίου για τα εγκλήματα φοροδιαφυγής και υπέρβαση αυτού του ποσού, συνιστά έγκλημα, β) ο επαναπροσδιορισμός της φοροδιαφυγής όπου εκτείνεται και σε

μεγαλύτερο εύρος και το έγκλημα έκδοσης εικονικών παραστατικών, γ) διευρύνεται το πεδίο εφαρμογής των εγκληματιών φοροδιαφυγής, διότι ο ορισμός περιλαμβάνει πλέον και άτομα που ασκούν ενεργά διοικητικές, διαχειριστικές και αντιπροσωπευτικές εξουσίες προσωρινά ή μόνιμα (είτε λόγω προσωπικής βούλησης είτε επειδή είναι νόμιμα εξουσιοδοτημένοι να το πράξουν), δ) επαναρρύθμιση σημαντικών διαδικαστικών ζητημάτων που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο δίκαιο γενικά, όπως η άσκηση ποινικών διώξεων, ε) επαναπροσδιορισμός ουσιαστικών ζητημάτων παραγραφής, και στ) στο ίδιο πλαίσιο γίνεται σαφές πως η διοικητική είναι έννοια διαφορετική από την ποινική διαδικασία.

Περισσότερο από κάθε άλλη φορολογική νομοθεσία, αυτή η διάταξη επικεντρώνεται στη νομολογία, καθώς το ανώτατο δικαστήριο της χώρας καλείται να ερμηνεύσει και να εφαρμόσει μια διάταξη που θέτει άκαμπτα όρια μεταξύ της κλιμάκωσης των υποπεριπτώσεων των προαναφερόμενων αδικημάτων, με αποτέλεσμα να προκύπτουν ποικίλα ζητήματα.

Συνοπτικά, είναι σαφές ότι η φοροδιαφυγή ή η φοροαποφυγή εμφανίζεται σε όλες τις πτυχές της οικονομίας, με ορισμένες επαγγελματικές κατηγορίες να εμπλέκονται περισσότερο. Ειδικότερα, το φαινόμενο αυτό είναι πιο έντονο στους ενεργούς αυτοαπασχολούμενους, ενώ σημαντικό ρόλο φαίνεται να παίζει η οικογενειακή κατάσταση του φορολογούμενου. Τέλος, σύμφωνα με τον Christian C.W. (1994) η ανάλυση του φαινομένου της φοροδιαφυγής οδηγεί τους ερευνητές στο συμπέρασμα πως δύο είναι τα ακραία στρώματα των πολιτών που συμμετέχουν πιο έντονα σε αυτό. Οι πλούσιοι και οι φτωχοί, μια ακρότητα που οδηγεί στη δημιουργία μιας καμπύλης σε σχήμα U.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΚΙΝΗΤΡΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ

Η φορολογική συμμόρφωση επηρεάζεται από το μέγεθος επιβολής της φορολογικής διοίκησης και το επίπεδο εμπιστοσύνης που έχουν οι πολίτες σε αυτή (Matsaganis M. & Flevotomou M., 2010). Η αλληλεπίδραση και η δυναμική αυτών των δύο παραμέτρων καθορίζουν αν τακτοποιούνται οι φόροι οικειοθελώς ή υποχρεωτικά. Η ισχύς θεωρείται υψηλή εάν οι έλεγχοι είναι συχνοί και αποτελεσματικοί και τα πρόστιμα είναι αυστηρά. Η εμπιστοσύνη στις φορολογικές αρχές επηρεάζεται από ψυχολογικές παραμέτρους όπως οι γνώσεις και οι στάσεις, οι προσωπικές και κοινωνικές αξίες και η αντιληπτή δικαιοσύνη και αμεροληψία.

Υπογραμμίζοντας τη σημασία της εμπιστοσύνης ως βασικής προϋπόθεσης για την εκούσια συμμόρφωση, οι φορολογικές αρχές πρέπει να προσπαθούν κάθε φορά να βρίσκουν την κατάλληλη ισορροπία μεταξύ της παροχής υποστηρικτικών υπηρεσιών σε πολίτες και επιχειρήσεις (η έννοια της εμπιστοσύνης) και την επιβολή των απαιτητικών νόμων με φορολογικά μέσα (η έννοια της εξουσίας). Η ζυγαριά πρέπει να διασφαλίζεται ότι δεν γέρνει προς τη μία ή την άλλη πλευρά (Matsaganis M. & Flevotomou M., 2010).

Το κράτος πρέπει να αναλάβει πρωτοβουλίες για να εδραιώσει την εμπιστοσύνη, τον πολιτισμό και να ευθυγραμμίσει ανάλογα τους πολίτες. Περισσότερη εκπαίδευση συνδέεται με υψηλότερο φορολογικό ηθικό, συμβάλλοντας στην ενίσχυση του επιχειρήματος για ισχυρότερη σχέση μεταξύ της παροχής δημόσιων υπηρεσιών και της φορολογικής συμμόρφωσης. Έχει παρατηρηθεί ότι σε χώρες με υψηλά επίπεδα συμμόρφωσης, συνάπτεται ένα «κοινωνικό συμβόλαιο» μεταξύ των φορολογουμένων και του κράτους, με το δεύτερο να επιβραβεύει τους πρώτους για συνέπεια (Daude, C., Gutiérrez, H. and Melguizo, Á., 2013).

Οι νέοι δεν κατανοούν την έννοια της φορολογικής συμμόρφωσης και τους γενικούς φορολογικούς κανόνες μέχρι να είναι ενεργά φορολογούμενοι πολίτες (Schneider F., 2015). Σε μια εποχή που υπάρχουν αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα με βάση νέα δεδομένα, όπως η εισαγωγή νέων τεχνολογιών λόγω τεχνολογικών εξελίξεων, η εισαγωγή μαθημάτων που καλλιεργούν την οικολογική συνείδηση για την προστασία του περιβάλλοντος, η ανάπτυξη της διατροφικής συνείδησης, και την προώθηση της σωματικής δραστηριότητας για την προστασία των παιδιών από τα αυξανόμενα ποσοστά παχυσαρκίας και τον αντίκτυπο του διαβήτη, πρέπει να αναπτύξουμε τη φορολογική συνείδηση των παιδιών μέσω των σχολικών τάξεων και μέσω της ευρύτερης εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Ακόμη και στον ιδιωτικό και στον δημόσιο τομέα, η εδραίωση της διαφάνειας είναι μείζον ζήτημα (Allingham, M. G. and Sandmo A., 1972). Η διαφθορά είναι μια εκδήλωση βαθιά ριζωμένων

παθολογιών στην οικονομία, το πολιτικό σύστημα και την κοινωνία, είναι ένα δαπανηρό φαινόμενο που υπονομεύει το κράτος δικαίου και την κοινωνική δικαιοσύνη, προκαλεί σπατάλη δημοσίων πόρων και προκαλεί σοβαρές στρεβλώσεις στο επιχειρηματικό περιβάλλον και τον ανταγωνισμό, βλάπτοντας την εθνική αξιοπιστία και αποθαρρύνοντας τις επενδύσεις. Καθώς οι διαπλοκές αυξάνονται, οι φορολογούμενοι αναπτύσσουν ανασφάλειες και αποφεύγουν να εκπληρώσουν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις.

Σήμερα, οι φορολογικές αρχές αντιμετωπίζουν τεράστιες προκλήσεις, όπως η βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους κυρίως για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής, η αύξηση της εθελοντικής συμμόρφωσης και η παροχή καλύτερων υπηρεσιών στους πολίτες (Δαλιάνης Γ., 2019). Ως εκ τούτου, θα ήταν χρήσιμο για τις φορολογικές διοικήσεις να υιοθετήσουν σύγχρονα εργαλεία για τη μέτρηση της αποτελεσματικότητάς τους, όπως το Εργαλείο Διαγνωστικής Αξιολόγησης της Φορολογικής Διοίκησης (TADAT) και το Εργαλείο Αξιολόγησης Επιδόσεων Δημόσιας Οικονομικής Διοίκησης (PEFA). Με τη βοήθεια αυτών των εργαλείων, οι φορολογικές αρχές θα είναι σε θέση να διαγνώσουν τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία τους και, με βάση αυτά τα ευρήματα, να σχεδιάσουν στρατηγικές μεταρρυθμίσεων για την επίτευξη των στόχων τους (Δαλιάνης Γ., 2019).

5.1 Κίνητρα για επιχειρήσεις / επιτηδευματίες

Η αποτελεσματική επιβολή της φορολογικής πολιτικής στις επιχειρήσεις είναι ένα μεγάλο στοίχημα για κάθε κυβέρνηση, επειδή αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της αγοράς και κατέχουν το κεφάλαιο για τη διατήρηση της οικονομίας σε λειτουργία (Σαββαΐδου Α., 2019). Επιπλέον, σε μια χώρα όπως η Ελλάδα, η υποστήριξη νέων επιχειρήσεων με την παροχή φορολογικών κινήτρων μπορεί να προσελκύσει επενδύσεις και να βελτιώσει σημαντικά τη δημοσιονομική θέση της χώρας μακροπρόθεσμα. Το κράτος παρέχει κίνητρα στους επιχειρηματίες μέσω μέτρων φορολογικής ελάφρυνσης για να τους βοηθήσει να αποκομίσουν σημαντικά κέρδη και να εκπληρώσουν έτσι τις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Η στήριξη αυτή μπορεί να υλοποιηθεί με: α) καθιέρωση προαιρετικού ελάχιστου ορίου για έμμεσους φόρους, β) υποστήριξη επιχειρηματικής κατάρτισης για νέους επιχειρηματίες, γ) χρήση πιστοποιημένων ηλεκτρονικών εφαρμογών ή ψηφιακών εργαλείων σχεδιασμένων από τις αρμόδιες φορολογικές αρχές, τα οποία θα παρέχονται δωρεάν, δ) εισαγωγή φορολογικών κινήτρων για την αύξηση της ροής κεφαλαίων νέων επιχειρήσεων, όπως φοροαπαλλαγή για τυχόν υπεραξίες (κεφαλαιουχικά κέρδη) φυσικών προσώπων που προέκυψαν πουλώντας κεφάλαιο (μετοχές), υπό την προϋπόθεση ότι η επιχείρηση είχε ένα συγκεκριμένο ποσό εσόδων κατά την απόκτηση του (Σαββαΐδου Α., 2019).

Σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, ένα αρκετά σημαντικό κίνητρο φορολογικής συμμόρφωσης προκύπτει από το άρθρο 71Α. Ειδικότερα, στο άρθρο αυτό αναφέρεται πως οι επιχειρήσεις που καταφέρνουν την διεθνή αναγνώριση ευρεσιτεχνιών απολαμβάνουν απαλλαγή φορολόγησης για τα έσοδα της συγκεκριμένης δραστηριότητας για τρία συνεχόμενα φορολογικά έτη, και κατ' επέκταση αποφυγή πληρωμής φόρου εισοδήματος για την περίοδο αυτή. Για να λάβει όμως η επιχείρηση την συγκεκριμένη απαλλαγή πρέπει να ληφθούν υπόψη τα παρακάτω μεγέθη:

- Επιλέξιμες δαπάνες έρευνας και ανάπτυξης (μπορεί να προσαυξηθεί κατά 30% αν δεν υπερβαίνει το αμέσως επόμενο μέγεθος)
- Συνολικές δαπάνες έρευνας και ανάπτυξης
- Κέρδη που προκύπτουν από την εκμετάλλευση της ευρεσιτεχνίας

Για να υπολογιστεί συνεπώς το ποσό απαλλαγής, τα παραπάνω μεγέθη δημιουργούν την πιο κάτω πράξη;

Ποσό απαλλαγής = (Επιλέξιμες δαπάνες έρευνας και ανάπτυξης / Συνολικές δαπάνες έρευνας και ανάπτυξης) X Κέρδη που προκύπτουν από την εκμετάλλευση της ευρεσιτεχνίας

Φυσικά, για να πραγματοποιηθούν όλα τα παραπάνω, πρέπει να ικανοποιούνται κάποιες προϋποθέσεις. Να υπάρχει ενεργό και σε ισχύ σχετικό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας για όλη τη διάρκεια της περιόδου που απαιτείται η απαλλαγή, οι δαπάνες έρευνας και ανάπτυξης να είναι σχετικές με την ανάπτυξη της ευρεσιτεχνίας και πράγματι η επιχείρηση να έχει κερδοφόρο αποτέλεσμα από την εκμετάλλευση της ευρεσιτεχνίας. Είναι κατανοητό πως οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο συγκεκριμένο κλάδο έχουν αρκετά κίνητρα ώστε να εκμεταλλευτούν αυτές τις νομοθετικές διατάξεις.

Μάλιστα, ένα πρόσφατο παράδειγμα νομοθετικής μεταρρύθμισης που αποσκοπεί στην τόνωση της υγιούς επιχειρηματικότητας είναι ο νόμος 4935/2022. Σύμφωνα με τον εν λόγω νόμο, παρέχονται κίνητρα με σκοπό τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας και πρωτίστως την προώθηση της ανάπτυξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Ειδικότερα, γίνονται προσπάθειες αύξησης των θέσεων απασχόλησης αλλά και των επενδύσεων από το εξωτερικό, μείωσης των φόρων και των ασφαλιστικών εισφορών, δίνονται κίνητρα στις νέες επιχειρήσεις με μειωμένες φορολογικές υποχρεώσεις για τα πρώτα τους χρόνια, κι επίσης δίνεται βήμα στην έρευνα και ανάπτυξη (R&D). Όλα τα παραπάνω αποτελούν την προσπάθεια της κυβέρνησης σε συνεργασία με τη φορολογική διοίκηση να ωθήσει τους επιχειρηματίες στη φορολογική συμμόρφωση.

5.2 Κίνητρα για φυσικά πρόσωπα

Το κύριο κίνητρο για πιο συνεπείς συμπεριφορές από την πλευρά των φυσικών προσώπων είναι, φυσικά, οι χαμηλότεροι φορολογικοί συντελεστές. Η επιβάρυνση του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων (συμπεριλαμβανομένων των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης) είναι υψηλή και θα λάβει περαιτέρω αυξήσεις με τις πρόσφατες αλλαγές στο προσωπικό δίκαιο (Ν. 4624/2019). Εκτός όμως από τους φορολογικούς συντελεστές, τα κύρια προβλήματα με το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας φαίνεται να είναι διαρθρωτικά, που σχετίζονται με συχνές αλλαγές στους φόρους, πολύπλοκη νομοθεσία, αναποτελεσματικούς μηχανισμούς επίλυσης φορολογικών διαφορών και αδύναμη φορολογική διοίκηση (Ραπάνος Β. & Καπλάνογλου Γ., 2014).

Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται και ο εκσυγχρονισμός και η επιτάχυνση των διαδικασιών των φορολογικών αρχών. Κρίθηκε απαραίτητο να μετατοπιστούν οι προσπάθειες από τα πολλαπλά επίπεδα ελέγχου στη δημιουργία φορολογικών προφίλ και την εισαγωγή νέων τεχνολογιών σε αρμόδιες υπηρεσίες.

Σαφώς, τα μέτρα που λαμβάνουν οι κυβερνήσεις για να κερδίσουν την εμπιστοσύνη των φορολογουμένων και να είναι συνεπείς πρέπει να χαρακτηρίζονται από δικαιοσύνη και ισότητα. Η αρχή της φορολογικής ισότητας που καθιερώθηκε στο προηγούμενο άρθρο εφαρμόζει την ίδια φορολογική μεταχείριση σε άτομα με τις ίδιες οικονομικές συνθήκες (οριζόντια φορολογική ισότητα) και εφαρμόζει διαφορετική μεταχείριση σε άτομα με διαφορετικές οικονομικές συνθήκες (κάθετη φορολογική ισότητα). Κάτι τέτοιο εφαρμόζεται με σκοπό την ισότιμη αντιμετώπιση των πολιτών ανάλογα με την κατάσταση που βρίσκονται, καθώς η άνιση διαχείριση τέτοιων καταστάσεων είναι γεγονός συνταγματικά καταδικαστέο. Επιπλέον, ο συνταγματικός νομοθέτης συμπλήρωσε στην προαναφερθείσα αρχή της ισότητας των δημοσίων επιβαρύνσεων, που ορίζεται στο άρθρο 78 παράγραφος 1 του Συντάγματος, τα στοιχεία (εισόδημα, περιουσία, έξοδα και συναλλαγές) που ορίζουν τη φορολογική ικανότητα (Φινοκαλιώτης Κ., 2014).

Μια αρκετά συνήθης πρακτική των εργοδοτών, με τη συγκατάθεση των εργαζόμενων, είναι η μερική ασφάλιση των υπαλλήλων, ώστε οι πρώτοι να μην επιβαρύνονται με εργοδοτικές εισφορές ενώ οι δεύτεροι να λαμβάνουν τα οφέλη του αφορολόγητου εισοδήματος. Κάτι τέτοιο μακροπρόθεσμα δεν συμφέρει τους εργαζόμενους μιας και δεν αποτυπώνεται φορολογικά το εισόδημα που θα έπρεπε, και έτσι δεν κατέχουν το πραγματικό επίπεδο φορολογηθέντων και αναλωθέντων κεφαλαίων. Η παραπάνω διαπίστωση δεν επιτρέπει στα φυσικά πρόσωπα να πραγματοποιούν αγορές ή δαπάνες, κάτι που εντείνεται μέσω του νέου φορολογικού νομοσχεδίου (Ν.5073/2023), με την υποχρεωτική χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής στην αγοραπωλησία ακινήτων, μια διάταξη που ξεκαθάρισε ένα θαμπό τοπίο ετών. Επίσης, ένα ακόμα κίνητρο που δίνεται από τη φορολογική νομοθεσία με την δήλωση του συνολικού εισοδήματος είναι η αποφυγή

φορολόγησης με βάση τα τεκμήρια. Κάτι τέτοιο προσφέρει στους φορολογούμενους δίκαιη φορολόγηση με βάση τα εισοδήματα που πράγματι έλαβαν κατά την εκάστοτε φορολογική περίοδο.

Μια πρακτική της φορολογικής διοίκησης για φορολογική συμμόρφωση τόσο των φυσικών όσο και των νομικών προσώπων είναι η υποχρεωτική χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής σε καίριους τομείς της καθημερινότητας. Μέσω αυτής της πρακτικής τα φυσικά πρόσωπα πραγματοποιούν δαπάνες που καλύπτουν το 30% του εισοδήματός τους (απαιτούμενο σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, Ν.4172/2013) και συνάμα δεν ωθούνται στην πληρωμή πρόσθετου φόρου ύψους με 22% επί της διαφοράς, κάτι που φαντάζει άδικο αλλά δεν συνάδει με τις φορολογικές υποχρεώσεις. Μάλιστα, σε συνδυασμό με ένα μέτρο που θα αναλυθεί εκτενώς στην παρακάτω ενότητα, οι αυξημένες δαπάνες με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής δίνει στα φυσικά πρόσωπα αρκετές πιθανότητες νίκης στο θεσμό της “Φορολοταρίας”, ένα θεσμό με ιδιαίτερη επιτυχία.

Παραπάνω αναφέρονται μερικά από τα κίνητρα που έχει προσφέρει η κυβέρνηση σε συνεργασία με την φορολογική διοίκηση για την ώθηση των πολιτών σε φορολογική συμμόρφωση. Φυσικά όπως και άλλοι τομείς έτσι και αυτός επιδέχονται αλλαγές, βελτιώσεις ή προσθήκες, για την επίτευξη του επιθυμητού αποτελέσματος που δεν είναι άλλο από την πάταξη του φαινομένου της φοροδιαφυγής.

5.3 Επιτυχημένα μέτρα φορολογικής συμμόρφωσης

Μέσω της βιβλιογραφικής έρευνας προκύπτουν γεγονότα και γνώμες σχετικά με μέτρα που έχουν ήδη ληφθεί και εφαρμοστεί στην ελληνική οικονομία, με σκοπό την φορολογική συμμόρφωση και έχουν επιτύχει. Τα μέτρα αυτά είναι αρκετά, στη συνέχεια όμως παρουσιάζονται τα σημαντικότερα και πιο αποτελεσματικά.

Επιτυχημένα μέτρα του Κώδικα Φορολογία Εισοδήματος

Σύμφωνα με το άρθρο 353 του Ν. 4512/2018, προστέθηκε το νέο άρθρο 71Α στον νόμο περί φορολογίας εισοδήματος (Κ.Φ.Ε., Ν. 4172/2013). Η παράγραφος 1 του νεοεισερχόμενου άρθρου ορίζει ότι «τα κέρδη της επιχείρησης από την πώληση προϊόντων παραγωγής της, για την οποία χρησιμοποιήθηκε ευρεσιτεχνία διεθνώς αναγνωρισμένη στο όνομα της ίδιας επιχείρησης που αναπτύχθηκε από την ίδια, απαλλάσσονται από τον φόρο εισοδήματος για τρεις συνεχόμενες χρήσεις, αρχής γενομένης από τη χρήση μέσα στην οποία πραγματοποιήθηκαν για πρώτη φορά έσοδα από την πώληση των πιο πάνω προϊόντων. »

Στον ίδιο νόμο, σε μετέπειτα άρθρα (αρ.71Δ) προβλέπονται κίνητρα για τη δημιουργία θέσεων εργασίας:

« 1. Οι εργοδοτικές εισφορές για τη δημιουργία νέων θέσεων εξαρτημένης εργασίας πλήρους απασχόλησης εκπίπτουν από τα ακαθάριστα έσοδα των φυσικών προσώπων που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα, των νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων προσαυξημένες κατά ποσοστό πενήντα τοις εκατό (50%) και μέχρι το 14πλάσιο του κατώτατου μισθού άγαμου μισθωτού άνω των είκοσι πέντε (25) ετών ανά θέση εργασίας, εφόσον προκύπτει αθροιστικά: α) αύξηση του αριθμού των απασχολουμένων κατά το οικείο έτος πρόσληψης σε σχέση με το μέσο όρο του προηγούμενου έτους και β) αύξηση της μισθολογικής δαπάνης κατά το οικείο έτος πρόσληψης σε σχέση με αυτήν του προηγούμενου έτους. »

Ομοίως, στο αρ.71Ε παρέχονται κίνητρα για την ενίσχυση της παραγωγής οπτικοακουστικών έργων: « 1. Από το φορολογητέο εισόδημα φυσικού ή νομικού προσώπου ή νομικής οντότητας που είναι υποκείμενο φόρου στην Ελλάδα, με βάση τις διατάξεις του άρθρου 3 του παρόντος νόμου και επενδύει σε παραγωγές οπτικοακουστικών έργων, κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 20 του ν. 4487/2017 (Α` 116), αφαιρείται το 30% των επιλέξιμων δαπανών, καθενός οπτικοακουστικού έργου, εφόσον αυτές πραγματοποιούνται στην Ελλάδα. »

Διεύθυνση Φορολογικής Συμμόρφωσης

Το 2016 η Α.Α.Δ.Ε ίδρυσε ειδική μονάδα που θα αποσκοπεί στη φορολογική συμμόρφωση, και που ανήκει στη Γενική Διεύθυνση Φορολογικής Διοίκησης (Γ.Δ.Φ.Δ.) (Ν.4389/2016). Η πρωτοβουλία αυτή εξυπηρετεί τους κύριους σκοπούς του Γ.Δ.Φ.Δ., συγκεκριμένα: Α) Αναλύει και επεξεργάζεται δεδομένα σχετικά με τον σχεδιασμό και την εφαρμογή της φορολογικής πολιτικής, παρακολουθεί και αξιολογεί τις διεθνείς εξελίξεις στον τομέα αυτό και ειδικότερα αναπτύσσει προβλέψεις των εσόδων της ΕΕ και του Ο.Ο.Σ.Α. Β) Υποβολή γραπτών προτάσεων για μεταρρύθμιση της φορολογικής νομοθεσίας και τη διασφάλιση της συνοχής με τις βέλτιστες πρακτικές, τις δεσμεύσεις της Ελλάδας ως μέλος της ΕΕ και διεθνών οργανισμών, και το γενικό πλαίσιο της υφιστάμενης φορολογικής πολιτικής. Όλες οι παραπάνω προτάσεις είναι άμεσα συνδεδεμένες με τις διάφορες προβλέψεις των αναμενόμενων οφελών των εσόδων αλλά και με την πιθανότητα συμμόρφωσης των φορολογουμένων. Γ) Αξιολόγηση και παρακολούθηση των νομοθετικών διατάξεων που προτείνει η ΑΑΔΕ και των κανονιστικών νομοσχεδίων που εκδίδει για θέματα που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της Διεύθυνσης Φορολογικής Διοίκησης. Δ) Αποτελεσματικός συντονισμός και συνεργασία με όλες τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομικών και ιδιαίτερα με την ΑΑΔΕ και τη ΓΓΠΣ με στόχο την υλοποίηση των σκοπών των προηγούμενων παραγράφων και συνεργασία με υπηρεσίες του δημόσιου τομέα, οι πολιτικές των οποίων σχετίζονται με τη φορολογική πολιτική. Ε) Διεθνής οικονομικός σχεδιασμός, συντονισμός και ανάπτυξη σε θέματα φορολογικής πολιτικής, με συστάσεις για την υιοθέτηση κατάλληλων

νομοθετικών και κανονιστικών πλαισίων. ΣΤ) Η αξιολόγηση του αντίκτυπου της φορολογικής νομοθεσίας στην εθνική δημοσιονομική πολιτική, και την επίδραση κοινωνικών, οικονομικών, διοικητικών και δημοσιονομικών παραγόντων στο σχεδιασμό και την εφαρμογή της φορολογικής πολιτικής (Ν.4389/2016).

Με την ενημέρωση των φορολογουμένων για τις υποχρεώσεις και τις ληξιπρόθεσμες οφειλές τους, η Διεύθυνση Φορολογικής Συμμόρφωσης εξελίσσονται σε επιτακτικό εργαλείο για την έγκαιρη είσπραξη φόρων (Ν.4389/2016).

Φορολοταρία

Το 2017 κυκλοφόρησε ένα νέο εγχείρημα της φορολογικής διοίκησης, η φορολοταρία (Ν.4446/2016). Η φορολοταρία αποτελεί έναν θεσμό, ένα φορολογικό “παιχνίδι” που σχεδιάστηκε για να ανταμείβει άμεσα τους καταναλωτές για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές τους προσφέροντας λαχνούς και συμμετέχοντας στις αντίστοιχες κληρώσεις. Αρμόδια αρχή για τη διενέργεια λαχειοφόρων αγορών είναι η Διεύθυνση Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (Δ.ΗΛΕ.Δ.) της Α.Α.Δ.Ε., σε συνεργασία με ανεξάρτητο εγκεκριμένο φορέα.

Για να πληρούν τις προϋποθέσεις για οποιαδήποτε από τις δημόσιες κληρώσεις του προγράμματος, οι χρήστες χρειάζεται μόνο να εκτελέσουν (με προϋπόθεση να έχει εκκαθαριστεί) τουλάχιστον μία συναλλαγή χρησιμοποιώντας τραπεζική κάρτα ή άλλη ηλεκτρονική μέθοδο εντός του τελευταίου μήνα ή άλλης χρονικής περιόδου της κλήρωσης (Ν.4446/2016).

Η Διεύθυνση Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης συλλέγει τα δεδομένα κάθε εκκαθαρισμένης συναλλαγής που αποστέλλεται από τον πάροχο υπηρεσιών πληρωμών κατά τη διάρκεια του προηγούμενου μήνα έως τις 15 του επόμενου μήνα, όπου στη συνέχεια προχωρά στην τροποποίηση των ανωτέρω σε λαχνούς (Ν.4446/2016).

Το σχέδιο βραβεύει χίλιους (1000) τυχερούς σε κάθε κλήρωση με χίλια (1000) ευρώ. Βέβαια, κρίθηκε ότι το μέτρο αυτό, αν και αποτελεί βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση για την ενθάρρυνση της χρήσης μέσω ηλεκτρονικών πληρωμών, δεν παρουσιάζει το μέγεθος της συμμόρφωσης που θεωρήθηκε πως θα επιτύγχανε εξ αρχής (Ν.4446/2016).

Ν.4399/2016 - Αναπτυξιακός Νόμος (Ενίσχυση των Επενδύσεων)

Σκοπός του νόμου αυτού είναι η προώθηση της ισόρροπης ανάπτυξης που σέβεται τους περιβαλλοντικούς πόρους και στηρίζει τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές της χώρας, την αύξηση της απασχόλησης, τη βελτίωση της συνεργασίας, την αύξηση του μέσου μεγέθους των επιχειρήσεων, την αναβάθμιση της τεχνολογίας, τη δημιουργία μιας φρέσκιας εθνικής εξωστρεφούς εικόνας (brand). Επίσης, αποσκοπεί στην αύξηση ανταγωνιστικότητας σε ζητήματα αυξανόμενης

προστιθέμενης αξίας και έντασης γνώσης, βελτιώσεις στην αλυσίδα παραγωγής για παραγωγή πιο σύνθετων προϊόντων, εξέταση της κυκλικής οικονομίας από την προοπτική εξοικονόμησης φυσικών πόρων, παροχής καλύτερων υπηρεσιών, προσέλκυση επενδύσεων από το εξωτερικό και διασφάλιση της θέσης που ενέχει η Ελλάδα στον Διεθνή Καταμερισμό Εργασίας.

Το άρθρο 20 του εν λόγω νόμου (Ν.4399/2016) ορίζει ότι οι επενδυτικές δραστηριότητες απαλλάσσονται από τον φόρο. Η χρήση αφορολόγητων κινήτρων μπορεί να ξεκινήσει αφού ο αρμόδιος ελεγκτικός φορέας πιστοποιήσει την υλοποίηση του 50% του κόστους του επενδυτικού σχεδίου.

Νόμος 4646/2019: Φορολογική μεταρρύθμιση με αναπτυξιακή διάσταση για την Ελλάδα του αύριο

Πρόκειται για μια οργανωμένη και συντονισμένη προσπάθεια των νομοθετών να δώσουν νέα πνοή στην ελληνική οικονομία, με στόχο την επίτευξη πολλών σημαντικών στόχων, όπως η μείωση της επιβάρυνσης των φορολογουμένων, η παροχή νέων φορολογικών κινήτρων για τις επιχειρήσεις και η δημιουργία ελκυστικού επενδυτικού περιβάλλοντος.

Οι κεντρικοί και σημαντικότεροι τομείς των προαναφερόμενων φορολογικών μεταρρυθμίσεων είναι: α. Η πιο δίκαιη κατανομή της φορολογικής επιβάρυνσης στα φυσικά και νομικά πρόσωπα, β. Προσπάθειες αναπτυξιακών ρυθμών με σκοπό την επανεκκίνηση της οικονομίας με εργαλείο τη φορολογική πολιτική, γ. Το όπλο για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής είναι καταρχήν η επέκταση των ηλεκτρονικών συναλλαγών, η δημιουργία ηλεκτρονικών τιμολογίων και ηλεκτρονικών λογιστικών βιβλίων, δ. Δημιουργία ευνοϊκού φορολογικού περιβάλλοντος για όσους επιθυμούν να επενδύσουν στην Ελλάδα και να την καταστήσουν κέντρο οικονομικής δραστηριότητας.

Οι μεγάλες φορολογικές ελαφρύνσεις περιλαμβάνουν:

1.α. Ορισμός εισαγωγικού συντελεστή 9% για τη φορολόγηση φυσικών προσώπων, μισθωτών, συνταξιούχων, αγροτών, ελεύθερων επαγγελματιών και ατομικών επιχειρήσεων για τροποποίηση του υφιστάμενου συντελεστή 22%. Με αυτή τη μείωση θα υπάρξει ευνοϊκή μεταχείριση για όλες τις ομάδες φορολογουμένων, και όχι μόνο όσων έχουν εισόδημα κάτω των 10.000 ευρώ, καθώς η κλίμακα είναι προοδευτική. Επιπλέον, υπάρχει μεταβολή των συντελεστών που αφορούν τους πιο υψηλόμισθους, καθώς μειώνονται κατά μια ποσοστιαία μονάδα. Ο φόρος που προκύπτει από την υιοθέτηση του νέου συντελεστή μειώνεται κατά επτακόσια εβδομήντα επτά (777) ευρώ, από χίλια εννιακόσια (1.900) ευρώ για τους φορολογούμενους χωρίς εξαρτώμενα τέκνα της προηγούμενης νομοθεσίας, σε οκτακόσια δέκα (810) ευρώ για τους φορολογούμενους με ένα εξαρτώμενο τέκνο, από τα ισχύοντα χίλια εννιακόσια πενήντα (1.950) ευρώ, σε εννιακόσια (900) ευρώ για

φορολογούμενο με δύο (2) εξαρτώμενα τέκνα από τη μείωση των δύο χιλιάδων (2.000) ευρώ που ίσχυε, κ.ο.κ για όλες τις υπόλοιπες κατηγορίες φορολογούμενων.

2. Ο συντελεστής φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων μειώθηκε τώρα πια στο 22% από 28% που ίσχυε τα προηγούμενα χρόνια, ενισχύοντας έτσι τις μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις.

3. Εφαρμογή χαμηλού φορολογικού συντελεστή 10% για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, μέχρι που αποβλέπει στη μείωση της φορολογικής τους επιβάρυνσης και στην ενίσχυση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της πρωτογενούς βιομηχανίας της χώρας, κάτι που μπορεί να επιτευχθεί μέσω χρήσης νέων εργαλείων και μεθόδων.

4. Μείωση της προκαταβολής φόρου εισοδήματος για τα νομικά πρόσωπα το 2018 στο 95%.

5. Εφαρμογή μειωμένων συντελεστών ΦΠΑ για τη στήριξη ευπαθών ομάδων: i. Πραγματοποιήθηκε μείωση του ΦΠΑ στα βρεφικά προϊόντα από το 24% στο 13%. ii. Μειώθηκε ο φόρος προστιθέμενης αξίας στα κράνη μοτοσυκλετών και στα παιδικά καθίσματα από το 24% στο 13%.

6. Όλα τα άτομα με αναπηρία με ποσοστό άνω του 80%, ανεξάρτητα από τη μορφή αναπηρίας τους, απαλλάσσονται από την καταβολή εισφοράς αλληλεγγύης.

7. Διαφορές στον τρόπο φορολογίας των δικαιωμάτων προαίρεσης αγοράς μετοχών που εφόσον διατηρούνται από τον εργαζόμενο για 24 μήνες, δεν θα προστίθενται στα άλλα εισοδήματα και θα φορολογούνται με κλίμακα 15%. Η παραπάνω φορολόγηση είναι αυτοτελής.

8. Η μεταχείριση ανείσπρακτων δεδουλευμένων μισθών που εισπράχθηκαν το 2014 και μετά, φορολογούνται με το φορολογικό σχήμα που ισχύει το έτος που ανάγονται, με την προϋπόθεση πως οι μισθοί αυτοί αναγράφονται διακριτά στην ετήσια βεβαίωση αποδοχών ή έχουν προκύψει με όποιο άλλο έγκυρο και αποδεδειγμένο τρόπο μέσα στο έτος.

9. Οι αμοιβές που καταβάλλονται προς τους εργαζόμενους για την εξαγορά ασφαλιστηρίων συμβολαίων λόγω συμμετοχής σε οικειοθελή υπαναχώρηση δεν αποτελούν πλέον πρόωρη εξαγορά και δεν φορολογούνται με τον κατά 50% προσαυξημένο συντελεστή.

Οι αλλαγές που θεωρούνται επιτακτικές στο πλαίσιο της καταπολέμησης και του περιορισμού της φοροδιαφυγής, σχετίζονται με το ύψος των συναλλαγών που απαιτείται από το κράτος να κάνουν οι φορολογούμενοι με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής:

Εργαζόμενοι, συνταξιούχοι, ελεύθεροι επαγγελματίες και εισοδηματίες θα πρέπει να ξοδεύουν το 30% του πραγματικού τους εισοδήματος με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής, διαφορετικά θα επιβάλλεται πρόστιμο 22% στη διαφορά με το ποσό που έπρεπε να έχει αναγραφεί. Ο παραπάνω νόμος περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, διαγραφή ληξιπρόθεσμων οφειλών έως 10 ευρώ σε πληρωμές στην εφορία, παράταση της προθεσμίας υποβολής δηλώσεων φόρου κληρονομιάς από έξι σε εννέα μήνες, παύση ισχύος εισφοράς ύψους 0,6% που σχετίζεται με το factoring και το leasing,

θέσπιση ανώτατου ορίου σε τραπεζικούς λογαριασμούς και θυρίδες έως 6 φορές την απώλεια δημοσίων εσόδων λόγω λαθρεμπορίου, και πολλές ακόμη σημαντικές μεταρρυθμίσεις.

Ο φορολογικός νόμος έχει ευρείες προοπτικές και η δομή του περιέχει στοιχεία που θα εξορθολογήσουν δυναμικά την αντιμετώπιση που σχετίζεται με τη φορολογική επιβάρυνση των φορολογουμένων (Γαρνέλης Δ., 2020).

Σε κάθε περίπτωση, ανεξάρτητα από το εργαλείο μέτρησης της αποτελεσματικότητας που χρησιμοποιείται, η αξιολόγηση της φορολογικής διοίκησης είναι ο μόνος τρόπος για να εκσυγχρονιστεί και να επηρεαστεί θετικά η δημόσια αντίληψη για την ακεραιότητα που αυτή φέρει σε έναν τόσο σημαντικό τομέα της οικονομίας (Allingham, M. G. and Sandmo A., 1972). Η διαφάνεια του έργου και της λήψης αποφάσεων, προκειμένου να ανταποκριθεί στις νέες προκλήσεις της σύγχρονης εποχής, της δίνει τη δυνατότητα να εκπληρώσει την αποστολή της και να γίνει αρωγός στις προσπάθειες χρηστής οικονομικής διαχείρισης και, φυσικά, να παρέχει καλύτερες υπηρεσίες στους πολίτες προς το συμφέρον των φορολογουμένων, συμβάλλοντας έτσι στη βελτίωση της φορολογικής αποτελεσματικότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ

ΕΡΕΥΝΑ

Τα κύρια θέματα που καλύπτονται από το συγκεκριμένο συγγραφικό έργο αφορούν το φαινόμενο της φορολογικής και μη συμμόρφωσης και τις διάφορες μορφές που μπορεί να λάβει η φοροδιαφυγή σε μια σύγχρονη οικονομία. Είναι κατανοητό ότι η σημερινή παγκόσμια σύγχρονη οικονομία επηρεάζεται από την οικονομική κρίση, παρέχοντας έτσι το έδαφος για τη φοροδιαφυγή και την μαύρη αγορά. Αυτό έχει γίνει ευκολότερο καθώς τα άτομα έχουν άμεση πρόσβαση στις πληροφορίες που χρειάζονται λόγω της ραγδαίας προόδου της τεχνολογίας. Επομένως, το φαινόμενο της μη φορολογικής συμμόρφωσης υπάρχει όχι μόνο σε χώρες με ασθενέστερη οικονομική ισχύ, αλλά και σε χώρες με ισχυρότερη όπου τέτοια φαινόμενα δεν παρατηρούνται το ίδιο εύκολα. Η ανάλυση αυτών των φαινομένων ανά τον κόσμο δείχνει ότι υπάρχουν πολλοί λόγοι και παράγοντες για την εμφάνισή τους και παίρνουν διαφορετικές μορφές ανάλογα με την κατάσταση και την οικονομία στην οποία λαμβάνουν χώρα.

Από όλες τις παραπάνω πληροφορίες προκύπτει πως το υπό εξέταση φορολογικό σύστημα δεν υποστηρίζει με τον καλύτερο δυνατόν τρόπο τους φορολογούμενους, είτε αυτοί είναι φυσικά πρόσωπα είτε νομικά ή νομικές οντότητες. Η έλλειψη εμπιστοσύνης στον κρατικό μηχανισμό οδηγεί τους πολίτες στην λήψη αθέμιτων μέτρων, με αποτέλεσμα μεγάλο μέρος των δημοσίων εσόδων να μην καταβάλλονται κι έτσι η φορολογική διοίκηση να οδηγείται στην υπέρμετρη φορολόγηση για κάλυψη των αναγκών της. Αυτό εξουθενώνει τους φορολογούμενους και τους καθιστά πολέμιους του συστήματος και κατ' επέκταση της φορολογικής συμμόρφωσης.

Για να μπορέσει να μεταβληθεί η ως άνω κατάσταση, θα πρέπει να δοθούν κίνητρα στους φορολογούμενους πως η φορολογική συμμόρφωση είναι μονόδρομος. Μέσω της ανάλυσης που πραγματοποιήθηκε στην διάρκεια της εργασίας, έχουν ληφθεί ποικίλα μέτρα που πράγματι απέδωσαν καρπούς. Όμως για να φτάσει το φορολογικό σύστημα της χώρας στο καλύτερο δυνατό σημείο, και να δώσει στους φορολογούμενους το αίσθημα εμπιστοσύνης που χρειάζονται, απαιτείται να δοθούν ακόμα περισσότερα κίνητρα με μεγαλύτερη ένταση, αλλά επίσης και ενδυνάμωση της φορολογικής συνείδησης και της ισχυρής πολιτικής βούλησης.

Μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης που πραγματοποιήθηκε, μελλοντικές μελέτες θα μπορούσαν να πραγματοποιούν κάποια από τις παρακάτω προτάσεις. Ειδικότερα, μια μελέτη θα μπορούσε να αφορά την σύγκριση της μη φορολογικής συμμόρφωσης με την πολυπλοκότητα των φορολογικών κανονισμών ανά κλάδο ή νομική μορφή, ή με το ύψος της οικονομικής ευρωστίας ή με το μέγεθος της μη συμμόρφωσης ανά τόπο. Επιπλέον, σχετικά με τις δημογραφικές μεταβλητές, η

εκτίμηση της ηλικίας των ιδιοκτητών ή των διευθυντών επιχειρήσεων, σε συνδυασμό με το πόσο ριψοκίνδυνες αποφάσεις λαμβάνουν, μπορεί να προσφέρει ένα ενδιαφέρον καινοτόμο τομέα έρευνας.

Αξίζει να σημειωθεί πως οι συχνές αλλαγές της φορολογικής νομοθεσίας και της επιβολής νέων μέτρων αποτέλεσαν αρκετά σημαντικό περιορισμό για τη συγγραφή της παρούσας εργασίας, μιας και δεν υπάρχουν οι απαιτούμενες βιβλιογραφικές πηγές που να στοιχειοθετούν κάθε πτυχή του συστήματος. Μάλιστα, σημαντικό σημείο της εργασίας αποτελεί η περιγραφή του νέου φορολογικού νόμου, αντικείμενο που θα μπορούσε να καταστεί ενδιαφέρον για μελλοντική έρευνα ως προς την αποτελεσματικότητά του.

Τα χρόνια που διανύουμε έχουν φέρει αρκετές δυσκολίες σε όλους τους τομείς της ζωής, ένας από τους οποίους είναι η οικονομία με τις προσπάθειες μεγάλης μερίδας πολιτών για την ελάφρυνση των φορολογικών και οικονομικών τους υποχρεώσεων μέσω μη θεμιτών μεθόδων. Συνεχώς εμφανίζονται νέοι τρόποι αντιμετώπισης αυτών των δυσκολιών, αρκεί να αξιολογηθούν και εφαρμοσθούν ορθά. Για να μπορέσει όμως να επιτευχθεί η μείωση της μη φορολογικής συμμόρφωσης πρέπει να υπάρξει σημαντική αλλαγή στο φορολογικό καθεστώς της Ελλάδας, δίνοντας στους πολίτες κίνητρα και εμπνέοντας αίσθημα εμπιστοσύνης. Επιπρόσθετα απαιτείται ριζική αλλαγή στη φορολογική κουλτούρα που υπάρχει ριζωμένη στη συνείδηση των πολιτών, με ενδυνάμωση του πνεύματος της φορολογικής υπακοής και συμμόρφωσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αντωνόπουλος, Δ., Σταματόπουλος, Δ., Τζίμας, Γ. & Χατζάκης Γ., (2011). “Φορολογική Επιθεώρηση-Οδηγός Συμπλήρωσης Φορολογικών Δηλώσεων”, *Επιστημονική Έκδοση τεύχος 738*.

Γαρνέλης, Δ. (2020). “Ο νέος φορολογικός νόμος 4646/2019 και η ανάγκη για συνεχή φορολογική μεταρρύθμιση”, *Περιοδικό Επιχείρηση*, Τεύχος Ιανουαρίου 2020 166/2020.

Γεωργακόπουλος, Θ. & Πατσουράτης, Β. (1994). “Δημόσια Οικονομική”, *Εκδόσεις το Οικονομικό*, Αθήνα.

Δαλιάνης, Γ. (2019). “Φορολογικός έλεγχος μέσω νέων τεχνικών”, *Ναυτεμπορική*.

Διακομιχάλη, Μ. (2019). “Αιτίες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής στην Ελλάδα”, *Εκδόσεις Διπλογραφία*, Ιωάννινα.

Θεοχαρόπουλος, Λ. (2002). “Φορολογικό Δίκαιο Γενικό”, *Εκδόσεις Θεσσαλονίκη*.

Κανελλόπουλος, Κ. (2022). “Φοροδιαφυγή στις ανώνυμες εταιρίες: Εκτιμήσεις από τις εισαχθείσες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών”, *Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, (ΚΕΠΕ)*, Νο. 75

Καραγιάννης, Δ. (2008). “Φορολογικά-Φοροτεχνικά-Υπολογισμός του Φόρου Εισοδήματος/Φορολογικές Δηλώσεις-Παραδείγματα-Εφαρμογές”, *Εκδόσεις Καραγιάννης*, 22^η Έκδοση, Θεσσαλονίκη.

Νεγκάκης, Χ. (2016). “Λογιστική Εταιρειών, Σύμφωνα με τα Ελληνικά και τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα”, *Εκδόσεις Αειφόρος Λογιστικής*, Θεσσαλονίκη.

Ράπανος, Β. & Καπλάνογλου, Γ. (2014). “Φορολογία και Οικονομική Ανάπτυξη - Η Περίπτωση της Ελλάδας”, *Συλλογικός Τόμος της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών: Ανταγωνιστικότητα για Ανάπτυξη: Προτάσεις Πολιτικής*, 609-639.

Τάτσος, Ν. (2012). “Θεωρία των Φόρων και Φορολογική Πολιτική”, *Κριτική*, Αθήνα.

Τάτσος, Ν., Χριστόπουλος, Δ., Τραγάκη, Α., Μανίκα, Β. & Γκάνος, Ι. (2001). “Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα”, *Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, (IOBE), Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.*

Φινοκαλιώτης, Κ. (2014). “ Φορολογικό Δίκαιο”, *Εκδόσεις Σάκκουλα, Έκδοση 5^η, Αθήνα - Θεσσαλονίκη.*

Ελληνική Νομοθεσία

Ν.1587/1950, «Περί φόρου μεταβιβάσεως ακινήτων», ΦΕΚ Α' 294/22-12-1950.

Ν.1078/1980, «Περί απαλλαγής εκ του φόρου μεταβιβάσεως ακινήτων της αγοράς πρώτης κατοικίας ,καταργήσεως και τροποποιήσεως διατάξεων προσδιορισμού εισοδήματος βάσει τεκμηρίων, καταργήσεως φορολογίας ακινήτου περιουσίας και άλλων τινών φορολογικών διατάξεων», ΦΕΚ Α' 238/14-10-1980.

Ν. 2238/1995, «Κύρωση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος», ΦΕΚ Α' 151/16-09-1994.

Ν.2859/2000, «Κύρωση Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας», ΦΕΚ Α' 248/07-11-2000.

Ν.3842/2010, «Αποκατάσταση φορολογικής δικαιοσύνης, αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις (Φόρος Ακίνητης Περιουσίας)», ΦΕΚ Α' 58/23-04-2010.

Ν. 4172/2013, «Φορολογία εισοδήματος», ΦΕΚ Α' 167/23-07-2013.

Ν.4387/2016, «Ενιαίο Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλειας», ΦΕΚ Α' 85/12-05-2016.

Ν.4646/2019, «Φορολογική μεταρρύθμιση με αναπτυξιακή διάσταση για την Ελλάδα του αύριο», ΦΕΚ Α' 201/12-12-2019.

Ν. 4624/2019, «Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας

δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 137/29-08-2019.

Ν. 4972/2022, «Εταιρική διακυβέρνηση των Ανωνύμων Εταιρειών του Δημοσίου και των λοιπών θυγατρικών της Ελληνικής Εταιρείας Συμμετοχών και Περιουσίας, διαχείριση συμμετοχών του Δημοσίου σε ανώνυμες εταιρείες και ρυθμίσεις για την Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών και Περιουσίας, αξιολόγηση της έναντι του Δημοσίου φερεγγυότητας και πιστοληπτικής ικανότητας φυσικών και νομικών προσώπων και σύσταση Ανεξάρτητης Αρχής Πιστοληπτικής Αξιολόγησης, ίδρυση και λειτουργία Κεντρικού Μητρώου Πιστώσεων, Συμπληρωματικός Κρατικός Προϋπολογισμός οικονομικού έτους 2022 και λοιπές διατάξεις οικονομικού και αναπτυξιακού χαρακτήρα», ΦΕΚ Α' 181/23-09-2022.

Ν. 4935/2022, «Κίνητρα ανάπτυξης επιχειρήσεων, μέσω συνεργασιών και εταιρικών μετασχηματισμών και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 103/26-05-2022.

Ν.5045/2023, «Ενίσχυση του εισοδήματος των μισθωτών, των νέων, της οικογένειας και της εργασίας, Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις και άλλες επείγουσες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 136/29-7-2023

Ν.5073/2023, «Μέτρα για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής και άλλες επείγουσες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 204/11-12-2023

Ε.2012/2020, «Παροχή οδηγιών σχετικά με τη μείωση του συντελεστή φορολογίας και παρακράτησης φόρου μερισμάτων από 10% σε 5%, με βάση τις διατάξεις του άρθρου 24 του ν.4646/2019»

Ε.2125/2021, «Οι νέες φορολογικές διατάξεις του ν. 4799/2021: Επέκταση απαλλαγής μισθώματος επαγγελματικών μισθώσεων - Φόρος πώλησης επί των χρηματιστηριακών συναλλαγών - Μείωση προκαταβολής φόρου εισοδήματος - Μείωση συντελεστή φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων - Απαλλαγή από την επιβολή ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης», ΦΕΚ Α' 78/18.05.2021, άρθρο 121.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Allingham, M. G. and Sandmo, A., (1972). “Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis”, *Journal of Public Economics*, Vol. 1, pp. 323–338.

Arnold, B. J., Ault, H. J., & Cooper, G. (Eds.) (2019). “Comparative income taxation: a structural analysis”, *Kluwer Law International BV*.

Biber, E. (2010). “Revenue Administration: Taxpayer Audit - Use of Indirect Methods”, *International Monetary Fund, Fiscal Affairs Department*, pp. 1-12.

Brown, R. & Mazur, M. (2003). “IRS’s Comprehensive Approach to Compliance Measurement”, *University of Chicago Press*, Vol. 56, Issue 3, pp. 689–700.

Bucci, V. (2019). “Presumptive Taxation Methods: A Review of the Empirical Literature”, *Journal of Economic Surveys*, Vol. 34, Issue 2, pp. 372-397.

Burke, M. & Friel, M. (2016). “Taxation of Individual Income”, *LexisNexis Editions*, 10th Edition.

Ciminelli, G., Ernst, E., Merola, R. & Giuliodori, M. (2019). “The composition effects of tax-based consolidation on income inequality”, *European Journal of Political Economy*, Vol. 57, pp. 107-124.

Commission of the European Communities (2009). “Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions”.

Daude, C., Gutierrez, H. & Melguizo, A. (2013). “What Drives Tax Morale? A Focus on Emerging Economies”, *Review of Public Economics*, Vol. 207, Issue 4, pp. 9-40.

Internal Revenue Service, 2007.

Krugman, P. & Wells, R. (2015). “Macroeconomics”, *Worth Publisher*, 4th Edition.

Matsaganis, M. & Flevotomou, M. (2010).“ Distributional implications of tax evasion in Greece”, *Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe*, no. 31.

Mencinger, J., Aristovnik, A. & Verbič, M. (2017). “Asymmetric effects of fiscal policy in EU and OECD countries”, *Economic Modelling*, Vol. 61, pp. 448-461.

Oueslati, W., Zipperer, V., Rousselière, D. & Dimitropoulos A. (2017). “Energy taxes, reforms and income inequality: An empirical cross-country analysis”, *International Economics*, Vol. 150, pp. 80-95.

Pratt & Kulsrud (2016). “Individual Taxation”, *Van Griner Editions*.

Roth, J. A., Scholz, J. T. & Witte, A. D. (1989). “Taxpayer Compliance”, *University of Pennsylvania Press*, Volume 1.

Schneider, F. (2015).“ Tax Evasion, Shadow Economy and Corruption in Greece and Other OECD Countries: Some Empirical Facts”, *University of Linz / Austria*.

Spilker, B., Ayers, B., Robinson, J., Outslay, E., Worsham, R., Barrick, J. & Weaver, C. (2015). “Taxation of Individuals”, *McGraw - Hill's Education*, Hardcover.

Yogi (2014). “Taxes you should know about”, *Business Standard*.